

A

DONÁNTÓLI EVANGÉLIKUS IGYH. ZKERÜLET ÉNEKSKÖNYVEI.

Második rész:

ÉNEKTÖRTÉNET.

II. Az 1911-es énekeskönyv anyaga.

KISS JÁNOS

Sopron-Tapolca

1950-1952.

Tartalom:

8. /49./	Az 1911-es énekeskönyv próbafüzetei	1.
9. /50./	Az 1911-es énekeskönyv énekei	1.
	Dicséretok	1.
	Könyörgések	5.
	Reggeli énekek	7.
	Délben, étel előtt és után	11.
	Esti énekek	12.
	Ádventi énekek	14.
	Karácsonyi énekek	17.
	Ő-év estőjén	20.
	Újévi énekek	21.
	Vízkereszti énekek	22.
	Böjti énekek	23.
	Virágvasárnap énekek	25.
	Nagypénteki énekek	26.
	Húsvéti énekek	26.
	Aldozócsütörtöki énekek	29.
	Pünkösdi énekek	30.
	Szentháromság ünnepére	32.
	A keresztyén anyaszentegyház	32.
	A reformáció ünnepén	36.
	Gyámintézeti énekek	37.
	Misztéri énekek	37.
	Ünnepszentelés	37.
	Isten igéje	38.
	A szent keresztség	40.
	A konfirmáció	40.
	Urvacsorai énekek	41.
	Bűnbánat és tördőlem	42.
	Hit és megigazulás	46.
	Istenfélelem és vallásosság	47.
	Istenben való bizodalom /Vigasztaló énekek/.	48.
	Jézus iránti szeretet	53.
	A keresztyén szent élet	57.
	Kelebaráti szeretet	60.
	Egyes keresztyén erények	62.
	A család	64.
	Egyház és iskola	66.
	A hazs és nemzet	69.
	A természet	71.
	Múladoság és készület a halálra	72.
	Halotti és temetési énekek	74.
	Feltámas, ítélet és örök élet	78.
10./51./	Az énekeskönyv szerzői	81.
11./52./	Az 1911-es énekeskönyv összefoglaló értékelése	84.

8. /33./melléklet: Az 1900-1910.évi dunántúli próbafüzetek anyaga I.
9. /34./melléklet: Kimutatás az 1911-es énekeskönyv dalainairól III.

8. /49./ Az 1911-es énekeskönyv próbafüzetei.

A próbafüzetek történetét és részletes ismertetését az első rész 31. pontjában ismertettem. Itt most a tartalomra vonatkozólag kívánok néhány megjegyzést tenni. Az énekek statisztikája a 8. /33./ mellékletben található.

A próbafüzet szövegein az énekeskönyv végleges szövegébe történő átvételnél általában vagy semmit sem, vagy csak néhány szóban változtattak. Egész kivételes eset az, amikor erősebb átalakítás történt.

A próbafüzetekben közölt 720 ének 725 fordítása azáltal a céllal került a próbafüzetekbe, hogy lehessen köztük válogatni. A nagy szám meglehetősen bő választékot jelentett, úgyhogy az énekeskönyvbe a próbafüzetekben meg nem jelent énekanyagból csak szórványosan vettek fel.

A tárgyilagos bírálat lehetőségét biztosítandó a még élethen lévő szerzők és fordítók, átdolgozók nevét nem közlik. A már elhunyt szerzők /elvétve fordítók/ nevét és adatait igen.

A korábbi énekeskönyvekből átvett énekeket szinte kivétel nélkül alakították, vagy újra fordították. A megjegyzések általában hatványozott értelemben veendőek. A "javított" megjegyzés ~~írisz~~ többnyire átdolgozást jelent. A "szabad átdolgozás", "xy után szabadon" pedig annyit, hogy néhány gondolatot felhasználtak.

A melléklet tájékoztatást nyújt a régi és új anyag egymáshoz való viszonyáról, valamint arról is, hogy az énekeskönyvbe melyik csoportból mi került be és mi maradt ki belőle.

Sajnos, Payr Sándornak feljegyzései elpusztultak, így csak néhány -a hagyatékában megmaradt- próbafüzet megjegyzései adhattak az "eredeti, új" megjegyzésű és az énekeskönyvbe fel nem vett énekekre, valamint a fordítók, átdolgozók személyére tájékoztatást. Elsősorban a IV. próbafüzet adatai tisztázódtak ily módon.

9./50./ Az 1911-es énekeskönyv énekei.

1. Dicsőség mennyben Istennek /UZ 189-Rdt 135-Gy 76-KS 1. Allein Gott in der Höh sei Ehr. Decius Miklós ?/ Új fordítás. A régi szöveg pontosabban ragaszkodik az eredetihez. Az utolsó versben teológiailag gyengítették a szöveget. Még a Rdt is megváltóról beszél, az új szöveg pedig csak "Hű gyámolunk maradj velünk".

2. Jer, dicsérjük Istent /UZ 506-Rdt 316. Nun danket alle Gott. Rinekart Márton./ Az 1. versben "Anyánknak méhétől fogva hogy el-tartott" helyett "Ki bölcsönktől fogva...". A 2. vers fordítása az új szövegben pontosabb, mint a régiben.

3. Dicsült helyeken /UZ 504. Pécseli Király Imre. Sántha Károly./ Kihagyja a 3-4. 7-8. verset, /az előző kettő eredeti formájában ma már tényleg nem énekelhető/, a 2.-ban azonos kifejezés már nincs, a 3.-ba átvesz néhány gondolatot az 5. versből, a 6.9-10. verset is többé-kevésbé erősen átdolgoz-

za. Tartalmilag nem rontott az ének mondanivalóján, az át-
dolgozások mégis oly erősek, hogy szinte új változatnak te-
kintendő.

4. Dícsértessék Uram /UZ 254-Rdt 164-Gy 103.XVI. szá-
zadi magyar ének. Sántha Károly./ Kihagyja a 8. és 10. verset,
egyébként valamivel kiméletesebben bánik ezzel a szép régi
énekünkkel, mint az előzővel. Az alakítások ugyancsak régies
stílusúak. Ez az eljárás érthetetlen. Ha régi szöveget moder-
nizálnak, érthető /ha nem is lehet feltétlenül helyeselni/,
de régi szöveg másféle régies stílusba átírva, értelmetlenség.
A kihagyott versekért kár; a meghagyottak tartalmán nem fon-
tott ebben az énekben sem.

5. Mely igen jó az Őristent dicsérni /UZ 509-Rdt
317. Sztárai Mihály. Payr Sándor./ Payr a Rdt szövegét vette
alapul s így átveszi az új Rdt 7. és 14. verset, de kihagy-
ja a 8-10. /UZ 3.6.7.9.10-14./ verset. A meghagyott versek-
kel nagyon kiméletesen bánik, nem költi át őket, mint Sántha,
kár azonban, hogy nem az eredetit, hanem a már stilizált Rdt
szövegét vette figyelembe.

6. Oh felségea Őr, mi kegyes Istenünk /8. zsoltár.
Szenczi Molnár Albert./ A régi szöveggel azonos verssor a kez-
dősorton kívül nincs. A 3-4. verset összeolvasztják, ugyanúgy
az 5-6.-at is. A 7-8. vers kimarad, a 9. helyett egy némileg
hasonlót iktatnak be. Tartalmilag jó, de túlzás Szenczi Molnár
nevét minden megjegyzés nélkül szerzőként feltüntetni!

7. x Hogy ne dicsérném az Istent /UZ 243-Rdt 312 -
Gy 342. Sollt ich meinem Gott nicht singen. Gerhardt Pál. For-
dító ismeretlen./ Új fordítás. Kimarad az eredeti 5.7-9. vers.
Az első versek fordítása elfogadható, az utolsóké többé-ke-
vésbé független az eredetitől. Az eredeti ének értékét az
új fordítás nem éri el.

8. Oh dicsőség, örök Fölség /UZ 416-Rdt 305. és Dt
406. Sieh, hier bin ich Ehrenkönig. Neander Joachim. Sántha
Károly./ Az eredeti 878787 versmértékből 8787 lett. Ezért a
refrénst, ~~kázz~~ amely versszakonként variálódott, kihagyta. Az
éneknek eredeti dallama volt, most belékényszerítették a rö-
videbb "Dicsélek, Uram, tégedet" dallamba. Már az UZ-ben van
egy új versszak /4./, Sántha ezenkívül még egyet hozzátold. A
kihagyott 5. vers helyett pedig újat ír.

9. Dicséret, tisztesség legyen /UZ 503-Rdt 315-KS 2.
Sei Lob und Ehr dem höchsten Gut. Schütz János. Payr Sándor./
Új fordítás. Kimarad a 3.8.9. vers; az 1. vers fordítása na-
gyon is szabad, a többié már nem oly merész. Az eredeti gon-
dolatokat nem adja vissza egész pontosan.

10. Dicsérd, én lelkem, a dicsőség örök királyát
/UZ 500. Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren. Ne-
ander Joachim. Zábrák Dénes./ Új fordítás /bár a próbarefűzet
ezt nem jelzi külön/. A fordítás szabad, néhol független az
eredetitől. Tartalmilag azonban megtalálja az ének alaphang-
ját. A biblikus kifejezéseket a mai egyházi életnek megfele-
lően másokkal cseréli fel:

Kommet zu Hauf, Psalter und
Harfe, wacht auf...

Zúgó harang, ének és orgona-
hang...

Alles, was Odem hat, lobe mit

Jöjjetek, zendüljön ajkunkon

Abrahams Samen! Er ist dein háladó ének. Ki híve vagy,
Licht, Seele vergiss es ja Alld, magasztald őt s vi-
nicht. gadj.

Kár, hogy az egyetemes liturgikus rend a szentháromsági vasárnapok istentiszteleti rendjébe az ének 1. és 5. verséből összerántott szöveget illesztett.

11. Jehova csak neked éneklek /UZ 410. Dir, dir, Jehova, will ich singen. Grasselius Bertalan? Zábrák Dénes./ Uj fordítás. Az 5. vers kimarad, a többi szabadon átkölti. Különösen erős ez az átköltés az utolsó versekben. Csak egy-egy gondolattöredékből lehet nagy nehezen az eredetire ráismerni. Tartalmilag nem rossz az új szöveg sem, csak persze Grasselius nevét nem lehet szerzőként kinyomatni /egyébként is vitatott a szerzősége/. Az ének alaphangját megőrizte Zábrák, de már akisérőszólamok teljesen újak.

12. Oh vajha ezer nyelvem volna. /O dass ich tausend Zungen hätte. Mentzer János. Sántha Károly./ Sántha nagyon helyesen nem a Spalding féle átdolgozást /Rdt 313./ vette alapul, hanem visszatért az eredetihez. Abból kihagyja a 3-8. és 12. verset /a próbafüzet ezek közül még közül kettőt/, 4. versnek pedig egy újat illeszt be. A sok kihagyással természetesen szegényebb lett az ének. A megmaradt verseket többé-kevésbé átkölti. Gy 91. és/

13. Mily nagy az Őr kegyelmessége. /Rdt 1519, Gy 338. Wie gross ist des Allmächtigen Güte. Gellert Keresztély. Kis János. Sántha Károly./ Az 5. verset kihagyta, a többi meglehetősen átdolgozta. Az 1. versben enyhíti Gellert és Kis racionalizmusát, a 2. versben azonban gyengébb náluk:

1.:Nein, seine Liebe zu er- Alld őtet, Alld, oh okos
messen, sei ewig meine gröss- lélek, ha őt imádom, míg
te Pflicht... csak élek... /Kis/

Oh jer, őt áldja minden lélek, ki minket mindig sze-
retett... /Sántha/

2.: Wer hat mich wunderbar bereitet Ki áldott meg testtel,
Der Gott, der meiner nicht be- lélekkel? Az Isten, ki rám
darf. Wer hat mit Langmut mich nem szörült; Ki tart el? Ó,
geleitet? Er, dessen Rat ich oft akit vétkekkel sokszor bán-
verwarf. Wer stärkt den Frieden tek, én nyomorult, Ki ad meg-
im Gewissen? Wer gibt dem Gei- választó értelmet, Csendes
ste neue Kraft? Wer lässt mich zerkümmert sein S egyéb testi,
so viel Guts geniessen? Ists lelki kegyelmet? Ó, aki
nicht sein Arm, der alles schafft. adott életet. /Kis/

Az életet ő adta nékem, ő tőle vettem lelkemet. Ő tart
meg nagy szeretetében, ő vidítja fel szívemet. Ő küld reám
csendes nyugalmat és szárnyával megóv, befed. Jóság, mint
űdítő harmat, kleszt bennem új életet. /Sántha/

14. Örök napom /Gott ist mein Licht. Mengstenberg
János. Zábrák Dénes./ Az 1. vers fordítása jobb az eredeti-
nél, a többi elég pontos fordítás /még ott is, ahol nem kel-
lene/, a 6. vers beleesik az eredeti hibájába: "Bár könnyem
hull, küzdök, fáradok, Majd egyszer örömmel aratok. Jutalmam
ő." A kettő nem függ olyan magától értetődően össze, mint
a szerző és fordító gondolja!

15. Imádjátok Istenünket /Gy 78. Preis ihm, er schuf
und er erhält. Klopstock Frigyes. Kis János./ A versmérté-

ket -nyilván a dallamok számának csökkentése miatt átírták /87885 helyett 8888/. Az "áldassék az Ur!" refrén elmaradt, a többi verset a 2. sorban az új szótagszámra egészítették ki és néhol kissé csiszolták. Lényegesebb változtatás sem a szövegben, sem a tartalomban nincs. Használható ének.

16. Mily jó az Ur, ég s föld halljátok /Gy 336. Der Herr ist gut, ihr Himmel höret. Utz János. Kis János. Régi kezdősor: Jó az Ur, ti ég, föld halljátok./ Az 1. 4-6. vers kisebb simításokkal, a 2. 3. és 7. többé-kevésbé erős átdolgozással került át, a 8. kimaradt. Az átdolgozások nem változtatták meg lényegesen a régi szöveget. Néhol jobbak, másutt gyengébbek annál. A régi 8. vers önteltsége nem alkalmas egyházi énekbe: "Gyorsan s híven keresem tetszését, Benne bizom s őt híven szeretem: Leli is kedvét ily tiszteletem." Jó, hogy kihagyták. A 7. vers fogadkozásait is ki lehetett volna azonban hagyni, javára vált volna az éneknek.

17. A mi Istenünk nevének /Gy 95. Kis János./ A 3. vers erősebb átdolgozás, a másik három kisebb-nagyobb stilizálás után került át. Használható ének.

18. Az Úr az én örökségem /Gy 239. Auf ewig ist der Herr mein Teil. Klopstock Frigyes. Kis János./ Az "Erős vár" rövidebb dallamformája miatt a versmértéket megváltoztatták. Az 1. vers hibája az átdolgozás után is változatlan: "Jutalmam tőle várom." A többi versekben is meg-megosillan ez az irány. Az átdolgozás az éneknek ezt a jellegét -sajnos- nem változtatta meg.

19. Lelkem, testem, mindenem /Rdt 327-Gy 345. és Gy 356; Dt 459.: Was ich nur Gutes habe. Gellert Keresztély. Diterich János. Kis János. És: Rdt 319-Gy 355. Dir dank ich für mein Leben. Gellert Keresztély. Diterich János. Kis János. Sántha Károly./ Már Gellert énekét átdolgozta Diterich, folytatta az átdolgozást szerkesztéssel egybekapcsolva Kis János és befejezte Sántha. Sántha is szerkeszt: az 1. vers Gy 355, 1. a 2-6. Gy 345, 2-6.; a 7.: Rdt 319, 8. Az egyes verseket itt-ott stilizálja, néhány racionális vonást elsimított, egyébként azonban nem megy tovább az "új ének" szerkesztésénél.

20. Ölts szárnyat lelkem gondolatja /Rdt 138.b.-Gy 74. Schwingt, heilige Gedanken. Cramer János. Kis János. Sántha Károly./ Sántha könnyed verselése mellett többször használnál erőltetett kifejezéseket, mint pl. az 1. versben: "Ki szívedet megbuzogtatja". A régi szöveg itt nehézkes, a javítás indokolt lett volna, de a rontás nem! A 2. vers végét általamonosítja: "Ki mindenekben minden, a dicsőt" /Kit az ég s föld nem győznek csodálni" helyett/. A többi verset is átfésüli, de tartalmilag nem bántja még ott sem, ahol kellett volna. Az utolsó versszak Isten kegyelmétől független, szinte automatikus üdvözülési gondolata változatlanul megvan az új szövegben is.

21. Fölséges Isten, éltünknek Királya és Atyja /Gy 334. Kis János./ A 4. vers kimarad, a 2. melegebb hangú lesz, egyébként nagyjából Kis János szövege.

22./ A hatalom Istenének /Sántha Károly/. Jó ének.

23. A hú lélek, ki az élet Titkaiba belemélyed /Csengy Gusztáv. Vallásos költemények és énekek, 1912. 84.lap./ Az 1. vers félreérthető utolsó sorát az énekeskönyv kijavítja.

A 4. nehézkes verset kihagyják, a következőt átfésülik, az utolsóelőtti első sorát fokozzák/"süket és vak" helyett "mind balgatag"/, a többi változatlanul veszik át. A javítások helyénvalók voltak.

24. Te vagy reményem sziklészála /KS 175. Kovács Sándor./ Két jelentéktelen /és felesleges/ változtatással veszik ezt a szép éneket.

25. Nagy az Isten és hatalmas /Sántha Károly/. A próbafüzet közölte szövegtől a 4. vers több helyen eltér. Az ének néhol dagályos, egyébként jó.

Könyörgések.

26. Oh békesség olajága /Sántha Károly./ Hiányos ének. Az imádságról szól nagyon röviden s a lényegét érintetlen hagyva mellébeszél: "Amíg buzgón imádkozunk, Az Istenről gondolkozunk, S lelkünk szinte belemélyed, Addig nem bánt ez az élet." Ezt mással is el lehet érni, ahhoz nem feltétlenül szükséges az imádság. A lényegről egy szót sem szól.

27. Mi Atyánk, ki vagy mennyekben /Vater unser im Himmelreich. Luther Márton. Zábrák Dénes. AZ UZ nem a Luther-szöveget fordítja./ Zábrák néhány sort lefordít, a többi hozzákölti. Az utolsó vers egészen új. Luther az Amenről, Zábrák a befejezésről szól. A fordításra példa: 5.v.:Gib uns heut unser täglich Mindennapi kenyerünket Brot Und was man darf zur Leibes- Minden testi szükségünket not; Behüt uns vor Unfried und Munkánk sikerrel koronázd Streit, Vor Seuchen und vor teu- Távoztassa tőlünk bajt s rer Zeit, Dass wir in gutem Frie- vizsályt, Hogy csendes béd- den stehn, Der Sorg und Geizes ke, szeretet Őrvendeztesse müssig gehn. népedet.

Az eredeti szöveg Zábráknak csak indításokat adott. Az átköltés valamivel gyengébb az eredetinél. Luther ezen szép éneke mindenestre megérdemelte volna, hogy pontos fordításban kerüljön az énekeskönyvbe.

28. Bűnös lelkem hozzád siet /KS 33. Melanchton Pülöp. Kovács Sándor./ Az eredetit nem találtam. A 2. versben van egy elfogadható alakítás: "A csüggedőnek jobbold ad" helyett "Ha csüggedek, nyújtsd jobboldat."

29. Isten, oh szent Isten /UZ 346-Rát 304-Gy 325. O Gott, du frommer Gott. Heermann János. Kis János. Sántha Károly./ Sántha az eredeti figyelembevételével a győri szöveget használja. Az utolsó verset már a győri ékv. kihagyja és helyette a 7. vers utolsó sorát alakítja át. Sántha ebben is híven követi.

Transcius 840.

30. Dicsérd én lelkem Uradat /Bányai próbafüzet III. 13. Mé duše Pána svého chvál. Comenius Ámos. Gaál Mihály./

Néhány kisebb stilizáláson kívül az 5. vers új szövegezésű: Gaál: Két ki ítél el engemet? Új: Ki ítélhet el engemet?

Uram, sajtód vagyok! Nem vesz- Uram sajtód vagyok. Krisz-

ti senki üdvömet, Mert én tied tus szerzé meg üdvömet, én

maradok. Am magamon tapasztal- a tied maradok. Ebben bizom

lom, Ha kedvedben nem járok: és jól tudom, Neked járván ked-

Törvényedet, mely fenyeget, vedben, Törvényedet, mely fenye-

Megérzem, ha hibázok. get, Nem kell többé rettegnem. A változtatás a próbafüzet megjelenése után történt valakinek

30. Vietorisz szövegével összehasonlítva az 1-3. és 6./eredeti 5./ versben lényeges tartalmi különbség nincsen; az eredeti 4. és 6-14. vers kimarad, helyettük egy új versszakot illeszt be 5.-nek.

31. ...A 2-3. verset összevonja, a 4-8. versből néhány gondolat felhasználásával állítja össze a 4-6. versét. A harmas tagolás Vietorisz szövegében nem érzhető.

a javaslatára, mert abban még az első sor kivételével a régi szöveg van. A változtatott szöveg valamivel jobb.

~~Hogy az eredetivel hogyan viszonylik, tisztázandó.~~ Tran. 298.

31. Béke legyen a nap alatt /Bányai próbariport III.6. Et in terra pax - A na zemi budiž lidem. Ford.: Gaál Mihály./ Néhány stilizáláson kívül egy javítás van a 3. versben /hogy Jézus személye jobban hangsúlyozott legyen/. Az ének jelenlegi szövegéből az 5. vers "vigasztaló szent Istenünk" kifejezése kiütődik, mert az ének hármas tagolódású s így az 5. versnek már a Szentlélekről kellene szólnia, amint hogy tartalmilag arról is szól. ~~A fordítás alienorrendő, mert Gaál nem szokott pontosan fordítani, hanem erősen át dolgoz mindent.~~

32. Légy velem Istenem /Pálffy József kis ékve. 7. KS 28. Ach Gott, verlass mich nicht. Franck Salamon. Székács József P./ A 2. vers gyengébb az eredetiénél, kimaradt a Szentlélek említése. Egyébként jó, ügyes fordítás. Kovács több helyen simítja a régi szöveget.

33. Oh Áldandó Szentháromság /Rádai Pál: Leiki Hódolás 1715./ Ebben a formájában jó ének. Hogy Rádai elismerné-e sajátjának, tisztázandó.

34. Jö voltod, Isten, feljebb ér /Rát 301-Gy 323. Gott, deine Güte reicht so weit. Gellert Keresztély. Rádai Gedeon. Kis János./ Az 1. vers a közös 1. versből alakult, a 2. a győri a 3-4. a Rát szövegéből. Az eredetitől néhol a részletekben eltér, egyébként elég jó fordítás. Tartalmilag sincs súlyosabb kifogás.

35. Kérlek téged Istenemet. /Rát 309-Gy 327. Ich komme vor dein Angesicht, verwirf... Gellert Keresztély. Szücs István. Kis János./ Az új szöveg ismét szerkesztés eredménye, az 1, 2.a. vers Gy, 2.b. Rát, 3 Gy, 4.a. új szöveg, 4.b.-5. Gy, 6-7. Rát, 8-10 Gy /győri 9.11-12./ Az átvett sorokon és versszakokon alakítottak. Az ének új formáján is érezhető a racionalizmus. Jézusról, megváltásról szó sincsen, annál inkább a földi életről. Jellemző az 5. vers vége: "Az igazság útját járjam, s a földi jókat úgy várjam." /ius talionis! / A jellegzetes törvény-vallásosságot az igazság útja, ill. a jó lelkiismeret, s az ezekért járó földi javak és üdvösség. Szücs István a Rát szövegében ezt a végző, rossz következtetést elkerüli: "Légy énnékem segítségem, mikor elérkezik végem, s a Jézusért boldogságban Részteltes a mennyországban." Kár, hogy az új át dolgozó nem vette figyelembe ezt, az 1. versszakhoz harmonikusan illő záróverset, hanem kegyelem helyett jó lelkiismeretet kér.

36. Jer hálaadó lélekkel /Rát 320. Auf, Christen, bringet Preis und Ehr. Gerhardt Pál után./ Több helyen simított, stilizált szöveg lényeges változtatások nélkül. Tartalmilag megfelelő.

37. Te, kit az ész keres /Sántha Károly./ Miatyánk-feldolgozás. Az 1. versszak kivételével jó, de felesleges, mert Luther jobban megírta.

38. Gondviselő jó Atyám vagy /KS 66. Léva József./ Az 1921-es református ékv. szövegétől a 2. versben tér el jelentéktelenül. Kedves hangulatú, itt-ott túlságosan köpies, egyébként nem rossz ének.

39. Hozzád esedezem, Hű és kegyes Atyámhoz /Sántha Károly./ A próbafüzet "Hozzád fohászokodom" kezdetét nyilván Székács azonos kezdetű ének-imádságára való tekintettel változtatták meg. Az 5. vers kissé elbizakodott, amellett nyelvtanilag is erőszakolt: "Igazságod megáll: A nemes szenvedőt, Mint te szent Fiedat, - Hagadhoz veszed őt." A 6. vers folytatja: "Atyám hozzád megyek a mennybe /látogatás bejelentése?/ hol betöltöd Szent törekvésimet S könnyeimet letöröld. Mit nem adott a föld, A menny megadja ott. Várd békén őh szívem, E végső nagy napot." A két utolsó vers nagyon vegyes tartalmú. Mindkettőnek első fele az előző, kifogásolt gondolatkörben mozog, az utolsó sorok azok, amelyek a helyes irány felé mutatnak, de nem elég határozottan.

40. Hozzád emelkedem Lélekben Istenem. /Gyurátz Ferenc/. A kezdősorok a racionalizmus kedvelt gondolatát emlegetik, tartalmilag inkább az egyetemes kinyilatkoztatás, ill. első hitágazat körében mozog az ének, Jézust csak egész futólag említi. Az 5. vers "Nyujts felém védő kart" sora a nemzeti Himnusz paródiájaként hat. Egyébként használható ének.

41. Örök Gondviselés, Ki öröködl fölöttem /KS 7. Sántha Károly./ Inkább reggeli ének, mint könyörgés. A 2. vers "Jó lelked" kifejezése ügyetlen. Egyébként elfogadható ének.

42. Vágyó szemmel nézünk feléd. /KS 25. Kovács Sándor./ Három jelentéktelen alakítással közlik. Tartalmas, jó ének.

43. Teremtő Isten, bármily messze menjek /KS 14. Sántha Károly./ Az előző énekekben már meglévő gondolatokat ismétli. Ezért felesleges, ha tartalmilag megfelelő is.

44. Isten, te vagy erősségem /KS 13. Kovács Sándor./ Minden változtatás nélkül vették át ezt a szép kis éneket.

45. Miképen a szervas Eped híves érre /KS 69. Sántha Károly./ Tartalmilag jó, de felesleges ének, mert Szenci Molnár Albert feldolgozása értékesebb. A 4. verset az énekeskönyvek egy része értelemzavaró sajtóhibával közli: Kikerüle helyett kiderüle.

II. Reggeli, déli és esti énekek.

Reggeli énekek.

46. Oh felséges Atya Isten /UZ 536-Rát 472. huszita eredetű. 1581./td.: Fayr Sándor./ A 2. versszak gyengébb a régi szövegnél, a többivel nagyon kiméletesen bánt. Néhány stilizálástól eltekintve a három énekeskönyv szövege szonos.

47. Ikes dolog ismerni /Rát 455. Matkovich Pál. Fayr Sándor./ A 3. és 14. vers kimaradt. Az új 4. /rég 3./ vers egészen átdolgozott. A következőben Fayr még fokozza Matkovich hibáját: "Tőled van, világ ura, Segítség általom, Jókra és gonoszokra Bűntetés, jutalom." helyett: "...és a mint érdemljük, Bűntetés, jutalom." A többi verset nagyon erősen átdolgozta. Ezeknek az átdolgozása Matkovich merév és néha rideg énekét egyrészt melegebbé, másrészt néhol tartalmasabbá tette.

48. Széked eleibe jövök /UZ 539. Für deinen Thron tret ich hiemit. Moosenberg Bodó. Zibrák Dénes./ Kihagyja a 3. 7.10-15. verset, a 3. /rég 4./ versszakot teljesen átdolgoz-

za. A 6. verset kijavítja: "Akkor te vagy közbenjáróm: S Atyád így lész kegyes bíróm." helyett "Te légy nekem közbenjáróm, Kegyes bírám és Megváltóm." Utolsó két versnek teljesebben újat ír. A többi verset is többé-kevésbé átdolgozza.

49. Mennynek földnek teremője /UZ 534-Rdt 470-KS 190. Gott des Himmels und der Erden. Alberti Henrik./ A Rdt szövegét veszik alapul, ez néhol eltér az eredetitől és az UZ-fordítástól. Így kimaradt az utolsó versből az Őrzs angyal szép képe is. Egyébként a fordítás meglehetősen ragaszkodik az eredetihez és a régi szövegekhez.

50. Dícsérlek, Uram, tégedet /UZ 521-Rdt 458-KS 186. Ich dank dir schon durch deinen Sohn. Fräterius Mihály. Payr Sándor./ Az eredeti szöveget az UZ is átdolgozza, Payr is. A Payr átdolgozás független a régi szövegektől s részben az eredetitől is. Az átdolgozás eredménye jó ének, de Fräteriusé sem volt rosszabb; az átköltés felesleges volt.

51. Szivem szerint, Őristen /UZ 540-Rdt 475-KS 182. Aus meines Herzens Grunde. Mathesius János. Payr Sándor./ Teljesen új fordítás. Az eredeti szöveg inkább csak irányítólag hatott. A fő gondolatokat pontosan követte, a részleteket már többször elhanyagolta Payr. A részletekben ezzel néhol szegénysítette az éneket. Elsősorban az 5. vers ilyen: Dein Engel, lass such bleiben und weichen nicht von mir, den Satan zu vertreiben, auf dass der Feind allhier in diesem Jammertal sein Tück an mir nicht übe, Leib und Seel nicht betrübe und bring mich nicht zu Fall. Jó angyalid körültem Hiven vigyázzanak, Ha bűn tőrébe estem, Ők visszahívjanak. Nem lesz így bánatom, Mi leszek Istenemhez, Viszont ő is velem lesz és el nem bukhatom. Az új fordítás egyébként tartalmilag jó, ha erősen hajlik is az Önállóságra.

52. Oh te dicső Szentháromság /UZ 537-Rdt 473. O heilige Dreifaltigkeit. Behm Márton./ Az átdolgozás nagyon kiméletes. Kár is lett volna elrontani a tartalmas éneket.

53. Dícsőség a magasban /UZ 528-Rdt 465-KS 179. Dank sei Gott in der Höhe. Bühlmann János. Payr Sándor./ Teljesen új fordítás. Ez is szép, új ének, de az eredetihez csak a vész kapcsolja, a részletek már függetlenek attól.

54. Halát adok tenéked /UZ 527-Rdt 464. O Gott, ich tu dir danken. Ringwald Bertalan. Nagy Lajos./ A régi /és eredeti/ tartalmas éneket elleposító, teljesen átdolgozott, új szöveg.

55. Fbredj fel szivem, vigadj /UZ 523-Rdt 460. Wach auf mein Herz und sinne. Gerhardt Pál./ Ennek a szép éneknek csak a tartalmi kivonatot közlik /10 versből ötöt/. A lüktető, eleven dallamát is elhagyták, pedig azzal még a 10 vers sem hosszú! Kár, hogy így elbántak ezzel az énekkel.

56. Tenéked, Uram, halát adok /UZ 542-Rdt 477-ay 473. XVII. sz.-i magyar ének. Sántha Károly./ A Rdt szövegét veszi alapul s simítja néhány helyen. Sem a Rdt, sem Sántha nem változtatták meg tartalmilag az éneket.

57. Hogy naponként, Uram /UZ 529-Rdt 466. XVII. sz.-i magyar ének. Payr Sándor./ Az 1. vers a régi, a többi többé-kevésbé átdolgozta; kihagyta a 4.7-8. 12. verset. Az új 5.

vere tartalmilag szegényebb a réginél: "Amit tőled vettem, Légyen lelki jómra, Te tisztaságra; S a szűkölködőknek Előmenetekre" helyett "Amit vettem tőled, Fordítsam hasonra; Legyek könyörűlő, Tehetségem szerint Másokkal jólé tevő." A régi 8-9. versből egy-egy gondolatot kiemelve írja meg Iayr a 6. verset, a régi 11. és 13. pedig a 7-8. alapja. Az álekítések és átfordozások náhol simítanak a régi szövegen, másutt azonban az értelem megváltoztatását jelentik. Az új szöveg nem rossz; de itt sem volt szükség ilyen mérvű átalakításra.

58. Jézus, szép világom /ÚZ 531-Rdt 468.♯ Jesu, süs-ses Licht. Iango Joachim. Zábrák Dénes./ Alapul a Rdt szöveget veszi. Az 5. verset kihagyja, a többi többé-kevésbé átfordozza. Az eredetitől és a régi szövegektől ismételtelen függetleníti magát. Nem rossz az új szöveg sem.

59. Uram téged áld szívem és szám /Rdt 471.b.-Gy 19. Kis János. Zábrák Dénes./Az átfordozás jobb a régi szövegnél. Több helyen meglehetősen szabadon használta fel Zábrák a régít, ami azonban az éneknek javára vált.

60. Téged látván kies reggel /Rdt 479. és Gy 14. Dich sei ich wieder, morgenlicht. Ismeretlen szerző után Neander Kristóf. ~~Sántha Károly~~ / ~~Sántha~~. a Rdt szöveget veszi alapul és nem a Neander-átfordozás alapjául szolgáló 1677-ből való eredetit. Igyekszik a Neander-szövegen enyhíteni, de azért még érezhető a keletkezési kor, különösen az 5. versben: "E világnak küzdalmiben Maradjon tiszta én szívem, Eán útjára ne térjek. Áld, hogy hozzád emelkedjem, Buzgón arra törekedjem, Hogy elnyerjem a mennyet..." Arról, hogy életünk nem ilyen, hogy az igyekezet nem elegendő s hogy naponkénti megtérésre van szükségünk, nincs szó!

61. Szívem buzogj hálámat /Rdt 482-Gy 11. Kis János./ A szerző ismeretlen; Kis János csak a győri énekeskönyv számára fordította át az éneket. Az új szöveg alapja a győri változat. Itt-ott érezhető még a keletkezési kor.

62. Serkenj föl szívem, nyilj meg szám /Rdt 481-Gy 1c. és Rdt 454-Dt 66. Mein erst Gefühl sei Preis und Dank. Gellert keresztály. Kis János. Zábrák Dénes./ Az 1. vers mindhárom énekeskönyvben azonos. Az új 2. vers független a régiéktől/csak szövegben!/, a 3. a Gy 5., a 4. a Rdt 5. vers alapján áll. Az 5. új szövegezésű /Rdt 6.Gy 7./, a 6-7. a következő két /azonos szövegű/, a 8. a Rdt 1c., a 9. pedig az azonos szövegű utolsó versből keletkezett. Nem rossz ének, de felesleges, mert az azonos eredetű Datsovich-fordítás /Dt 66./ jobb.

63. Mikor a halál álomból /Gy 26. Wenn ich einst von jenem Schlummer. Klopstock Frigyes. Kis János./ Az eredetit már Kis János többé-kevésbé átfordozta, most még ezt az átfordozást is újra átalakították. Klopstock énekéhez az 1. vers eleje és a 3. vége kapcsolja a mai szöveget. Az eredetinel már Kis János 1. verse jobb. Az új szöveg pedig a 2-3. versben javítja Kis János szövegét tartalmilag.

64. Atyám ismét új étellel /Gy 12. Wenn ich einst von jenem Schlummer. Klopstock Frigyes. Kis János./ Változtatlanul vették át, még ott is, ahol javítani kellett volna: "Add min-

„Mennap jót tegyek, Mindig kegyesebb legyek.”/3.v./ „Engedd, hogy ma is napomat Jóban töltvén épüljek, Hogy mikor végzem harcomat, E napnak is örüljek”/4.v./ Ebben az énekben dolgozza fel Kis János az előzőből kihagyott gondolatokat.

65. Lelkem ez új reggel /Gy 13. Voll Dank an diessen neuen Morgen. Meister Kristóf. Kis János./ A 4-5. vers kimaradt. A többi verset jelentéktelen stilizálással vették át. az utolsó vers hibás: „Így életemet ma is vígán folytathatom, Ma szent a tiszta lényem minden indulatom; É végezvén pályámat megtalálom ott fenn örökös hazámat.” Az előző versszakhoz kapcsolva enyhül ugyan némileg ez a hiba, de mivel az utolsó vers önálló egységként szerepel sokszor, a hiba változatlanul fennáll.

66. Imádásod, Uram, legyen /Rdt 454. ~~XXXXXXXXXXXXXX~~ és Rdt 481-Gy 10-Dt 62. Mein erst Gefühl sei Treue und Dank. Gellert Keresztély. Matkovich Péter./ Az átdolgozás a külső formán sokat simított, a kihagyásokkal azonban szegényítették az éneket /kimaradt a 3.8,9,11,12,14.vers/. A 7. vers helyett egy némileg hasonló írtak, egyébként az ének kezdésén és az új 3. versen kívül az egész éneket átdolgozták. Ugy látszik, az utolsó pillanatban gondolhattak erre az énekre, mert a próbefüzetben nincs még meg.

67. Zengő lelkem ez új reggelt /Gy 17-KG 138. Kis János/. Az 5. versben javítottak: „Tanítsd meg értelmemet” helyett „Oh indítsd fel szívemet”. A többi vers stilizálással jelentéktelenek. A javítással az ének használható énekké lett.

68. Új napvilág derült rám /Gy 21. Kis János./ A 2. verset javítják /a régi munkára akarja szentelni a szöveget, az új pedig kedvet kér hozzá; a régi szerint nyereségre, az új szerint pedig hávásságra nyújtja Isten az erőt és időt./ Az utolsó vers erős racionalizmusát az új szövegben kiküszöbölték, de más hibát raktak bele: „Munkával, Példával építsem országod”, igaz, hogy ez a hiba enyhíti a kezdősort: „Műlj meg olyan lélekkel...”, de még így is az emberen van a hangsúly!/. *szentelték*

69. Szívemet buzzón emelem /Gy 15. Zu deinem Lob und Ruhm erwacht. Diterich János. Kis János. Zábrák Dénes./ A 4. és 7. vers ~~XXXXXXXXXX~~ alakításán kívül a többi lényegtelen stilizálás; ezek azonban figyelmetlenítők:
Kis: Az időt tisztességedre hávosság szentelni; Adj értelmet hogy kedvedre Tudjálak tisztelni. /Racionális; nyilván ezért partra Zábrák kieserélni./
7.: Ha szeretés gyönyörűséggel bírd erre szívemet, Hogy annál nagyobb készséggel kövessem tisztemet.
Micsoda különbség az első sorok között, mennyivel többet mond Kis János szövege, mint Zábráké! Az ének régi és új formájában egyaránt kiemelkedő ének.

Zábrák: Munkámon hávómet, se-géj, Amíg tart nappalom, Ugy is hamar eljön az új É befed a sírhalom. /Synergizmus, majd szentimentális siránogás./ Szerencse, ha mosolyg felém É megáldasz Istentem, Őts az-zal új kedvet belém, Fetszédet tennem.

70. Mint a szomjú szarvas A hűs, kies érre /Sántha Károly./ A szér szoltárképűl kiindulva az 5. versben már a farizzeusi önbizalomhoz jut el: „Add, hogy békességet hiánssan az este, É ez is azon örök Nyugalom jelentse, Amely az igazat Sírjához kíséri, Hol a megfáradtat Bűnét már nem éri.

71. Ez új nap reggelével /Sántha Károly/. Az utolsó vers nem lezárt egység, az 5. szervesen hozzátartozik. A szerkezeti hibán kívül tartalmilag is rossz az utolsó két vers: ugyanaz a hamis önbizalom van bennük, mint az előző énekekben.

72. Atyám, ismét új nap virradt rám /Sántha Károly/. A 4-5. vers tartalmilag nem egészen kifogástalan, ha nem hibáztatható oly mértékben, mint az előzők énekek.

73. Szétterjed ismét szép napod világa /Sántha Károly/. Elfogadható ének. KS 187

74. Elmúlt az éj sötéte /Sántha Károly/. Az ismételt kifogásolt feltétlen bizonyosság a kegyelem említése nélkül a főgondolat ebben az énekekben.

75. Kérlek téged, Istenemet /Sántha Károly/. Nem rossz.

76. Ková mennék, ha nem tehozzád /Sántha Károly/. Elfogadható ének; az utolsó vers különösen jó.

77. Ki fölvirrasztal engemet /Sántha Károly./ Elfogadható.

78. Világ világossága, Jézusom /Sántha Károly/. Hiányos: "Aki veled jár a skivel te jársz, Nem éri azt se pirosság, se gyász". Hiányzik a mikor és hol, mert a földi életben bizony éri gyász a híveket is. Egyébként jó ének.

79. Az űr, ki öld kezével /Sántha Károly./ Különös kifejezés Istenről: "Míg ő az én sajátom" /2./, pleonazmus: "A bajból, ha veszély ért" /5.v./, egyébként is az egészre áll a bőbeszédűség jelzője. A szép és rövid 23. zsoltárból 11 versszakos ének lett!

Vasárnap reggel.

80. Oh szent Isten, vonj engemet /Rát 485. és Gy 27. O zick mich Heiliger zu dir. Szerző ismeretlen. Perlaky Dávid./ Az első verset átalakították, hogy vasárnap reggeli énekeknek is megfeleljen. A többi versben is alakították, nyilván javítási céllal; ez azonban általában nem sikerült. A 3. versben gyengítettek: "Miköz igéd tanítója A mennyországra vezet" helyett "Szentigédnek hirdetését Add, örömmel hallgassam." /Sok olyan isehirdetést hallhatott a javító, amelyre a régi szöveg nem illett, vagy a hangsúlyt kívánta az isehirdetőről az isehallgatóra áthelyezni?/ Az összefüggés alapján nagyon morális jellegű "S már e földvilági életben Lesz mennyországom készen." sorokat is átalakítják: "S már e világi életem Dicsőretdre vészem." Az egész éneken végigvonul az új szövegben is az ember cselekvése. A hibát ugyan enyhíti, hogy mindehhez az erőt Istentől kéri.

Szombaton reggel. KS 190

81. Elmúlik e hét nem sokára /Sántha Károly./ Különböző saját és racionalizmus korabeli énekek gondolatait variálja különösebb tartalmi hiba, vagy érték nélkül. Felas- leges ének.

Délben, étel előtt és után.

82. Adjunk hálát az Őrnak /DE 544-Rát 489. Nun lasst uns Gott, dem Herren danken. Helmhöld Lajos. Feyr Sándor./ A régi szövegek felhasználásával s az eredeti fi-gyelembevételével készült jó fordítás.

83. Az Úr sok jót tesz velünk /Rdt 415-Gy 34. Kis János. Zábrák Bénes./ Zábrák az egész éneket átírásként a Kis János "zászlós" kifejezéseit gondosan kihagyoztatja. A 3. vers helyett egészen újat ír /nem volt rossz a régi sem/.

84. Im újra kiírádt nekünk /Székács József/. Nem egészen pontos a szöveg: "Adj hozzá bálás szívet, Mely imádjon tégedet, Mely ha földi jókat élvez, Mű maradjon Istenéhez" /csak akkor?//1.v./; "Adj mértéket tartanunk a kenyerünk megosztanunk a szegényvel, mint te velünk"/2.v./ Ez csak az utolsó vacsorára, vagy esetleg a kenyéresodóra alkalmazva áll helyt; Isten nem megosztja velünk, hanem adja a kenyeret; neki nincs szüksége rá!

85. Összeteszem két kezem /Kp 193. Györy Vilmos./ Változtatás nélkül közlik ezt a kedves kis éneket.

Esti énekek.

86. A nap immár elenyészett /UZ 551-Kp 202. Nun sich der Tag geendet hat. Hertzog János. Payr Sándor./ Kimaradt a 4. és 8. vers, egyébként pontos, jó fordítás, ha itt-ott a részletekben szabadon fordít is. A régi szövegre nincs tekintettel.

87. Most nyugosznak az erdők /UZ 561-Rdt 501. Nun ruhen alle Wälder. Gerhardt Fül. Zsigán János. Sántha Károly./ Kihagyja az 5. verset, de a gondolatait felhasználja a következőben. A fordítás igyekszik elérni az eredetinek közvetlen melegségét, de nem sikerül. Kár, hogy az UZ szövegét nem használta fel jobban, az -ha kissé döcögős formában is- sokkal jobban elérni az eredeti melegségét.

88. az éj im érkezik /UZ 553-Rdt 497-Gy 49. Die Nacht ist vor der Tür. Ziegler Gáspár. Beliczay János. Sántha Károly./ A győri Beliczay-szöveget Sántha a 3. versben használja fel, az UZ valószínűleg csak a Rdt-n keresztül hatott. Az UZ-Rdt-ne már különösen hangzó kifejezését: "Teveled, Jézusom! Ujjonnan megegyezek" kijavítja: "Hadd megújítanom a szövetséget veled!". Majdnem minden versben alakít. Az utolsó verset kihagyja.

89. A nap lement, oh Jézus maradj velem /UZ 550-Rdt 495. Der Tag ist hin, mein Jesu bei mir bleibe. Neander Joachim. Sántha Károly./ Az 1. verset az elment-lement változtatás nélkül átveszi; a 4.-ben az eredetihez alkalmazkodva gyensít a régi szövegen /hangsúlyáttevés!/:
Da ist die Hand: du mein Segel! Uram! ismét De megtérek te-
und ich bin dein tied leszek /UZ-Rdt/ hozzád újólag.
A többi versben is alakítgat néhol az eredetit figyelembe véve, néhol attól egészen függetlenül.

90. Imhol jövök, oh Jézusom /UZ 556-Rdt 499. Ach, mein Jesu, sieh, ich trete. Schlicht Levin. Payr Sándor./ A 4. vers az eredetitől független, a többi elég pontos, új fordítás.

91. Az est beáll, a táj im elsötétül /Kp 196. Der Abend kommt, die Sonne sich verdeckt. Tersteegen Gellért. Payr Sándor./ A misztikus részeket Payr átdolgozza, a többit pontosan fordítja. Az átdolgozásra példa:
3.v.: Mein Ruheplatz und Heimat E napomon állás csak így
tu dich auf, Dass ich ~~in~~ dir be- leszen, Ha azt te szent
schliesse meinen Lauf. nevedben végezem.

9. v.: Mein treuer Hirt, für mich in Hagadon, Jer, vigg el
dich hinein! In dir, mit dir kann hü pásztorom. Tetőled
Ich vergüßet sein. én el nem kívánkozom.

92. A nap hagyatlik imáir /Rdt 506-Gy 39. Nun sinkt
die Sonne nieder. Schröder C.F.; után Junkheim János. Kis János.
Az átfordozás inkább a Rdt szövegére alapszik, a 5-7.
vers azonban egészen új. Új formájában nem rossz ének, de
nem is ériék.

93. Majd ha a halál ójében /Rdt 507-Gy 37-KB 203.
sinkt dich einst in jenen Schlummer. Klopstock Frigyes. Kis
János. / Az átfordozás inkább a Rdt szerint halad. Az ember
előretekint, Isten legfeljebb csak oktatja a tennivalókra;
feltétlenül bizonyos, hogy a halál után "új dicsőítő fényé-
ben szebb reggelre virradok". Megváltás, kegyelem, bűn és
kárhozat szóba sem kerül; rossz ének még új formájában is!

94. Készülj testem nyugodalomra /Rdt 503.b.-Gy 48.
Beliczay János. / minden versben alakítottak, változtattak.
A régi szöveg több helyen homályos, ezt kijavítják, a többi
változtatás felesleges. Ahol viszont a tartalom szempontjából
kellene volna változtatni, az új változat is megmaradt
a régi hibában: "Csak úgy lesz csendes pihenésed, ha meg-
nyugtát lelkiismereted..." /4.v./

95. Atyám, ma is éltetél /Rdt 505-Gy 36. Herr,
der du mir das Leben. Gellert Keresztély. Kis János. / Az
új szöveg a pyrin alapul; néhány kisebb változtatás van
benn. A régi szöveg moralizmusát megőrizték és az utolsó
versbe a rébiből hiányzó filozofiai belhatástlan-ság-pondola-
tot is beleszúsztatták. Hibás ének.

96. Téged, kinek köszönhetem /Gy 38. Mir alle Güte
sei gepreist. Gellert Keresztély. Kis János. Zárók Dónes. /
Kisebb javításokkal veszi át a régi szöveget. Használható
ének.

97. Adj német több hívek között /Gy 43. Auf o
Seele, sei noch munter. Rist János után Schlegel János. E
Kis János. / Néhány stilizálással eltekintve a régi szöveg.
Ker azonban, hogy nem az eredeti Rist János éneket vették
elő /Gy 554-Rdt 49B./, mert az jobb volt.

98. Elnyugodott a nap sugarzórnje /KB 201. Székács
József. / Majdnem minden versben változtatnak, alakítanak,
jórészt feleslegesen. A 4. vers javítása indokolt: "Az el-
hunyt édes lelkek, hol mulatnak" helyett "Hol az elhunytak
lelkei viradnak".

99. Ez a nap is csendesen /KB 199. Györy Vilmos. /
A 4. versben stilizáltak feleslegesen, különben változatlanul
átvették ezt a kedves kis fűszekedőket.

100. Jézusom, légy velem /Mein Engel weiche nicht.
Horus János. Sántha Károly. / A kezdősor megváltoztatásával
az ének egész más jellegű lett. Az utolsó versben Sántha
többet mond, mint Horus, különben pontosan fordít. Az utol-
sós versnek túlzott önbizalmát csak némileg enyhíti az állan-
dóan ismétlődő kezdősor. A 3. vers tartalma sem kifordítatlan.
A zárolószakban nem Isten elleni lázadást lát, hanem csak
uronyit: "Magamra ne emésztsem". Ezenkívül még arra is utasít-
tat ad Jézusnak: "Veríték-gyöngyömet Töröld le édesem".

101. Atyám, üzd el bús éjszakám /A próbefüzet szerint: Uj fordítás. Németből szabadon. Sántha Károly./ Az utolsó két versből a logika hiányzik: "Nincs oltalom, nincs menedék, Csak egy ajtó van nyitva még. Kegyelem ajtaja te vagy, Oh Uram..." Nincs és mégis van? Az ének az Atyáról szól, különbs tehát a "kegyelem ajtaja" jelző. Nem tartozik az elsőrendű énekek közé.

102. Lement a nap, végső sugára /Sántha Károly/. Telesleges ének, csak az eddigi énekeket variálja.

103. Uram Isten, bemutatom /Sántha Károly./ A néhányszor megénekelt esti hálaáldozat tüzéről ^{10. szor} ~~énekeir~~ szól. Az utolsó vers képletes kifejezése hibás: "s ha ígyam a sírba vetem" Egész kivételes esetekben fordul ez a saját közreműködéssel elő! Telesleges ének.

Hét utolján.

104. Napjaink repülnek /Gy 50. és Rdt 512. Unwiederbrügllich schnell entfliehn. Ismeretlen szerző után Neander Kristof. Kis János./ A szöveget több helyen stilizálták, változtatták, a 6. verset pedig egészen átdolgozták. Nem rossz ének.

III. Az egyházi esztendő ünnepei.

Adventi énekek.

105. Jöjj népek Megváltója /UZ 5.24.32. Veni redemptor gentium-Nun Komm der Heiden Heiland. Ambrosius-Luther Márton. Gaál Mihály./ Az énekeskönyv szerzőjegyzeke szerint Gaál fordítása, de a bányai próbefüzetekben nem találtam. Túlzás az ének alá Ambrosiusnak és Luthernak nevet szerzőként írni, mert ebben a formában az énekek semmi köze sincs a kezdősoron kívül sem Ambrosiushoz, sem Lutherhoz. A latin és német ének 8, az új magyar változat 5 versszakos. Ambrosius szövegét Luther meglehetősen hűséggel dolgozta fel, Gaál azonban új éneket írt. Néhány gondolata megtalálható Luthernál is, de legjobb esetben csak azt lehetne az ének alá írni: Ambrosius és Luther indítására írta Gaál Mihály. A régi magyar szövegeket sem veszi figyelembe. Ettől eltekintve szép adventi ének. Jó lett volna azonban Luther énekét is lefordítani és a kihagyását nem menteni azzal, hogy más ének alá nyomatják Luther nevét!

106. Küldő az Uristen /UZ 21. Mittit ad virginem- Als der gütze Gott. Abaelardus Péter. Weisse Mihály ékve. Zébrák Dénes./ Az 1. verset kis simítással átveszi, a 3-4.-re is rá lehet ismerni. Az 5. tartalma azonos, azonban egyetlen szó sem egyezik benne. A 6-10. vers /Gábrriel és Mária párbeszéde/ kimarad, helyükre egészen más jellegű 6. vers kerül. Az utolsó két versből készült nyilván az új szöveg két záróverse. Az új ének tartalmilag és formailag egyaránt jó; kétségtelen azonban, hogy sem Abaelardus, sem a husziták nem ismernének rá énekeikre.

107. Aldott az élet Istene /Rdt 580-Gy 135. III. UZ 13-Rdt 11. Lob sei dem allernächsten Gott. Weisse Mihály ékve. Kis János. Zébrák Dénes./ Kár, hogy nem a régi, hanem a Kis János átdolgozást veszi figyelembe. Ezen csak stiláris változtatásokat eszközöl. A fogantatás és születés kérdéseit templomba nem való részletességgel tárgyaló régi szöveg ma már nem volna használható, de az értékes

tartalomból többet is átmenthetett volna, ha nem az átdolgozott, hanem a régi szöveget veszi tekintetbe.

108. Jár istenfélő emberek /UZ 6-Rdt 5. M. Lelki Óra. Fayr Sándor./ "Szabadon javított" jelzéssel közli a próbfüzetet. Kár, hogy nem az UZ, hanem a Rdt nyomán halad; abból is kihagyja a 2. verset, különben a gondolatokat s néhol a kifejezéseket is gondosan megőrzi. Az ének külső formája jobb a réginél. /Régi kezdősor: Istentől választott népek./

109. Áldott az égek Ura /UZ 12-Rdt 10 és Rdt 22; Gy 132. Gott sei Dank durch alle Welt. Held Henrik./ Az első ének, amelyiknek a feldolgozásánál az eredeti és az UZ szövege volt a döntő. A 6. verset meglehetősen szabadon, a többi szépen, gördülékenyen fordítják. Kár, hogy a 6. versbe átvették Kis János rossz kifejezését a győri 3. versből: "Mennyei híven". Ippen ennél a jel fordított és a régi magyar szövegre is tekintettel lévő szövegnél nem közlik az új fordító nevét.

110. Feli mennyei polgárok /UZ 25. Auf, auf, ihr Reichsgenossen. Rist János. Zábrák Dénes. Régi kezdet: Nosza, lelki polgárok./ Az 1. versben az UZ szövegének felhasználásával készült, a többiben függetleníti magát UZ-tól, eredetitől egyaránt. Az ének legfeljebb az eredeti utánérzésének mondható. Az új szöveg nem rossz.

111. Oh miként fogadjalak /UZ 26-Rdt 16-Gy 139. Wie soll ich dich empfangen. Gerhardt Pál. Kis János. Sántha Károly./ Az 1. vers eleje a Kis János féle fordításból, a másik az UZ-Rdt szövegből való; a 2.a. Rdt, 2.b. új /ill. Gy-hatás/, 3. új /ill. Rdt/, a többi a régi /UZ-Rdt/ szöveg felhasználásával készült új változat. A 8. vers /bűnbocsánat/ kimarad; kár érte. A fordítás néhány részletből eltekintve jó és az eredeti gondolatait nagyjából érezteti a magyarban is.

112. Emberek, készüljétek /Rdt 579-Gy 133. ill. UZ 17-Rdt 12. Mit Ernst ißt Menschenkinder. Thilo Bálint. Kis János. Zábrák Dénes./ Az 1. versben a Kis János fordítást veszi alapul, noha az más irányba viszi az éneket; az eredeti nem Jézus fogadásáról szól, hanem arról, hogy 3 és az 6 boldogsága térjen be hozzánk. A 2-4. versben azonban már ismét az eredetihez tér vissza és az UZ-Rdt szövegének felhasználásával elég jól fordít.

113. Jézus, örömmel fogadjlak /Rdt 18. Liebster Jesu sei willkommen. Grosser Sámuel. Sántha Károly./ Már a Rdt szövege is meglehetősen szabad fordítás, Sántha már az 1. vers kivételével alaposan átdolgozza ezt is, úgyhogy többé-kevésbé független az eredetitől. A régi 5. és 7. vers kimarad. Az új szöveg használható.

114. Jöjj be, oh mért állasz ottkűn /UZ 23-Rdt 15-KS 105. Warum willst du draussen stehen. Gerhardt Pál. Fayr Sándor./ Kimarad az eredeti 3. verse /ördög hazugsága és pokol künje./, a többinek -különösen az utolsóknak- fordítása pedig néhol túlságosan szabad. Az eredeti versekre azonban mindig rá lehet ismerni.

115. Szívem tehozzád emelem /UZ 27-Rdt 19. Tatay István./ Az átdolgozott Rdt szöveget veszik alapul, kihagyják belőle a 2.4.8. verset, felveszik azonban átdolgozva az UZ 8. verset s így a régi 14 versből megmarad 6. Az 1. vers szép befejezését teljesen elrontották és sab-

kó, nem vagy már mulandó." Krisztus eljövetele előtt sem jelentett a testi halál örök elmúlást s a testi mulandóságot ma sem kerülheti el senki. Az 5. vers a megtisztulást egyszerűsíti le egészen, az utolsó vers a Szentlélek működésének említése nélkül beszél újjászületésről, bűn elhagyásáról. A hibás eschatológián kívül erősen pelagiánus jellegű ének.

124. Akit Isten ígért néven /Sántha Károly/. Tartalmas, jó ének. Az azonos szövegű kezdő- és záróvers tartalmilag kifogástalan, a többi is használható. Ha akad ebben az énekben is Sántha stílusvirágai /Most volt csak bölcső a párnánk/, mégis Sántha Károly jó énekei közé tartozik.

125. Ezrek ajkán egy szívvel /Sántha Károly/. Az 1-4. valamint az 5. és 6. vers között nincs meg a tartalmi összhang. Az 1-4. jó adventi ének kissé fellengző stílusban, az 5. bosszúszóltérba való, lk. 9,54-re emlékeztető, nem keresztyén vers, a 6. Mt. 24,35. versbeszédése.

126. Nagy örömhír jő a mennyből /Sántha Károly/. Részben már Sántha által is megénekelte gondolatok, patetikus, elemista-szavazásra alkalmas ritmusban.

127. Kitérom előtted szívem /KS 103. Kovács Sándor./ Kifogásolható: Ragyogtasd áldott szellemed... /2.v./. A 3. verset egészen átdolgozták:

Kovács: Jövel, világíts égi fény Uj: Jövel, oszlasd el a kétség hosszú éjjelén. Ha harc-homályt, mely tévelygő elcomban elcsüggedek, ha győz a mémre szállt, Világoljon szöbűn lelkelem felett s a bűn üldöz vétneked, Ha harcban elcsügledépten-nyomon, Oh térj be hozzám, Jézusom. * nyom, Oh térj be hozzám Jézusom! Kár volt megváltoztatni; az tévelygő elme homálya kifejezés egyébként is félreérthető.

128. Sion kapuja tárva nyitva állj /Sántha Károly./ Használható ének, ha a 3.a. és 4.a. versek tartalmi sorrendje fordítva jobb lenne is.

129. Kezeteket tegyétek össze /Sántha Károly/. Az 1. vers után gyermekded hangja után egész más tartalmú versek következnek. A 2-3. a Sántha féle lendülettel megírt elfogadható ének, a 4. vers politikai agitátor uszítóbeszédre emlékeztet, az 5-6. erőltetetten képies.

ixx . . . Zarácsnyai énekek.

130. Hirdetek tinéktek /UZ 40-Rdt 26-KS 114. Zvez-tujem'vén radost. Weisse Mihály ékve./ A kezdősorban visszafordított az UZ-hez, de nyomban utána teljesen új szöveget közölnek már az 1. versben is/a tiszta szűz említése kimarad/. A 2. verset elrontották: "Kiről a próféták jósoltak részóta"/a próféták sem augurok, sem cigányasszonyok nem voltak!/. Ugyanebben a versben egészen felelősségrevonás jellege van a "végre megjelentél Világ Megváltója" sornak /az UZ: "Messiás Krisztusról nagy híresen irtak", Rdt: "Ez az a Messiás, kit sok hívek vártak"/. Kimarad a 4. vers /a bethlehemi jászol/. A 4.-két előléptetett 5. versben a Rdt változatát közlik /az ördög hatalmának megtörése helyett egyszerűen eljövetele/. Az utolsó versnek már csak a gondolatai ismerhetők fel az új szövegben.

131. Mennyből jövök most hozzátok /UZ 54-Rdt 34-
Ks 110. Vom Himmel hoch, da komm ich her. Luther Márton./
Az ismeretlen átdolgozó függetleníti magát a régi szövegek-
tel és újra fordít. A fordítás első fele nagyjából megfele-
lő, bár a 4. verső túlságosan szabad, a 9-12. és 15. vers
kimarad, a 13-14-ből megiehető átdolgozással és bővítéssel
lesz az új 10-11. vers. Az 9.-nek semmi köze sincs Luther
szövegéhez. A 4. vers eredeti, és új fordítású magyar szövege:
Er bringt euch alle Seligkeit. Mit annyi szív epedve kért,
Die Gott, der Vater hat bereit. Amit Isten rég megígért,
Dass ihr mit uns im Himmelreich. Ő hozza, tőle nyerheted
Sollt leben nun und ewiglich. Az üdvét, örök életet.

Luthernek ez a szép éneke igazán megérdemelné, hogy pontos-
san fordítsák le és igyekezzenek az ének közvetlen melegsé-
gét is megtartani. A magyar fordításban ugyanis az eredeti
gyermekded közvetlensége teljesen elvész.

132. Mennyből jövén az angyalok /UZ 36-Rdt 34. Vom
Himmel kam der Engel Schaer. Luther Márton. Payr Sándor./
Az 1. vers nyelvtani hibáján kívül /Tőlök hallák..., hogy
egy kis gyermek született, Amint nektek ígértegett/ más ki-
fogásainivalo nincs, a fordítás jó; szabadon fordít, de Lu-
ther mondanivalóját eléggé megtartja.

133. Jézus Krisztus, dícsértessél /UZ 45-Rdt 27. Ge-
lobet seist du Jesu Christ. Notker Balbulus-Luther Márton.
Payr Sándor./ Kimarad az 5. vers és minden versszak végéről
a kyrieleis. A fordítás szabad. A 6. versben Payr helytele-
nül többet mond, mint Luther:
Er ist auf Erden kommen arm, Ugy jött a földre, mint szegény
Dass er unser sich erbarm. Hívteit gazdaggá tevén,
Und in dem Himmel mache reich. Hogy mint mennyben az angyalok,
Und seinen lieben Engeln gleich. Már itt lehessünk boldogok.

134. Dícsérd Istent, keresztyénség /UZ 35-Rdt 23.
Lobt Gott, ihr Christen alle gleich. Hermann Miklós. Záb-
rák Dénes./ Kár, hogy Zábrák a Rdt rontott szövegét vette
figyelembe és sem az eredetire, sem annak pontos UZ-fordí-
tására nem ügyelt. Így bizony édes-kevés köze van ennek az
egyébként nem rossz szövegnek Hermann Miklós szép énekéhez.

135. Krisztus Urunknak áldott születésén /UZ 51-Rdt
32-Ks 111. Pécseli Király Imre. Nagyon helyesen az UZ szö-
vegét is figyelembe vettél /kár, hogy nem következetesen!/.
A 3. vers a Rdt mintájára kimaradt, a 4.6.7. vers is a Rdt
szöveghez kapcsolódik. Az egész éneket stilizálták, alakították
tá, ott is, ahol sem prozódia, sem az elavult szöveg nem
tette volna szükségessé.

136. Én lelkem, hogy ne tapsolnék /UZ 37-Rdt 24. és
Rdt 28.b.-Gy 144. Fröhlich soll mein Herze springen. Ger-
hardt Pál. Kis János. Zábrák Dénes./ Az 1-2. verset az ere-
deti és UZ-Rdt szövegek alapján állítja össze; a 3. az ere-
deti 6. vers indítására keletkezhetett, a 4-5. a 7-8. Ugyes
fordítása, a 6. az eredeti 11. átdolgozása /ezek a versek
függetlenek a korábbi magyar szövegektől/; a 7. a Kis János
féle morlizált 8. vers; a 8. már az első Rdt szövegben meg-
rontott a Kis Jánostól még tovább változtatott Gy 9. vers
átdolgozása /semmi köze az eredetihez!/.; a 9. versben elve-
ti a racionális átdolgozást és újra az eredetihez tér vissza.
Az utolsó vers az első Rdt szövegen alapszik, de sem annak,
sem Zábrák szövegének semmi köze sincs Gerhardt szövegéhez.

Gerhardt éneke valóságosan sugározza az újjongó örömet, anynyira eleven; az új szövegből ez az újjongás nagyrészt hiányzik. A sok kihagyás /15-ből 10 maradt/ és az átrendülés az erősen átdolgozott Rdt-Gy szövegek felé, tartalmilag is szegényítette és más irányba vitte az éneket. K.R.

137. Az Úr szerzé e nagy napot /Rdt 38. Dies ist der Tag, den Gott gemacht. Gellert Keresztély. Zsigán János. Payr Sándor. Régi kezdet: Ez a nagy Urnak szent napja./ Az 1.2.4. vers új fordítás /szabadon/, a 3. a régi szöveg. A hirschbergi ékv. szövegből kimarad az 5,6,9,11. vers, a többi alaposan átdolgozza. A 7-8. átgyűrésből lesz az Rdt alapján az új 5-6. Az új 7. az eredeti 10. fordítása, /Rdt 9. itt nem hatott./ Az eredeti szöveg valamivel tartalmasabb az átdolgozásnál.

Benjamin

138. Ez ünnepi szent napokban /Szónyi: Szentek hegedűje 96. Payr Sándor./ A nehézkes, hosszú /9 vers/ énekből rövid, tartalmas, szép éneket írt Payr. Az egyes versek kapcsolata: Payr 1-Szónyi 1; P.2-Sz.4-5; P.3-Sz.6; P.4-Sz.7-8. Az 1. vers az, ahol Szónyi szövegéből megtartott valamit: Szónyi: Szíven sóha nem vig jobban, Nagyobb örökre nem lobban, Mint Gábiel szavára, melyet azölt szüz Máriának, A legboldogabb anyának, Ezt mondván ő vára: Kegyes, jegyes, kedves in- gyen, nincs ki legyen Oly boldog szüz, Mert te Istennek fiát szülsz. Payr: Ez ünnepi szent napokban, Lelkem nagy örökre lobban, A mennyei azeaton. Angyal mondta Máriának, a legboldogabb anyának, É én ma újra hallhatom: Kegyes Jegyes, Az Istennél kedvet leltél, Örvendj rajta: Te léssz a Magváltó anyja.

A főbbi versben már csak gondolatok, gondolattöredékek azonosnak, szöveg már nem. Az ének alá ezt lehet írni: Szónyi Benjamin után írta Payr Sándor.

139. Boldog örömnapp derült ránk. /Rdt 582-Gy 138-KS 115. Kis János./ A 3-5. verset javították. A racionális jellegét igyekeztek eltüntetni. Az ének új formájában szép ének.

140. Hívek, jer buzgó lélekkel /Rdt 37-Gy 142. Lesst uns mit ehfruchtswollem Dank. Kraft Izsák. Kis János./ Az 1-3. és utolsó verset javították/néhány szó/s racionális vonatkozását vették el. A 4. vers kimaradt, a következőt nagyon átdolgozták, a viszonzás tana azonban így is bennmaradt:

Gy: Legyünk készek segíteni igazt: De kivált a szeretetnek igaz szükölködőket, S inségek- E magasztos Ünnepon A leu- ből kimenteni Jézus kedvéért őket/ tott szenvedőknek Enyhíts
Kinek rájok van nagy gondja; Tájó keservén, Kikre Jézusnak
Mert ha az övéivel Jót teszünk van gondja; Mert ha az övéivel
tiszta szívvel, Azt magával Jót teszünk igaz szívvel, Ö vele
tettnek mondja, S szíveink vizs- tettük, azt mondja; S a szívek
gálója Lesz jutalmazója. vizsgálója Lesz jutalmazója.

141. Oh nap, napja szent örömnak /Székács József./ Régi szövegét nem találtam. Ebben a formában néhol kissé nehézkes, tartalmilag azonban jó ének.

142. Napja boldog, szent örömnak /Kis János 113. György Vilmos./ 3 helyen alakítanak a régi szövegen teljesen feleslegesen. Ráadásul két rossz, ill. nyelvtanilag helytelen szót is raknak bele ezzel kapcsolatban /2.v.: Mink, 4.v. siriglen/. Az ének nem tartozik az elsőrendű énekek közé, de nem rossz.

143. Szent Karácsony ünnepe /Sántha Károly./ Friss, lendületes, tartalmilag megfelelő Sántha-ének. A szöveg örömet sugárzó mondanivalójához azonban nem illik sehogysen a

nem örömet, hanem inkább bánkódást kifejező dallam:
"szíven keserűségét".

144. Zendülj magasztos angyalajki ének /KS 116.
Sántha Károly./ Éneknek nem alkalmas, elvész a képekben
és hangzatospátozban /álpátozban?/.

145. Örvendj, oh angyali tabor /Sántha Károly./
Az 5. vers kivételével elfogadható /Idott Jézus tudomá-
nya, Szép életnek szép példája, Mint haladjak én nyomába/

146. Eljött a szent karácsony /Sántha Károly./

147. Szálljon hánák galambszárnyon /Sántha Károly./

148. Keresztyének, örvendezzünk /Sántha Károly./
Mindhárom énekben jelentkezik a Sántha-stílus rossz oldala:
már megénekelt gondolatok ismételtetése, erőltetett képek,
gördülő szövegen különösebb belső érték nélkül.

149. Próféták megjövendölék /Sántha Károly./ Az
Ázs.35.-ből való tartalom teszi értékesé a különben szo-
rott Sántha-köntösből megjelölt éneket.

Karácsonyesti ének.

150. Itt vagy, oh szent karácsonyeste /Sántha Ká-
roly./ A karácsonyi énekek csoportjában már a 8. Sántha-
ének. Sem tartalom, sem külső formában nem jobb az
előzőknél.

Karácsonyi gyermekének.

151. Szent karácsonyest közelget. /Zabrák Dénes./
Hibás ének. Tartalmilag az 1. vers kevés, a 2. versszak
pedig formailag nem megfelelő: gyermeknek túlságosan költ-
ői.

Ő-év estéjén.

152. Isten, ki bölcsen vezérel /Gyurátz Ferenc./
Használható, jó ének.

153. Az év haldoklik, hála néked /Sántha Károly./
Néhány helyes gondolat a szokott Sántha-stílusban. Jelleg-
zetes az 5. vers: "Éj szárnya ránk borul sötétben, Csak a
csillámló könny ragyog; S kigyúlnak a magas égen A biztató
szép csillagok. Oh gyújtsuk meg hálánk tűzét, Mitünk lángja,
ha lobog, mi szép!" Az ének befejezése is idekíváncsít:
"Adj minékünk jó éjtszakát, Boldog újévet s szebb hazát!"
Csak egy lépés és az újévi üdvözlőlapok BUKK-jánál vagyunk!

154. Egy év sirján zengi énekünk /Gyurátz Ferenc./
A 2. vers "Megértjük az év hattyúdalát" sora erőltetett, kü-
lönben tartalmas, szép ének ez is, mint a többi Gyurátz-
ének.

155. Eltűnt egy év újra gyorsan /Das Jahr ist hing
geschwunden. Voss Henrik. Payr Sándor./ Az eredetit nem is-
léltem, a fordítást nem vizsgálhattam tehát meg. A magyar
szöveg 1-4. versének semmiféle keresztyén mondanivalója nincs.
Szentimentális elmélkedés a múltandóságról. A másik két vers
is értéktelen: "A hűveknek szebb hazában Maga Jézus ad he-
lyet; Az övéit befogadja, Kedvesinket visszaadja. Így a föl-
di harcokért Ó ad nekünk égi bért." Hibás, ill. nem pontos
a viszontlatás ilyen fogalmazása, rossz az utolsó sor érdem-
gondolata. Szinte érthetetlen, hogy mi készítette éppen Payr
Sándort ennek a rossz éneknek a feldolgozására.

156. Bújdóságunk esztendői /Gy 519. Sikos István. Banosó Antal. Régi szöveg: Bújdóságunknak egy része./ Sikos szövege nagyon átlátszó, gyarló, racionális, Banosósima, komoly és mindvégig Isten vezetéséről szól. Az utolsó verse azonban csak az előzővel együtt fogadható el, önálló záróversként rossz. Az átdolgozás oly erős, hogy némi rokonság csak Banosó 1.-Sikos 1.; B.10-S.9; B.11-S.6; B.13-S.13. versek között fedezhető fel.

Ujévi énekek.

157. Mennyei király születék /UZ 72-Rdt 51. XVII. század derekáról való ének. Payr Sándor./ A Rdt erősen megcsontított szövegét valamelyes változtatással veszi át. Kár, hogy az UZ gazdagabb szövegére ügyet sem vet.

158. Jézus, élő Isten fia /UZ 69-Rdt 49. Payr Sándor./ Az UZ 19 és Rdt 16 verséből 7 maradt csak meg. Az 1. vers a régi 1. és 3., a 2. a régi 4-5. egybefoglalása, a 3-4. a 7-8. stilizálása, az 5. Rdt 12./UZ 14./ átdolgozása, a 6. Rdt 13. /UZ 17./, a 7. pedig az utolsó vers átdolgozása. Kár, hogy ezt a szép éneket Payr ennyire átalakította és megcsontította.

159. Elmúlt már az ó-esztendő /UZ 66-Rdt 46-Gy 53. Das alte Jahr vergangen ist. Steuerlein János ákve. Zábrák Dénes./ Az 1-4. vers új /szabad/ fordítás, az 5. némi kapcsolatban van az eredeti 5.-kel, a 6. a Rdt 5. verse /valamelyes kapcsolata van az eredeti 6. verssel/, a 7. a Rdt 6. verse /független az eredetitől/. Az UZ szöveg nem volt hatással Zábrákra, a győri csak a 2. vers 1. felében. Az eredeti jobb, de az új szöveg sem rossz.

160. Ez esztendőt megáldjad /UZ 67-Rdt 47./ Stilizált szöveg. Az ének második felében nem a Rdt szerint halad, hanem visszatér az UZ gondolatmenetéhez.

161. Jer menjünk háladással /UZ 70-Rdt 50. Nun lasst uns gehn und treten. Gerhardt Pál. Payr Sándor./ Az eredeti 5-6. vers a Rdt hatására kimarad, az 1-4. jó fordítás, a 7. versből lett 5. szabad; az eredeti 8. Rdt 7. közvetítésével kerül át, a 9-10. vers kismét kimarad, a 11-15. versnek ügyes fordítása az új 7-11. Az új szöveg nem rossz, ha Gerhardt énekének szépségét nem tudja teljesen érzékeltetni.

162. Jézus legyen jelszavunk /Jesus soll die Lösung sein. Schmolck Benjamin. Zábrák Dénes./ Az eredeti Koch szerint 8 versszakos, a száz, württembergi és pusztavémi énekeskönyvekben azonban csak 5 versszakos változata található. Zábrák az 1. verset bővíti, a 2.4.5. verset átdolgozza. A Zábrák szöveg 3. és 6. verse független a megtalált német szövegtől. A hangsúly, bármeennyit is emlegeti az ének Jézus nevét, mégsem Jézuson, hanem az ember cselekvésén van. A 4-5. vers átdolgozása arra enged következtetni, hogy az eredeti szöveg hatására elfogta Zábrákot az ihlet és új éneket írt. A jelszó jellegét azzal is kidomborítja, hogy az 1-5. vers Jézus nevével kezdődik s a 6.-ban is az 1. sorban szerepel Jézus neve. Az 1. versben gondolatfocim van: "Jézus neve paizsunk, Mellyel harcol a győz la népünk" Védőfegyverrel harcolni és győzni még nem lehet; s egyébként is Jézus több, mint amulett! A 2. vers vége kétértelmű, de mindkét értelem jó: "Mindnyájunknak otthona Legyen Isten temploma." A 3. versben kismét gondolatugrás van, először kútfőnek nevezi Jézust, pár sorral utóbb meg a pásztorhoz hív.

163. Elmúlt egy esztendő /Gy 54. Kis János./
Kimarad a 3. vers, Néhány helyen stilizálják, a többit változtatlanul őtveszik a hibájával együtt: "A jótételek megvát még folyton hinthetem s örömmel várhatom, Hogy hűségem jutalmát aratom." Ettől eltekintve az énekben több szép gondolat van.

164. Az Ur nagy kegyességét /UZ 68-Rdt 48-Gy 57.
Helft mir Gottes Güte preisen. Eber Pál. Kis János./ Az alap a régi szövegektől néhol még tartalmilag is független Kis János-átdolgozás. A 2. vers egészen át dolgozott, a 4-5.-et összevonták, a többin csak stilizálnak. A régi és eredeti szövegekre nincsnek tekintettel. A szöveg nem rossz, kár azonban, hogy nem Eber Pál éneke volt a döntő, hanem annak csak a változata.

165. Örvendezz menny a föld az Istennek /Gy 60.
Herr, den die Sonne und die Erd. Szerző ismeretlen. Kis János./ Az 1. b. verset értelmesebbé s értékesebbé teszik, a 2. vers kimarad. Jellemző az 5. vers. A társadalmi helyzet változása érezhető a versben is, teológiailag azonban rontottak Kis János szövegén:

Adj elsőrendbe kegyességet, Hogy
A szegényt megszánhassa; A
népnek adj erőt, egészséget,
Hogy igáját hordozhassa; Áldd
meg a szépen tanítókat Szent
isteni félelemmel, A tanulókat
s hallgatókat Boldogító kegye-
lemmel.

Adj az országnak békességet
és a szeregynek kenyeret!
Adj munkakedvet, egészséget,
Hogy megbirjuk a terheket.
Áldd meg a buzgó tanítókat,
Erényt, hogy prédikáljanak
S a tanulókat s hallgatókat,
Hogy félelemdben járjanak.

A többi versben csak atilizálnak.

166. Egy esztendő ismét elszállott /Békéscsabai ékv.
1870.35. Haas Lejos./ Az ének eleje aggodalmaskodó tünődés, a 3-4. vers szól az Istenben való bizodalomról, az 5-7. pedig az újévi kívánságokról. Az 5. versbe az új szövegben belevesszik a királyt is. Az ének elég racionális hangú. Beszél érdemről /3./, jó szerencséről /6./, az utolsó vers pedig egészen ügyetlen fogalmazású: "Vezess, hogy vigyázva töltssem minden napomat hasznosan. Így majd ez év ha véget ért, Téged áldlak kegyelmedért." Ebben a formában ez azt jelenti: majd csak az év végén áldlak, feltéve, hogy segítettél! A 4. vers "ingatlan hitemet" kifejezése is ma már használhatatlan.

167. Ki öröktől fogva voltál./KS 174. Sántha Károly./ Jellemző Sántha-ének: a tartalmas gondolatok elvesznek a fellengzős képekben: "mélységekben hogyha járunk, Te vagy a mi sziklavárunk"/1.v./ /sziklavárat nem mélységbe építenek, a mélységben lévőknek pedig nem az elérhetetlen sziklavárra, hanem mentő kötéltre, vagy segítségre van szüksége/, "szent vallásod van velünk; Órangyelként vigasztaljat, Szárnyalval bétakargat."

Ennek az egész énekesoportnak közös hibája, hogy tisztára a polgári újesztendő kezdetével kapcsolatos érzésekkel, kívánságokkal foglalkozik és semmi tekintettel sincs kiskarácsony ünnepére, január 1.-nek az egyházi esztendőben elfoglalt helyére.

Vízkereszti énekek.

168. Kelj fel, öltözz fénybe /UZ 80-Rdt 40-KS 119.
Werde licht, du Stadt der Heiden. Rist János. Payr Sándor./

A hiteles német szöveg nem került még kezembe. Az UZ 15, Rdt 11, a szász ékv. 8 verset közöl. Az új szöveg 7 verséből az 1-4.7. vers a szász 1-4.8. versnek felel meg. Az 5. az UZ 8.10. és szász 5. verssel, a 6. pedig az UZ 12. és szász 5-6. verssel mutat némi rokonságot. Az ének igazi epifánia-ének, a napkeleti bölcsek történetéhez semmi köze, Jézus megkeresztelése ünnepeivel sincs sok kapcsolata.

169. Nemzeteknek üdvössége /Gott der Juden, Gott der Heiden. Schmolck Benjamin. Fayr Sándor./ Gondos, szép fordítás. A 6. vers végén értelmetlen Arábiát, mint valami Eldorádót feltüntetni. Ha Schmolck annak tartotta is, a tévedését felesleges átvenni.- A napkeleti bölcsek történetét feldolgozó szép ének.

170. Jézus hűséges tanítók. /Rdt 44-Gy 148. Lernst den teuren Lehrer schützen. Szerző ismeretlen. Zigán János. Kis János./ Az 5. versben Zigán, a többiben Kis János szövegét veszik alapul. Néhol stilizálnak a régi szövegeken. Tartalmilag nincs komolyabb kifogás.

171. Az ember fáradhatatlan. /Rdt 42-Gy 147. Tatay Pál. Kis János./ Az új változat a 3. versben visszatér a rossz Kis János-szövegtől a sokkal jobb Tatay-szöveghez, a többiben azonban Kis János szövege az irányadó. Kihagyják a 7. verset, amelyiknek a tartalma pedig a meghagyott 6.-nál értékesebb. A 6. vers "fejhajtó híveid legyünk" sora ma használhatatlan, mert a mai nyelvhasználat szerint ez meggyőződés nélküli meghunyászkodást jelent. A keresztyén életből pedig csak a jótékonyságot említi: "A szegényekkel jót tegyünk, Mert az kedves elötted." Egyébként használható ének.

172. Eltűnt az éj, vigadjatok /KS 112. Torkos László./ A 2. versben feleslegesen alakítanak. Az 1-3. vers határozottan karácsonyi jellegű /Kovács Sándor is annak veszi/, a 4-5. vers említi a bölcseket is, nyilván ezért került a vizkeresztői énekek közé. Az utolsó sorok rosszak: "Ajánljuk neki életünk... Jertek, Hívek, Amit hozunk, mit áldozunk, üdv jut érte, Ahogy Isten megígérte." Ez nem igaz, ilyet Isten nem ígért!

Bűnti énekek.

173. A próféták megmondották. /UZ 94-Rdt 61. Die Propheten han prophezeit. Weiss Mihály ékve. Zóbrák Dénes./ Alapul a Rdt szövegét veszi a 9. vers /UZ 8.10./ kihagyásával. Az átköltés után is a gondolatok még az UZ szövegével is nagyjából megegyeznek.

174. Krisztus, ártatlan báró /UZ 107-Rdt 68. Herr O Lamm Gottes, unschuldig. Decius Miklós ?/ A Rdt szövegét stilizálják.

175. Jávözítők dicsérettessél /UZ 101-Rdt 56./ Néhány helyen stilizálták. Jó ének. *Wie der Engel hat die Herr Jesus Christus* *Jesus Christus*

176. Oh mi kegyelmes Krisztusunk /UZ 122-Rdt 60./ A csonka Rdt szöveg 3. és 5. versét stilizálták, a többit pontosan átvették. A teljesebb UZ-szöveggel nem törődtek.

177. Oh fő, vérző sebekkel /UZ 112-Rdt 70-Gy 163. O Haupt voll Blut und Wunden. Clairveauxi Bernát után Gerhardt Pál. Miskey Adám. Sántha Károly./ Kimarad a 3.7.9. vers; az 5. /eredeti 6./ végé egészen más, mint az eredeti /Gerhardt Jézus haláláról szól, Sántha pedig a sajátjáról/.

A 8. vers feldolgozása szabad, a többi meglehetősen pontos. Az UZ szöveg nem hatott.

178. Ob földnek minden nemzeti /UZ 109. után szabadon: Sántha Károly/. A szabad átdolgozás elsősorban rövidítést jelentett /20-ból 10 vers maradt/. A meghagyott verset a tartalom megtartásával általában csak stilizálja. Az utolsó versben a régi határozottan jobb:

Mindazáltal kérek arra: Viselj Atyám, szivemből kérlek én:
gondot szent Fijedra, Nyújtsd- Kezed a mennyből nyújtsd fe-
ki mennyből kezeidet, Néked lém, s mond: Engem sír el
ajánlom lelkemet! nem temet, Néked ajánlom lelkemet

179. Keresztfán az Isten Fia /Stabat mater. Jacoponus. Sántha Károly./ Az eredeti Mária-ének, Sántha néhány gondolatot átvesz belőle, de a szöveg többi része új. Jó ének.

180. Jézus, Istennek béránya /Rdt-ben, a passió befejező éneke a Reichard-Khadásoktól. Jezu Kriste Pane mily. Lengyel eredetű/. Az 1. versen alig változtatnak valamit, a többit azonban újraírják a tartalom érintetlenhagyásával. Miért kellett azonban a 3. vers végét így átalakítani: "Jelét, Jelét Az Isten frigyének" helyett "...Jehova frigyének." Értékes, szép ének.

181. Jézus, szenvedéséről /UZ 104-Rdt 67-Gy 160. Jesu, deine Passion. Birken Zsigmond. Zábrák Dénes./ Az 1. 3-4. az eredeti figyelembe vételével készült Rdt-átdolgozás, a 2. a Rdt szövege, az 5-6.-ban az UZ is hatott. A rossz Gy-szöveget ezúttal teljesen figyelmen kívül hagyta Zábrák. Az új szöveg egészben véve meglehetősen pontos fordítás.

182. Szerelmes Jézus, vajjen mit vétettél /UZ 118-Rdt 72-Gy 168. Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen. Heermann János. Payr Sándor./ Kimarad a 7. és 12. vers. Az eredeti 10-11. és 13. elég szabad fordításban került be 9-11.-nek, a többit Payr meglehetősen pontossággal, szépen fordítja.

183. Hittel nézek keresztfára /Rdt 78-Gy 159. Denkt mein Geist an jene Stunden. Payr szerint Garve Bernát. Zigrán János. Nagy Lajos./ A régi szövegből nem lehetne ráismerni az újra. A Rdt a negypénteki eseményekhez fűz általános elmélkedéseket, Jézus hét szavát nem közli; Nagy Lajos szövegének váza Jézus hét szava; egyébként is Nagy szövege sokkal szebb, tartalmasabb, mint a régi. Néhány kapcsolópont valóságosává teszi, hogy nem teljesen önálló ének, hanem valóban hatott Nagy Lajosra a Rdt-szöveg.

184. Jézus, sebeidnek mélye /UZ 103-Rdt 66-Gy 151. Jesu, deine tiefen Wunden. Heermann János. Vojtkó Pál./ Teljesen új, szabad fordítás. Az eredeti gondolatokat azonban nagyrészt megtartja. Súlyosabb eltérés nincs az eredeti és az új szöveg között. A korábbi szövegek egyike sem hatott észrevehetően.

185. Keresztfán én üdvösségem /UZ 92-Rdt 77. Der am Kreuz ist meine Liebe. Greding János. Sántha Károly./ Az 1-2. versben még van kapcsolópont, a többiben már csak a megkurtított és megváltoztatott refrén. Sántha új éneket ír. Az új szöveg nem rossz. Az eredetinek voltak azonban szép és értékes részai, amelyeket kár volt fel nem venni.

/pl. az 5. versben a Jézushoz való rabszokás szép kifejezéseit/.

186. A halált, oh Jézusom /UZ 96-Rdt 62. Jesu, der du selbstest wohl. Bapzien Mihály. Kovács Sándor./ A két változat közül az UZ-vel van kapcsolatban, azonban Kovács ezt is erősen átdolgozta. Szép és jó ének, ha nincs is sok köze a rézhez. Annak kifejezései erőteljesebbek.

187. Jézus, a világra büntért /UZ 102-Rdt 65. Jesu, der du wolltest büssen. Szerző ismeretlen. Zábrák Dénes./ A Rdt kihagyott már egy verset, Zábrák még egyet /UZ 7-8. Rdt 7./A Rdt szövegét alaposan átdolgozta, lényeges tartalmi változtatás nélkül. Jó ének.

188. Emberi ím a szent s ártatlan /Rdt 572-Gy 4. Kis János./ Változatlanul közlik ezt a kis fohászt.

189. Miként csúfol, kínoz a vak nép /Rdt 80-Gy 155. Du bester aller Menschenkinder. Sturm Kristóf. Szűcs István. Kis János. Régi szöveg: Emberek közt, ki legjobb valál./ Az éneket alaposan átdolgozták. Alapul a Rdt szöveg szolgált, bár a Gy hatása is érezhető. Az új változat jobb, mint a régiek.

190. Dícsőült főnk /Rdt 573-Gy 5. Zathureczky Sámuel./ Két sort stilizáltak.

191. Te, ki büntelen szenvedtél /Rdt 585-Gy 165. Zathureczky Sámuel./Néhol stilizáltak. Tartalmilag nem változott.

192. Fájdalmában gyászol ég, föld /Sántha Károly/. Biblikus, komoly hangú ének.

193. Édes Üdvözítőm /KS 123. Torkos László/. Egy lényegtelen változtatással közlik. Tartalmas, jó ének.

194. Hullj, oh Jézus drága vére /Sántha Károly./ Túlságosan képies. A szerzetet tengerében való megmerülést /2.v./ egyébként már a 179. /4.v./ énekben is megénekelte. Változtatás kedvéért most gyönyöket talál benne. A tartalom nem rossz, de a kerete igen.

195. Gyászol ég, föld, egész világ bűnködik /Sántha Károly./ Nem rossz, bár erőltetett képet itt is találunk: "S ím maga jön égi Atyám elébem, s kegyelmének csokrával tart élében."

196x Virágvasárnapi énekek.

196. Készülj, lelken, serényen /Seele, mach dich heilig auf. Schmolck Benjamin. Payr Sándor./ Pontos, jó fordítás. A hirschbergi ékv. szövegéből a 3. vers marad ki. Jó ének.

197. Oh lelken, hozz virágokat /KS 126. Szász Károly. Szász: Buzgóság könyve 212./ Kovács Sándor szó szerinti közli, az új énekeskönyvbe azonban több helyen átalakítva kerül. Az alakítások feleslegesek, az utolsó versben rosszak: "Hozsannád égbe érve föl Dal lesz, mely téged üdvözöl" helyett "Itt elzengvén zsoltárodát, A mennyben Jézusod fogad." Az ének erőltetett képekkel teli. Jézusról nem lehet ilyet mondani: "jós lelkivel A könyörgő Jézus megáll"/2.v./

Nagypénteki énekek.

198. A szomorú napot /UZ 125-Rdt 73. Ismeretlen szerző. Zsbrák Péter./ Uj feldolgozás, lényeges tartalmi változtatás nélkül. Tartalmas, szép ének.

199. Sirjon az ég, sirjon a föld /UZ 130. után szabadon. KS 127. Sántha Károly./ Kimarad a 4. és 6. vers, a többit - a versmértéket is megváltoztatva - meglehetősen átdolgozta. A tartalom a régi, a verselés a Sántha-szövegben jobb.

200. Sirj én bennem, Oh én lelke /KS 122. Sántha Károly./ Nem rossz.

201. Sirjon ma az ének /KS 129. Sántha Károly./ Az 1. vers az előző két ének, a 2. a 130. ének, a 3. pedig a Litánia utánérzése. felesleges ének!

202. Oh zokogjon, keresztények /Sántha Károly./ Ebben az énekében már újra akadnak hibák, az előző énekkel kimerült az elfogadható mondanivalója. 2.v. Jézusról: "Megtért, megtért Lélkünknek üdvére"/19/ A 3. versben mintha felelősségrevonás bújkelna. A két záróvers sem tökéletes.

203. Föld megindul, gyászt ölt az ég /Sántha Károly./ A 3. vers rossz: "Folyóvizeknek módjára szakadj könnyeinknek arja, Szívünket mosd meg tisztára!" Ez még nem elég! Az ének többi részét pedig részben már maga Sántha is megénekelte, a 4. pedig a 174. ének hatása. Kér volt felvenni.

204. Nyugszol immer mi királyunk /Sántha Károly./ Az ének egy része értelmetlen azért, mert túlságosan sokat akar beleszorítani, a másik része terjengős.

205. Oh siralom, szívűjjalom /UZ 128-Rdt 75. O Traurigkeit, o Herzeleid. Nist János. Sántha Károly./ Az 1. vers pontosabb fordítás a régi szövegeknél. Elveti a Rdt léle énekesonkítást és újra a 8 versszakos UZ-szöveghez tér vissza, azt azonban erősen stilizálja, átdolgozza. Az eredeti vázát megtartja. A 6. versben azonban elyat mond, amit csak 1900 esztendő távlatából, idealizálva lehet mondani: "Oh te kegyes, Szerelemes, Mily szép volt a te véged!"

206. Csendes a sír, Jézus alszik /Sántha Károly./ Kér volt felvenni. A 2. v. 179.2.v.-sel azonos kezdetű. A 3-4. vers a századforduló orgányzenés notavilágába való a maga érzékenységével, de nem evangélikus énekbe: "Oh ha reánk is sír domborul, Lesz-e, aki reáborul fájdalommal, szeretettel? Lesz-e szív, mely nem felejt el? Hull-e majd könny sírhalmunkra? Száll-e éldés hült porunkra? Hagyunk-e itt jó emléket, Mint legdrágább örökséget?" Az utolsó versben pedig még Isten segítségét is kéri ehhez: "Oh Atyánk, segélj úgy élnünk, Hogy bármikor jön el végünk, E földön megsirassanak, S hajlékid befogadjanak!" A legfontosabb e szerint az, hogy sírás-rívás legyen a koporsó körül s ha ez a feltétel megvan, akkor lehet csak szó az örök életről! S mindez nagypénteki énekben!

Hésvéti énekek.

207. Krisztus halálra adott /UZ 141-Rdt 91. Christ lag in Todesbanden. Burgundi Wipo után Luther Márton. Payr Sándor./ Az eredeti dallam elhagyásával a versmértéket is az új dallamhoz kellett szabnia. Így elmaradt az eredeti halleluja is az egyes versszakok végéről,

/talán Rdt hatásra/, kimaradt ezenkívül az Rdt mintájára az eredeti 4. verse is /élet és halál harca/. Az 6-7. vers alapján készült Payr szövegének utolsó, 5. verse. Payr fordítása jobb a Rdt, gördülékenyebb az UZ szövegénél, de Luther szövegét nem éri el. Ha Luther éneke nem lenne jobb, Payr szövegére azt kellene mondanunk, szép és jó.

208. Föltetszett gyönyörű napunk /UZ 140. Erschienen ist der herrlich Tag. Hermann Miklós. Payr Sándor./ Az eredeti dallam elhagyása itt is a halleluják elmaradására kényszerítette Payrt. Nem az UZ terjedelmes /14 v./, bibliai példákkal teli szövegét vezi alapul, hanem a szász énekeskönyv 4 verses csonka töredékét. Ezt a néhány verset az eredeti figyelembevételével az UZ szövege szerint szerkeszti.

209. Keresztyének, örvendjetek /Gy 171. Der Auferstehung Tag erschien. Szerző ismeretlen. Kis János./ Változtatlan átvétel. Nem rossz ének.

210. Ma Krisztus győzedelmes lett /UZ 149-Rdt 94. Heut triumphieret Gottes Sohn. Gosius Bertalan ékve, vagy Etolnagius Gáspár ékve./ A halleluják itt is kimaradnak, s a dallamelhagyás itt még ezzel a következménnyel is járt, ^{szf} a 6 soros éneket belekényszerítették az egyébként sem hívőre való "Mennyből jövök..." dallam 4 sorába. A csonkításból azonban ez még nem volt úgy látszik elég, mert míg az UZ-Rdt 7, a szász ékv. 5 verset, közül, az Új változat már csak négyet, de ebből is a 4.-nek semmiféle köze nincs a régi, ill. eredeti szövegekhez. Az 1-3. verset a szász szövegtől nem sok különbség választja el. Az ének jelenlegi formájában csak egy régi szép ének torzója.

211. E Hívét ünnepében /UZ 138-Rdt 90./ A Rdt stilizált szövegét közlik és nem térnek vissza az UZ jobb szövegéhez.

212. El Krisztus, hit mit bänkódom /UZ 137-Rdt 89. Lebt Christus, was bin ich betrübt. Heermann János. Payr Sándor./ Payr itt is új éneket írt a régi felhasználásával. Az új szöveg jó, de semmi szükség sem volt a réginak ilyen át dolgozására. Az allelujákat itt is kiküszöbölte. Kimarad az eredeti /és UZ/ 3-5., 7-9-12. verse, az új 4. vers teljesen új, a 7-8. a Rdt 10-11.-hez kapcsolódik. Az eredetivel kapcsolatban lévő versek között is van olyan /6./, amelyiknél gondot okoz a hasonlóság megtelálása.

213. Jezus, én bizodalman /UZ 570-Rdt 99-Gy 176. Jesu, meine Zuversicht. Lujza Henrietta ? Sántha Károly./ Az 1. vers a Rdt szövege, a 2. is annak alapján keletkezett, a 3-4. jó, új fordítás, az 5. az UZ-Rdt 7. versnek felel meg. Az új 6. versben helyesen elveti a Rdt morális 10. versét, de az sajnos nem jut eszébe, hogy az eredetihez is vissza lehetne kanyarodni. A négy versnyi kihagyás is hozzájárul ahhoz, hogy az eredeti szöveg értékesebb.

214. Az Úr feltámadott /Rdt 104. Nun ist auferstanden. Spener Pülöp. Zigan János. Vojtko Pál./ Alig változtat valamit a régi szövegen. Az utolsó vers jutalomvándsát is meghagyja.

215. Oh Istenem, súlyos kő nyom /UZ 152-Rdt 96. Ach Gott, mich drückt ein schwerer Stein. Laurenti Lőrinc. Payr Sándor./ A dallam elhagyása a versmérték megváltozta-

tását vonta maga után /87874477 helyett 87877788/. Kimarad az 5.6.8. vers. A Rdt szövegét veszi alapul, az 5-6. versben az UZ alapján javítja. Nagyon kiméletesen bánt a régi szöveggel, az új versmérték kívánta változtatásoktól eltekintve, alig-alig változtat valamit. Tartalmilag a Rdt szövege is nagyjából azonos volt az UZ-vel.

216. Jézus áll! Ich ist die Welt /Rdt 106. és Gy 179. Jesus lebt, mit ihm auch ich. Gellert Keresztély. Síntha Károly./ Új fordítás. A 2. versben Gellert hibáját /t/ rs-uralkodás a mennyben ~~Jezus~~ és ember között!/?/ kijavítja, de helyette most rak bele:

Jesus lebt! Ihm ist das Reich Über alle Welt gegeben; Mit ihm wird auch ich zugleich Ewig herrschen, ewig leben. Gott erfüllt, was er verspricht; Dies ist meine Zuversicht.	Jézus áll! Sír nem temet, ő országol mennyen s földön; Meadicsőt engemet, Hogyha pályám hűn betöltöm Legz Istennél jutalmam. Ez az én bizodalmam.
---	--

Az 5. versben Gellert szövege a jobb:
Jesus lebt! Nun ist der Tod
Mir ein Eingang in das Leben.
Welchen Trost in Todesnot
Wird kam boldog helyre száll,
er meiner Seele geben, Wenn sie
kor innen el kell válnom.
Gläubig zu ihm spricht: Herr,
Herr, meine Zuversicht.

Jézus áll! Már a halál Nem
egyéb, mint édes álom. Lel-
kemet boldog helyre száll, Mi-
ttel zengjed, én ajkam:
Jézus én bizodalmam.

217. Aldott, Aldott a Teremtő /Rdt 574-Gy 6. Zethu-
reozky Samuel./ Néhány stilizálás van benne. Nem valami
jelentős ének volt, felvételét valószínűleg a rövidsége
indokolta.

218. Lelkem, vígadj ez Ünnepen /Rdt 101. Erinnre
dich, mein Geist, erfreut. Gellert Keresztély. Zigan János.
Régi szöveg: Gondold meg lelkem, örömmel./ A próbaüzet
szerényen megjegyzi: javított. Ez esetben a javítás azt je-
lentti, hogy akad néhány sor, amit nem változtattak meg.
Kimarad a 3.7. 9.10. vers, az új 7.-nek fele új /tartalmi-
lag is!/, A Rdt szövegéből kimaradt az üntelt bizonyosság,
ez helyes, de a többi, nem rossz verset nem lett volna szük-
séges kiforgatni régi formájából.

219. Hívek, Jézust dicsőíjétek /Gy 174. Erhlocht
dem Herrn. Schiebeler Daniel. Diterich János. Kis János./
A 3. verset stilizálják, az 1-2.-et változatlanul veszik
át, pedig -ha már átvették- ráért volna a javítás. A ra-
cionális /1.v./ és morális /2-3.v./ vonatkozások megmarad-
tak.

220. A halál meggyőzőjének /Rdt 105-Gy 170. Ihm,
dem Todesüberwinder. Sturm Kristóf. Kis János./ Az éneket
használatosabbá tették a 2. versben enyhítették a régi szöveg
farizeusi öntudatát, a 3.-ban a vallás helyett most a hitről
szólnak, a 4. veréből a halhatatlanság emlegetése maradt ki.
Az átalakítás minden versben javára vált az éneknek.

221. Hívek, vigyünk tiszteletet /Rdt 102. Bringt
Preis und Ruhm dem Heiland dar. Diterich János. Zigan János./
Az 1-2. versben csak néhány helyet változtattak meg, a 3.
3. versben már nincs azonos sor, a többiben ismét csak sti-
lizálások vannak. Használható ének.

222. Jézus a síron erőt vett /Gy 173. Kis János./ Ezt az énekét is csak náhol stilizálták, pedig ráért volna több is. Az 1. versben benne maradt: "Oh ember, ő záloga halhatatlanságnak". Az 5. versben ~~kkm~~ az élet jutalmáról beszél. A 3. vers különösen rossz: "Nézz dicső szép példájára... Tisztában lépj nyomdokára, és te is nyersz jutalmat." Ha ez ilyen egyszerű volna! A hangsúly eleitől végig az ember cselekvésén van. A húsvéti ének refrénje is csak ez: "Tartsd elő emlékezetedben Jézust egész életedben." Ennek a kifejezésnek egész elparontálás-hangulata van, sehogyszem való énekbe, a teológiai hibájáról nem is beszélve.

223. Örvendetes hír jött ma angyalszárnyon /KS 136. *Sántha Károly!* A kezdősor karácsonyi hangulatát mégcsak erősíti a dallam: "Krisztus Crunknak üdött születésén." Képekkel túlszűfölt, felesleges ének.

224. Jer hívek, szent háladással /KS 132. György Vilmos./ A 3. vers javítása simábbá teszi a szöveget, a 2. és 4. verse felesleges volt. A 4.-ben a helytelen értelmezésű viszontlátás-gondolat mindkét változatban egyaránt megvan. Ettől az egy tartalmi hibától eltekintve használható ének.

225. Isten, néked térjdet hatjva /Sántha Károly./ A szokott Sántha-képek és a viszontlátás-gondolat helytelen formája teszi az énekét alkalmatlanná. A befejezés idekívánkozik: "He jön végünk nem sokára, Add, a vallás vánkossára hajtsuk le farsdét fejünket, Várván dicső reggelünket!"

226. Koporsó, hol vagyon fullánkod /Sántha Károly./ He a viszontlátás-gondolat és üdvbizonyosság helytelen formája nem ütköznék ki ebből az énekből is, Sántha értékes énekei közé tartoznék.

227. Emmausnak tart két vándor /KS 135. Zweene Jünger gehn mit Semmen. Neunherz János. Payr Sándor./ Kimarad a 3-4. vers, a többit Payr nagyon szépen, értelem szerint fordítja. Jó ének.

Áldozócsütörtöki énekek.

228. Jézus Atyjához költözött /Gy 183. Mein Weiland schwingt sich voller Pracht. Grot Joachim. Kis János./ A 4. vers kimarad, a többit átfésülök. Nem rossz ének, különösen az új formában nem.

229. Hová mégy édes Jézusom /Az énekeskönyv szerzőjegyzője szerint Riegerné, Weissensee Magdolna éneke. Ad. Sántha Károly. Koch ~~xxxx~~ mennybemenetel ünnepére írt énekét nem sorol fel Riegernétől, de a Pülöp és Jakab apostolok ünnepére írt "Es fragt mein Herz: wo willst du hin?" ének megfelelő, mert a magyar szövegnek sincs sok áldozócsütörtöki vonatkozása! A német szöveget nem találtam még meg! A kegyelem említése nélküli feltétlen bizonyosság az üdvösségben, az egyéni elhatározás túlértékelése, az összefolyó párbeszéd forma mind az ének értékének rovására mennek. A 7. vers homályos és különben is csak a 8. /zörö-/verssel alkot egységet, ami szerkezeti hiba.

230. Oh mennyel fejedelem /UZ 163-Rdt 111. Ach, wündergrosser Siegesheld. Nomburg Ernő. Nagy Lajos./ A 4. verset kibagyja. A Rdt figyelembevételével készült szabad fordítás: az eredetivel több helyen förteleníti magát. Nem rossz az új szöveg sem.

231. Pályád im véget ért /UZ 165-Rdt 113. Du Lebensfürst, Herr Jesu Christ. Hist János. / A próbefüzet megjegyzi: "szabad átdolgozás". Illyen itt példakép mindjárt az 1. vers: UZ: Te életnek rejedelmé, aki Rdt: Élet rejedelmé, Krisztus, mennybe felvitettél, Hol Atyád- ki mennybe vitettél, hívők- nek dicsősége, Kiveidnek szer- győzödelmé Teljes dicsőséggel- gekkel: Jövöltodát mint dicsér- lettél, Mi tőlünk is már di- jem, mely nagy jót szerzett én- csértessél, Mint üdvözítőnk- nekem Vár-ontó ütközetekkel. tisztaltessél, Mint Királyunknak ismertessél.

Dt: Pályád im véget ért, Elmúlt a kín, küzdelem, Megnyerted a babért, Tied immár a győzelem: Utat adó Urk királyunk, Szívvel szájjal buzgón imádunk, Mind a sírig neked szolgálunk. Még az Rdt szövege is mennyivel szebb és tartalmasabb szíjnál! Az a hívős tárgyilagosság, amivel az első sorok bejelentik a győzelmet, illik valamely sportverseny semleges bírójához, de nem egyházi énekbe Jézussal kapcsolatban! Az elrontott kezdé- tet hiába igyekszik ezután az ismeretlen átdolgozó a vers vé- gén javítani. A többi versben ilyen hibák már nincsenek, de az új szövegnek nincs köze a régéhez.

232. Egér egébe költöztél /Rdt 116. Gy 184. Über aller Himmel Heere. Münter Boldizsár. Kis János. / Az új szöveg egy helyen a Rdt, egyen a győri változatot fogadja el, egyébként majdnem szószerint közli a régi szöveget, bár akadt volna raj- ta cáiszolni való.

233. Jézust szerető hív keresztyének /Gy 182. Auf, Christen, auf und freuet euch. Neander Kristóf. Kis János. Régi szöveg: Kiknek Jézushoz hív a szívetek. / Erősen átdol- gozták, a 2. vers teljesen új, de a többi sem fogadná el. Kis János saját szövegének. Az új szöveg jobb a réginél.

234. Jézus, példás buzgósággal /Gy 180. Kis János. / Majdnem szó szerinti átvétel. Az utolsó vers enyhe synergiz- musától és jutalomvárásától eltekintve nem rossz.

235. Üdvözítő, te mennybe szálltál /KE 141. Székács József. / A 3. verset eléggé átdolgozták, az 5.-ben lényegte- len stilizálás van. Aránylag a legjobb még a sajnos elég nyenge áldozásantörtéki énekek között.

Pünkösdi énekek.

236. Jövel, Szentlélek Uristen /UZ 179-Rdt 120-KE 143. Komm heilliger Geist, Herre Gott. Luther Márton. Skari- cza Máté, vagy Regius Király Imre. / Az 1. vers a Rdt szöve- ge, a 2. új fordítás, a 3. a Rdt javítása. Az eredetinek már az UZ szövege szabad fordítása volt, a Rdt változat még job- ban eltávolodik attól.

237. E pünkösdi ünnepében /UZ 176-Rdt 123. / A Rdt szö- vegét két helyen változtatták meg. Kár, hogy nem tértek vissza az UZ szövegéhez.

238. A pünkösdi jeles napján /UZ 172-Rdt 121. / A próbefüzet még megtartja az eredeti dallamot, de már az ének- könyvben új dallamjelzés szerepel. A népdalként is elter- jedt szép dallam kihagyása itt is versmértékváltozást eredmé- nyezett. A Rdt szövegét erőltetik bele némi átdolgozással az új keretbe. Kár érte.

239. Te vagy éltém boldogsága /UZ 181-Rdt 125. O du allersüßte Freude. Gerhardt Pál. / Új fordítás a régi szöve-

gek teljes figyelmen kívül hagyásával. A 3. vers kimerad, a 7.-et nagyon erősen, a 6.9.10. verset is elég alaposan átdolgozták. Az 1-5. vers fordítása eléggé ragaszkodik az eredetihez. A régi szövegek ~~nek~~ sem tudták az eredetinek a melegségét éreztetni, de az új szöveg sem.

240. Legdrágább ajánáskodért /Rdt 126. és Gy 185. Nicht um ein flüchtig Gut der Zeit. Hiller Pál után Neander Kristóf./ A változtatások a lényegét nem érintik, az eredetihez sincs sok közük. Új formájában sem jelentős ének.

241. Jövel Szentlélek, szállj le ránk /UZ 178-Rdt 124. KS 144. O heiliger Geist, kehre bei uns ein. Schirmer Mihály. Sánta Károly./ az 5. versben az UZ, a többiben a Rdt szövegét veszi alapul és hol kevésbé, hol meg jobban alakítgatja. Az új szöveg nem rossz. Gy 188.

242. Áldott Szentlélek, vezérünk /Komm heiliger Geist, Herre Gott. Luther Márton. Kis János. Zábrák Dénes. lásd a 236. éneket! / Hogy a Kis János-szöveg közvetlenül miből keletkezett, tisztázatlan még. Zábrák a régi 4 soros verset kettesével összevonja 8 sorossá. A régi 1-4. verssel elég kiméletesen bánt, az 5-6.-at már erősen átdolgozta, a 7.-et kihagyta. Az új szöveg jobb a réginél. A Luther-ének nyomai még az új szövegben is megtalálhatók. Kár, hogy ez egyáltalában nem pünkösdi jellegű "Készítsd magad..." dal-lamot jelölték ki az énekhez.

243. Jövel legfőbb Vigasztalónk /Rdt 129. Höchster Tröster, komm hernieder. Liebich Ehrenfried. Zsigán János./ Lefordítják a Rdt-ből /és a legtöbb német ékvől is/ hiányzó 2. verset is, a többit itt-ott alakítják csak át. Morális irányba hajlik az ének, de azért még elfogadható.

244. Isten Lelke, buzgón kérünk /Rdt 131-Gy 189. Ugyancsak a "Komm heiliger Geist, Herre Gott" Luther-ének közvetett, vagy közvetlen feldolgozása. Szűcs István. Kis János./ Kis János szövegét stilizálják néhány helyen és úgy közlik. Az eredeti Luther-szövegre még rá lehet néhol ismer-ni.

245. Hívek, szent nap derült rátok /Gy 187. anbetung sei dir, Gott gebracht. Sturm Kristóf. Kis János./ Egy-szerű, világos ének; érezhető rajta, hogy változtatás nélkül vették át a régi szöveget.

246. Jóra vezérlő mennyei fény /Rdt 575-Gy 7. Kis János./ A pünkösdi Tóházkodás szövegét kissé -de nem eléggé- stilizálták.

247. Keresztyének, örvendezzünk /Rdt 130-Gy 190. Tag der Erleuchtung uns gebracht. Schlegel János. Kis János./ Az új szöveg általában a Rdt, két helyen a Gy változatot követi. Az utolsó verset erősebben, a többit alig stilizálják. Nem rossz.

248. Hogy annyi vész közt eltorjedt /Rdt 128. Tatay Pál. Nagy Lajos./ A próbafüzet szerint "szabad átdolgozás". A 2-4. vers kimeradt, a többit részben annyira átdolgozta Nagy Lajos, hogy semmiféle kapcsolatot nem fedezhető fel Tatay és Nagy szövege között. Az új 4. versben "megvédték vallásukat" helyére "megvédték egyházukat" kíváncsoznak, hiszen az egyház-történetre utal vele. Nem rossz ének. Ha Tatay szövegén kellett is néhol alakítani, új éneket írni helyette, nem volt szükséges.

249. Szentegyházunk hajdanáról /Elefánt Mihály./
A régi szöveget nem találtam meg. A próbefüzet szerint "javított". Hogy ez a megjegyzés nyakörvönkéntes átdolgozást jelent, láttuk már. Az új szöveg jó, tartalmas.

Szentháromság ünnepeire.

250. Téged Uristen /UZ 197-Rdt 139. Te Deum laudamus. Ambrosius. Beczédi Székely István. Sántha Károly./
Az UZ 7. verse kimarad, a többiben eleinte a Rdt szövegét, de aztán visszatér az UZ jobb szövegéhez. Az új szöveg a régiék figyelembevételével készült új feldolgozás.

251. Oh teremő Atya Isten /UZ 188-Rdt 132. Hinnuszátdolgozás. Zabrák Dénes./ Az új szöveg a régiék átdolgozása /inkább a Rdt hatott/ különösebb tartalmi változtatás nélkül.

252. Áldott legyen az Úr /UZ 187-Rdt 133. Gelobet sei der Herr, mein Gott. Clearius János. Sántha Károly./
A 4. verset kihagyja, a többi részben újra fordítja. Nem ragaszkodik azonban mereven az eredetihez.

253. Dicsőséges Szentháromság/Szerzőjegyzék szerint Schmolck Benjamin. Payr Sándor./ Az eredeti szövegre nem akadtam még rá. Jó ének.

IV. Az egyház és a kegyelmi eszközök.
A keresztyén anyaszentegyház.

254. Atya Isten, tarts meg minket /UZ 453. Erhalt uns Herr bei deinem Wort. Luther Márton. Zabrák Dénes./
Nagyon helyesen visszatér az eredeti, rövid, három verses énekhez és nem követi az UZ 6 verseire széthúzott feldolgozást. A további eljárása azonban már kevésbé helyesítható. Az UZ 1. sorához ír új verset az eredeti teljes figyelmen kívül hagyásával. Arnyalati különbségek vannak a 2. versben is, még aránylag legjobban a 3. vers fordítása. Figyelemreméltó különbség, hogy míg Luthernál a központ Krisztus, az 3 elleni támadásról szól az 1., s az 3 hatalmának megmutatásáról a 2. vers, Zabráknál a központ az ember lett.

255. Maradj velünk, mi Krisztusunk /UZ 560-Rdt 500. Ach bleib bei uns, Herr Jesu Christ. Melancthon Filöp és Hermann Miklós után Selnecker Miklós. Payr Sándor./
Nem a régi szövegek alapjára szolgál 3 verset, hanem a teljes éneket fordítja. Az 1. vers az UZ, a 2. a Rdt szövegén alapszik, a többiben az eredeti szöveget fordítja Payr több-kevesebb hással. Érdekes, hogy az 5. verset nem tudta, vagy akarta lefordítani:

Viel Sekten und gross Schwärmerel Bün, tévelyzés és szakadás
Auf einen Haufen kommt herbei. Terjed, miként vízáradás.

256. Erős vár a mi Istenünk /UZ 454-Rdt 185-Gy 520-KS 152. Bin feste Burg ist unser Gott. Luther Márton. Payr Sándor./
Az ének kétféle változata közül az UZ-Rdt a hosszabb sorokat közli, ugyancsak hosszabb sorokkal közül egy változatot a bányai próbefüzet /II.4./. Kovács énekeskönyvében Masztyik Endre és Stromp László közös fordítása, ennek változata /valószínűleg Gaál féle átdolgozása/ van a bányai próbefüzetben van. A győri énekeskönyv 1879. óta Székács József fordítását, a bányai próbefüzet pedig az említett két fordításon kívül Sántha Károly és Lehr Albert közös fordítását, valamint két Gaál és Payr jelzésű fordítást közli. Ezeknél azonban

Payr Sándor a bányai próbafüzetek saját példányában kitörölte a nevét; Gaál úgy látszik az ő beleegyezése, vagy megkérdezése nélkül alakított, változtatott a Payr-fordításon s ezért nem vállalta Payr a közölt szövegeket. A dunántúli próbafüzet is közöl egy fordítást, de ennek fordítója nem ismeretes. Az énekeskönyv szerzőjegyzéke sem sorolja fel a végleges szöveg fordítóját.

A kezdősor a Székács és Gaál-Payr szövegből való, az eredeti rövid soroknak megfelelően. A 2. sor a dunántúli próbafüzet szövege Sántha-Lehr hatására átalakítva. A 3. sor a Gaál-Payr fordítás első fele. Ennek a sornak másik fele és a 4. sor új, az eddigi változatoktól, de az eredetitől is független /Er hilt uns frei aus aller Not, die uns jetzt hat betroffen - Ha ő velünk, ki ellenünk? Az^{ac} a mi ottalunk./ A következő sor a Masznyik-Stromp, Nádudvari-Gaál, és dunántúli próbafüzet /-dtr./ szövege. A 6. sor a legközelebb a Nádudvari-Gaál szöveghez van. A 7-9. sor új fordítás. Még a Sántha-Lehr szövegnek van valami kapcsolata az új 9. verssorral. Az eredeti szöveg értelem szerinti fordítása.

A közismert súlyos teológiai melléfogás a 2. versben van. Már a kezdősor sem kifogástalan, mert ott büjkál benne az a gondolat, hogy valamit azért mégis csak ér a mi erőnk is, ha ki is kell egészíteni! Egész súlyos fordítási, de különösen teológiai hiba a "De küzd velünk a hős vezér" sor. A többi szövegben ez nincs meg, csak a Masznyik-Stromp feldolgozásban található más változatban. Ez hatott nyilván a dtr. szövegére s a végleges szövegre is, hogy éppen két teológiai tanár használja a "küzd velünk" kifejezést /De mellénk állt maga az ég, Isten hőse küzd velünk./. Ez a "velünk" kifejezés a dogmatikai hibáján kívül még csak nem is pontos, mert kétértelmű /mellénk és ellenünk/, ezt a hibát a professzorok legalább kikerülték a megelőző sor szövegével. A végleges szöveg 1-4. sora a dtr. szövege. A többi szöveg közül a Gaál-Payr I. változathoz áll legközelebb. A kritikus helyen azonban ez jó: "De értünk vi a jó vitéz". Az 5-6. sor a professzori fordítás alapján készült, a 7-9. új. Az eredeti szövegtől az új szöveg néhány részletben eltér, a lényeget azonban megtartja. A közölt változatok között nagyon pontos Székács szövege.

A 3. vers 1-2. sora az Gaál-Payr I. szöveghez áll közel, a 3-4. új. A különböző szövegek közül a 3. sorban a Nádudvari-Gaál, a 4. sorban Sántha-Lehr és a professzori fordítás Gaál-féle változata áll az eredetihez legközelebb. Az 5. sor a Székács-, Sántha-Lehr- és dtr. szöveg, a 6. Sántha-Lehr. Ezeknél a soroknál az eredeti nehezen fordítható /Der Fürst dieser Welt, wie saur er sich stellt/. A különböző változatokban látható, mennyire küzdenek a fordítással: "E világ feje forrjon mérgibe"/professzori/ "... forrjon bosszúra" /Székács/, "dül-fül mérgibe" /I. Gaál-Payr, Nádudvari-Gaál/ "... S minden ereje mit sem ért nekünk" /II. Gaál-Payr/. Ezek mind annyiból jobbak a mai szövegénél, mert kisebb a valószínűsége a félreértésnek. Az "E világ Ura Gyüljon bosszúra" fordítás első hallásra nem a Sátánra, hanem Istenre, ill. Krisztusra vonatkoztatható. Ezt a félreértést legjobban az UZ szövege kerüli ki az azzal, hogy az "E Világnak Ura" kifejezést befejezésként használja a mondatban. A 7. sor a professzori, a 9. a professzori /csak a Kovács féle

radt, azt Zábrák alakította át. Kár azonban, hogy az eredeti-UZ szerint. Az új szöveg általában az Rdt szerint készült. A kihagyott 3-5. vers a reformáció-ellenreformáció korában szóról szóra igaz volt, azóta általában csak átvitt értelemben vehető; ezért bizonyos mértékig indokolt volt a kihagyás.

258. Semmit ne bánkódjál /UZ465. Székharosi Horvát András./ A sok stilizálás közül elfogadható a 3. vers egyik változtatása: "Hidjed, hogy lélekedben Istennél meghízol" helyett "Higyjed, hogy lelked is Gyarapszik az Ur-Dán". Az UZ kifejezése manapság derűtlenséget keltő. Az UZ 4-5. versét összevonták, a 8-12. verset kihagyták. Kár érte. A most már 400 éves ének szövege néhol tényleg javítandó a mai nyelvhasználatnak megfelelően; az új szöveg azonban csonkítás és átdolgozás.

259. Ne csüggedj el kicsiny sereg, Szívedet... /KS 155. Verzage nicht, o Hüflein klein. Altenburg János, vagy Fabricius Jakab. Zábrák Dénes. "Gusztáv Adolf éneke"/ Az ének eredetileg 3 verses volt csak, de már a szász ékv. közl. egy 4. verset is. Zábrák ezt is lefordítja. A Kovács Sándor féle fordítással semmi kapcsolata nincs, jobb is annál. Úgyes, jó fordítás.

260. Jézus Krisztus, mi kegyelmes, jó Urunk /UZ 457. Rdt 191. XVI. századi magyar ének. Payr Sándor./ Kihagyja a 3.7.8. verset /a Rdt a 8.-at még közli/. Az új szövegezésben hatott a Rdt szövege is. A régi szöveg szép és jó volt, itt-ott kellett volna csak rajta javítani, Payr azonban az egészet átírta. Az eredmény szép és tartalmas ének, de mégis kár a régiért.

261. Sion panaszkozik búsul /UZ 466. Zion klagt mit Angst und Schmerzen. Heermann János. Zábrák Dénes./ Az eredetihez meglehetősen pontosan ragaszkodó új fordítás. Az UZ nincs rá hatással.

262. Térj magadhoz drága Sion /KS 154. Zion gib dich nur zufrieden. Pauli Joachim. Transcius György. Jeszenszky Károly./ A Jeszenszky szövegen alakítanak. Vietórisz szövege a magyar Transciusban /450./ sokkal pontosabb és jobb fordítás, mint Jeszenszkyé. /Hogy Jeszenszky szövege a Transcius-szöveghez hogyan viszonylik, tisztázandó./ A Jeszenszky-szöveg a 2. versben rossz: "Ki aludni látod őt" /"Schweig dein Heiland still dazu, gleich als in der sanften Ruh", Vietórisz: "Ha azt hiszed alszik ő, Az egyetlen segítő"/. Az eredetitől Jeszenszky a 7-8. versben tér el erősen. Sajnálatos, hogy még az 1951-ben megjelent hivatalos egyháztörténeti tankönyvben is úgy szerepel ez az ének, mint a gályarabok éneke, noha Jeszenszkynek ezt a légből kapott állítását Payr Sándor még 1892-ben az "Evangélikus Egyház és Iskola" lapjain Jeszenszkyvel folytatott vitájában megcáfolta. Az ének dallamának sem használ az, hogy a "Fellel borul az erőre" műdal hatására keletkezett 1890-ben /Luttenberger Agost/.

263. Nem jött el még ideje /Transcius 436. Szerző ismeretlen. Gaál Mihály./ A Vietórisz-szöveg szerint kimarad a 2. 6. vers, a 8-9.-et pedig egybedolgozza. A bányai próbafüzetekben nem találtam, vagy újabb Gaál-fordítás, vagy a dunántúliak dolgozták át alaposan Gaál átdolgozását.

Vietórisz és Gaál szövege között néhol tartalmi különbségek is vannak. Használható, jó ének.

264. Magas égekben lakozó Felség /UZ 460. Ács Mihály. Payr Sándor./ A 2. versben a latinos feltételes mód következetes kihagyásával átalakítja a sorokat, egyébként majdnem szószerint veszi át az UZ szövegét. Néhány helyen alakít csak. Értékes ének.

265. Ha Krisztus maga oltalma /Rdt 588-Gy 197. Wenn Christus seine Kirche schützt. Gellert Keresztély. Kis János. Sántha Károly./ A szabad Kis János-fordításból hiányzik az eredeti 2. vers, ezt a hiányt Sántha pótolja. Egyébként csak simítja a régi szöveget.

266. Ellenségid, Isten Fia /Rdt 188-Gy 195. Die Feinde deines Kreuzes drohn. Münter Boldizsár./ Érthetetlen, hogy az énekeskönyv Kis Jánosnak tulajdonítja, holott az új szöveg inkább a Rdt alapján áll, a Kis János féle győri szöveghez nincs köze és már a próbafüzetben Münter Boldizsár énekének jelzik. Az új szövegbe a Rdt szövege került kissé átalakítva. A régi szövegek is szabad fordítások, az új változat pedig ennél is tájlat, a változtatásoknak nincs köze az eredetihez. Így az eredeti és új szöveg közt ~~csak~~ ^{több} különbség van. Pl. a 2. versben:

Dir können deine Hasser nie die ~~egre~~ ^{egre} lik és megszégyenül,
Ehre rauben; selbst durch sie wird ~~Ki~~ ^{Ki} irigyen s esztelenül, Ura,
sie vergrößert werden. ~~Mar~~ ^{Mar} ellened fordul.

Az eredetiben benne van Istennek az ellenségből is apostolt alakító ereje, ez a fordításokból teljesen elszikkad. ~~xxxxxx~~
~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~

267. Terjeszd e földön, Jézus, országodat /Rdt 187. Gy 194. Lass doch, Herr Jesu, lass dein Reich auf Erden. Semper Ernd után Ulber Keresztély. Payr Sándor./ Payr a racionális Kis János szöveget figyelmen kívül hagyva a Rdt 1-4. versét stilizálja, az 5-6.-at kissé átdolgozza.

268. Jézus, mi üdvösségünkre /Rdt 189-Gy 193. Sohn Gottes, du hast dich der Welt. Szerző ismeretlen./ A három énekeskönyv szövege ennél az éneknél nagyon eltér egymástól, mégis inkább a Rdt hatását lehet felismerni. A próbafüzet és az új énekeskönyv szerzőjegyzékének megjegyzése /ford. Kis János/ téves, mert a Kis János fordításnak semmi köze sincs ehhez a szöveghez; a Rdt-nak sem sok. Teljesen kimarad a Rdt 3. verse. Az új ének jobb a Rdt és különösképpen a Gy szövegnél.

269. Oh nagy irgalmi, szentséges Isten /Sántha Károly./ Tartalmas és a megszokott Sántha-hasonlatoktól és képektől eléggé ment ének.

A reformáció ünnepe.

270. Felvirradt újra ünnepünk /Rdt 610. Karsay Sándor./ Néhol stilizálták a régi szöveget.

271. Atyánk a mennyben, im neked /Sántha Károly/. Hangzatos, de néhol félreérthető: "Hálát dobog mi szívünk, Hogy felfogád igaz ügyünk" /1.v./, másutt nem egész kifogástalan: "El az igazság, élnek ők, A hitszabadságért küzdők Annyi fejben, annyi szívben" /4.v./. Az "Erős vár" szövegét a rövid változatban fogadták el, kár volt ebben az énekben refrénként a hosszabb kezdősört emlegetni.

272. Ne csüggedj el kicsiny sereg, Habár.../Bähr
Verzage nicht, du kleine Schar. Bähr Agoston. Czékus
László./ Az "erős vár" paródiája. A synergizmus ebben
az énekekben is megtalálható: "Segíts igéd megvédenünk!" /4.
v./ A próbafüzet és az énekeskönyv szerzőjegyzéke Bähr
énekeként jelzi, az ének alatt pedig Czékus neve szerepel.
Az eredeti szöveget nem találtam meg, tisztázandó még, vaj-
jon olyan erős átdolgozás-e a magyar szöveg, hogy jogosult
Czékust szerzőként feltüntetni.

273. Leoldva sarunkat /Sántha Károly/. Költői szem-
pontból ügyesen megszerkesztett, szép gondolatritmussal ját-
szó, teológiailag azonban elhibázott ének. Az utolsó két
vers elmerül a vallás dicsőítésében és szinte Krisztus he-
lyére rakja.

Gyámintézeti énekek.

274. Ébredjetek fel, halljátok /Wachet auf, erhebt
die Blicke. Magenbach Károly. Karsay Sándor./ A fordítás a
2. vers kivételével elég pontos, jó; ott azonban súlyos
fordítási, ill. teológiai hiba van a hangsúlyt tevővel:
Es rudert froh und frei, wenn Vezessétek révbel Ha szere-
ihm Liebe die Segel schwellt, tet kormányozza és hordozza:
Gott ist es, der das Steuer hält. A jó Isten meg is óvja.
Étől a hibától eltekintve szép gyámintézeti ének.

275. Mily boldogok vagyunk, nagy Isten /Rdt 611-
Gy 521-KS 217. Székács József szövege. Hogy a szerző is
Székács-e, még tisztázandó./ Az éneket több helyen javít-
tották. A "do, ut des" elv azonban benne maradt: "Amit te-
szünk, vele tesszük /t.i. az Úrral/, jutalmunkat tőle vesz-
szük/6.v./ A 4-5. vers jobb a réginél. Az említett hibá-
tól eltekintve használható ének.

276. A kegyelem Istenének /Czékus László./ Kiseb-
hangzatos, de tartalmilag megfelelő ének.

Missziói énekek.

277. Egy akol és egy pásztor /Eine Herde und ein
Hirt. Krummacher Adolf. Zábrák Dénes./ A fordítás néhány
helytől eltekintve szép és pontos. Kár azonban, hogy a hibás
károli szöveg szerint fordította a németben kifogástalan
kezdősort.

278. Nálad az üdv és igazság /Difffenbach János után
Nagy Lajos./ Az eredetit nem találtam. Nem rossz ének.

Ünnepszentelés.

279. Halleluja! oh szép reggel /Halleluja, schöner
Morgen. Kreuse Jonathán. Wesley Károly. Szász Béla./ Kima-
rad a 2.4.5.8. vers. Hogy ezeket már Wesley hagyta ki az
angol fordításból, vagy csak Szász Béla, esetleg csak a
próba-füzet-szerkesztő Fayr, tisztázandó. Az utolsó két vers
erősen megérezte a nagy kerülőutat /evangélikus superinten-
dens énekének angol methodista fordításából magyar reformá-
tus átdolgozás!/, mert eléggé eltér az eredetitől. Az 1-3.
vers azonban aránylag pontosan megfelel annak. Kár, hogy
az említett versek kimaradtak, az ének tartalmilag szegé-
nyebb lett.

280. Csüggedt szívem, ma rakd le terhed /Beschwer-
tes Herz, leg ab dein Sorgen. Wegleiter Kristóf. Zábrák Dé-
nes.

*V. Károlyi, József...
Zábrák Dénes*

nes./ Az eredeti indítására és hatására írt új ének. A képekben gazdag szöveget Zábrák egyszerűsíti, másutt azonban 3 használ új képeket. Az 1. versben figyelemre méltó különbség van a két szöveg között:

Da Gott zu ruhen hat befohlen. A nagy Isten maga szentelte
Und selbst die Ruhe eingewöhnt. Az údv napjává e napot,
Auf, auf, du hast so manche Zeit Midón az élet fejedelme
Dem Dienste Gottes abgestohlen. A halálból feltámadott.
Wegleiter a szombat, Zábrák a vasárnap ünnepléséről szól.
Kár azonban az eredeti utolsó két sora a magyarból kimaradt!

281. Atyám, nagy kegyességedet /Rdt 483. Eredete ismeretlen. Nagy Lajos./ A versmérték, dallamjelzés és az 1-2. verssor kapcsolja Nagy Lajos szövegét a régéhez. A többit szinte a felismerhetetlenségig átdolgozta. Nyugodtan lehet az ének alá írni: írta Nagy Lajos a Rdt 483. hatására. Az új szöveg jobb a réginél.

282. Áldott Isten áldott napja /Sántha Károly/.
Néhány idézet: "Ide hívsz ez áldott helyre, A vallásnak mezejére"/1.v./, "Ige zendül, ének harsan, Sebédit szívre édes balzsam" /2./, "E könnyesepp, mely ég pillámon" /4./ "Fényesítsd meg rajtam orrod" /5.v./. Még lehetne hasonlókat idézni ebből az énekből, de az értékeléshez ez is elég.

283. Te vagy Istenem Üdvöm, mindenem /Sántha Károly./
Rossz hasonlat: "Bened, én pajzsom, Nyugszik meg e lélek" /1.v./ Az előzőnél sokkal jobb ének.

284. Templomod, szent Felség /Sántha Károly./
Könnyed, gördülékeny ének hangzatos szavakkal és kevés tartalommal.

285. Páradt fejem hova hajtsam /Sántha Károly./
A Helmeczy-féle azótormításokat annak idején is kigányolták, Sántha mégis ezt a stílust újítja fel: "Üldött galamb... /2.v./ Ha a felesleges töltelék elhagyná, maradna néhány elfogadható versszak a 9-ből.

Isten igéje.

286. Jövel Szentlélek Isten /UZ 215-Rdt 201. Szegedi His István./ A három javításból egy elfogadható: "His bizonyos értelmet" helyett "His világos értelmet" /3.v./, a másik kettő felesleges volt.

287. Látod, Isten, szíveinket /UZ 206-Rdt 196. XVI. század dereka. Fáy Sándor./ Az 1. és 3. verset változatlanul, a másik hármat stilizálva közli. A változtatás a 2. vers kivételével felesleges volt, mert az ősi szöveg régiessége nem bántó. /"Felejtse el bűneinket, Tengerbe el-bé vessd őket" helyett "Bűneinket felejtse el, Maradj velünk kegyelmeddel"/. A változtatások tartalmilag épségben hagyták az éneket.

288. Igaz bíró, nagy Uristen /UZ 204-Rdt 195. Huszár Gál./ Az átdolgozó ismeretlen, pedig mindhárom versszakban változtattak. Ennek az éneknek régi szövege tényleg elégé elavult, bizonyos mértékig indokolt volt az alakítás.

289. Örül mi szívünk /UZ 274-Rdt 209./ Egy, elfogadható javítás van benne: "Meg-állnak lábunk, Örök Ur Isten" helyett "Megállunk itten..." /2.v./. Egyébként változatlanul vették át.

290. Maradj meg kegyelmeddel /UZ 270-Rdt 208-KS
164. Ach, bleib mit deiner Gnade. Stegmann Jézus. Payr
Sándor./ A 2.3.6. vers fordítása már az UZ-ben szabad,
Payr ennek alapján alakítja a szöveget az eredeti észre-
vehető figyelembevétel nélkül.

291. Uram Jézus, fordulj hozzánk /UZ 221-Rdt 204-
Gy 508. Herr Jesu Christ, dich zu uns wend. II. Vilmos her-
ceg./A fordítás jó. A régi magyar szövegek figyelembevétel-
lével készült. A 2.b.-3. vers a Sikos féle győri szöveg
szó szerinti átvétele, a többi az UZ-Rdt alapján készült.

292. Mi Urunk a édes Atyánk /UZ 220-Rdt 203-Gy
510-KS 161. Otče náš mily Pane. Bosák Kelemen. Rimay Já-
nos./ Mindhárom verset stilizáltak és pedig feleslegesen.
A Sikos-szöveg nem hatott, az UZ-Rdt szöveg volt az irány-
adó. Tartalmilag nem változtatták.

293. Kegyes Jézus, itt vagyunk /UZ 217-Rdt 202-Gy
204. Liebster Jesu, wir sind hier. Clausnitzer Tóbiás. Kis
János. Zábrák Dénes./ Az 1. versben a régi szövegek együtt
hatottak az új változat kialakításában:

UZ-Rdt: Kegyes Jézus itt vagyunk	Gy: Itt vagyunk szóval beszédednek
Te szent igéd hallására,	Kegyes Jézus, hallására,
Gyuljon fel kívánságunk	Adj figyelmet népednek
Üdvesség tanulására...	Igazság tanulására...

Dt: Kegyes Jézus itt vagyunk	Liebster Jesu wir sind hier
Te szent igéd hallására.	Dich und dein Wort anzuhören,
Gyuljon fel kívánságunk	Lenke Sinnen und Begier
Igazság tanulására...	Auf die süßen Himmelslehren.

Az kétségtelen, hogy az üdvösséget nem lehet tanulni, mint
a régi magyar változat mondja, helyes volt az áttérés a Kis
János-változathoz. A 2. vers részben, a 3. teljesen új, sza-
bad fordítás.

294. Jézus, mi üdvösségünk /UZ 214-Rdt 200./ Két,
elfogadható javítással, egyébként változatlanul közlik ezt
az ismeretlen eredetű, szép kis éneket.

295. Uram, im megjelenünk /Rdt 205-Gy 205. Herr, vor
deinem Angesicht sind wir hier. Schiebeler Dániel. Kis Já-
nos./ Az 1-2. verset inkább a Gy, a 3.-at inkább a Rdt szö-
vegből alakították. A 2. versben javítják a közös korábbi
szöveget: "Szentlelkednek ereje járuljon tanulságunkhoz"
sort: "...büzségünkhez". A 3. vers új szövege közismert
az istentiszteleti rend következtében, álljon itt a két régi:
Rdt: A te áldott beszéded hoz- Gy: Szent igéd hirdetése,
zon sok jó gyümölcsöt, Szent Adó, sok jó gyümölcsöt hozzon,
igéd és Szentlelked Térítse a Tetzésed követése üdvösség
bűnösöket, Adjon vigasztalást útján hozdozzon; Vigasztaljon
bűnünkben, S bizodalmat halálunk- bal sorsunkban, Bátorítson
ban. halálunkban.

296. Isteni evangélium /KS 158. Szász Károly püspök/
A kis énekeskönyvben csak 3 versszak van az új énekeskönyv
4 versével szemben. Az 1-2. versben csak lényegtelen stíl-
is változtatások vannak, a 3. versben azonban már nagyobb
a különbség. Az új változat jobb.

297. Istenem, Istenem! /KS 44. Sánta Károly./ Üsze-
függéstelen, gondolatmenet nélküli, felesleges ének.

298. Boldog, aki hallgatja /Rdt 603-Gy 511-KS 162. Selig sind, die Gottes Wort hören und zugleich bewahren. Schmolok Benjamin. Diterich János. Sikos István Zathureczky Samuel./ A próbafüzet és az énekeskönyv Kis Jánosnak tulajdonítja az éneket, ami kétszeresen is hibás: első sorban is az ének csak fordítás, másodsorban, ha nem Zathureczky írta volna a magyar változatot, akkor sem Kis Jánost, hanem Sikos Istvánt kellett volna említeniük, mert a Gy tóldaléka Sikostól való. Néhány helyen stilizálták. Egy kínálkozó javítási lehetőséget azonban figyelmen kívül hagytak: "Nyomd azt mélyen szívünkbe" helyett önként adódnék: "Vésd..."

299. Aldassék jó Istenünk /UZ 222-Rdt 211-Gy 513. Nun gottlob, es ist volibracht. Schenk Hartmann. Zábrák Dénes./ Az UZ-Rdt kezdősora rosszindulatú öncélúdságra adhat alkalmat: "Aldd Istent, vége vagyon Isteni tiszteletünknek." A félreértést azonban csak az egész versszak átdolgozásával lehetett kiküszöbölni. Ezzel az eredetitől is némileg függetlenül az 1. vers. A 2. vers UZ-szövege kissé szabad, Zábrák még jobban eltávolodik az eredetitől, ha nem is szakad tőle egészen el. A 3. vers szövege elég pontos. Zábrák nem elégedett meg a régi szövegekkel, újra fordította az éneket.

A szent keresztség. -KS 165.

300. Oh Jézus! hálás kebelem /UZ 278. O Jesu Christ, ich preise dich. Koitsch Keresztély. Zábrák Dénes./ A próbafüzetben "Jézus hálát adok neked" kezdettel egész más változatban van 3 vers. Az új változat alapja az UZ 1.2.12.16. verse. Természetesen már maga a 12 versnyi kihagyás nagyon megváltoztatta az ének tartalmát, de a jelzett versekből is csak néhány gondolatot ragad ki Zábrák, s azt átdolgozta új köntösbe. Az eredetihez ily módon úgyszólván semmi köze sincs. A 2. vers kivételével nem szól a keresztségről, az pedig rossz, mert csak az mondhatja el, aki felnőtt korában keresztkedett meg.

301. Minden jók kútfeje /Zábrák Dénes./ Az előző ének hibáját itt helyrehozza Zábrák: szép, gyermekkereszteléskor énekelhető ének.

302. Oh örök Isten, ki Atyánk vagy nekünk /Ref. próbaénekeskönyv 1903.:317. F. Varga Lajos./ A 2. versben egy, jelentéktelen stilizálás van /"Ót hívedd tédd" helyett "Es..."/. Ugyancsak gyermekkereszteléskor használható, jó ének.

A három ének közül a két utolsó jó, de ezekből is hiányzik a keresztség dogmatikuma, pusztán könnyörgések Istenhez.

A konfirmáció.

303. Ma újra hűséget fogadok /Rdt 605-Gy 515. Herr, dir gelob ich neue Treue. Sturm Kristóf. Sikos István. Zábrák Dénes./ Az eredeti moralizmusát a 2. versben már Sikos enyhítette /1/, ezt azután Zábrák változatlanul átveszi: Und mich mit Ernst der Tugend E nap lesz tanú mellettem, weihn, Gott, dieser Tag soll Hogy a te híveddé lettem. Zeuge sein.

Zábrák a 3. és 5. verset kihagyja. Az ének különben jellemző terméke a felvilágosult racionalizmusnak. A hangsúly végességig az ember hűségfogadalmán van /a németben még az eskün is/; s ebből következik, hogy Isten nem tehet mást, minthogy megjutalmazzon!

304. Lelkem a szent buzgóság szárnyán /Zábrák Dénes./ Sokkal jobb, mint az előző ének, bár a fogadalom /1.v./, sőt az örök hűség fogadása /3.v./ szerepel ugyan ebben is. Ezeket a hibákat kijavítva, tartalmas, szép ének lenne belőle. A 2.4.5.7. vers szép és jó. A 6. vers nem egészen kifogástalan: az úrvacsorára utal s ezzel kapcsolatosan fogadkozik: "Soha többé el sem bocsátlak".

305. Felséged trónjáról Nézz szent Fiad nyájára /Rdt 604-Gy 514-KS 167. Blick auf uns von deinem Hühen. Szerző ismeretlen. Sikos István./ Az énekeskönyv szerzőmegjelölése kétszeresen is téves /Kis János/, mert az ének először is csak fordítás, másodsor pedig a győri toldalékból való, tehát Sikos szövege. Itt-ott alakítanak a régi szövegen, de az ének moralizmusát pontosan megőrzik!

306. Szentháromság, egy Istenünk /Ref. próba-énekeskönyv 1903: 320. Szerző ismeretlen./ Jó ének. Nem az emberi fogadkozásokról szól, ezeket mégis nem is említi, hanem az Istenről szóló vallástételre hív és Isten kegyelmét kéri a konfirmandusokra.

307. Emlékezzél! Oh drága kis sereg /Seid eingedenk! O teure Kinderschar. Gerok Károly. Zábrák Dénes./ A 6-7. vers szabad fordítás, a többi pontos, szép. A 8. vers az eredetiben jobb /szól a keresztségről is és az alkalmazás is jobb, a magyar szövegben zavaros és az összefüggésbe sem illeszkedik bele./ A fogadalom túlbecsülésével ismétlik találokunk: "S az Ur nyáját, ha fogyni látod, Jusson eszedbe fogadásod." Az ének nem konfirmációi ének, hanem visszaemlékezés a már korábban megtörtént konfirmációra.

Úrvacsorai énekek.

308. Készítsd magad, kedves lélek /UZ 286-Rdt2250. 2020. Schmücke dich, o liebe Seele, lass... Franck János. Zábrák Dénes./ A 3. verset kihagyja, a többit újra feldolgozza a régi szövegek figyelembe vételével. Az új feldolgozás tartalmas és az eredeti gondolatmenetét megtartja, egyébként azonban az eredeti inkább csak irányítólag hatott rá. Az 1. vers szinte jobb Zábráknál, mint az eredetiben, ha hiányzik is belőle az abból sugárzó öröm. A 2. versben kissé elragadja a költői név, mikor ezt írja: "Zörget, karjait kitarva" /a szívünkön zörgetni tart karokkal?/.

Schmücke dich, o liebe Seele, Készítsd magad, kedves lélek,
Lass die dunkle Sündenöhle, Mit legyen szent ékességed.
Komm ans helle Licht gegangen, Rakd le bűnöd súlyos terhét,
Fange herrlich an zu prangen: Imádd Megváltód szerelmét.
Denn der Herr, voll Heil und Gnade, Nézd, me üdvözítő Urad, Szent
Gnaden, Will dich jetzt zu Gaste asztalához hívogat. Im kegye-
laden. Der den Himmel kann ver- sen hozzád száll ma, Ki az ég
walten, Will jetzt Herberg bei dir és föld királya.
halten

309. Lelkem, Jézusodat /Gy 210. Halt im Gedächtnis Jesum Christ. Günther Cirják. Kis János./ A zwingliánus úrvacsoratannak megfelel az ének /emlékezés!/, de az evangélikus tanításhoz semmi köze sincs. Az 5. vers igen erős moralizmusán valamelyest enyhítettek, de azért most is csak morális maradt /"Negy nap vár rád, melyen bírád, Ha hive léssz, Ha sok jót téssz, Dícső jutalmat ad" helyett "...Ha hű vagy itt, mindholtodig, Örök jutalmat ad."/ Egyébként csak né-

részeket. A Dézsi féle Balassi-kiadásban az eredeti ~~kontra~~ 20 verseszöveges költemény. Hosszas bönködés, a vége pedig a bosszúszövegekre emlékeztet. Az énekből ez utóbbi rész -nagyon helyesen- egészen kimaradt. Átvette az 1. 4. /5-6./ /7-8./ és 10. verset. Az 5. első két sorához a 6. első két sorát, a 7. első és negyedik sorához a 8. első két sorát kapcsolta. Az átvett szöveget hat helyen -elfogadhatóan- stilizálták az új szövegben, ~~mert~~ (Kovácsétól több helyen eltér, pontosabban ragaszkodik Balassihoz, mint Kovács!).

317. Csak hozzád, oh Jézusom /UZ 985.lap-Rdt 245. Allein zu dir, Herr Jesu Christ. Huber Konrád, vagy Schmaeing János. Payr Sándor./ Payr az egészen átdolgozott Rdt-szöveget veszi alapul /így kimarad a 4. vers/. Sem az eredeti, sem az UZ nem volt észrevehető hatással. Az eredeti jobb az új szövegnél.

318. Oh kegyelem szép forrása /UZ 325. Herr Jesu Christ, du höchstes Gut. Ringwald Bertalan/ Az új 3. vers független az eredetitől és UZ-től is, teljesen új. A 6. vers kimaradt, a megmaradtakat is többé-kevésbé át-alkították. Tartalmilag jó az új szöveg is.

319. Oh nagy Isten, sok a vétkem /UZ 322. Ach & Gott und Herr, wie gross und schwer. Rutilius Márton és Major János./ Az új 1. vers az eredeti /és UZ/ 1. vers bővítése; a 2-3. nagyon szép, de semmi köze az eredetihez és UZ-hez. A 4. a 7.a. és 8.b., az 5. a 8.a. és 9. versekből alakult. A versmérték is megváltozott: 447447 helyett 878787. A próbafüzet még a régi versmértékben, az eredetihez eléggé ragaszkodó változatot közöl. Az új szöveg szép, tartalmas bűnbánati ének, csak éppen Rutilius-Major énekéhez nincs sok köze.

320. Gyötrődik az én lelkem /UZ 310-Rdt 235. Ad jest me srdce smutui. Lányi Illés./ Nagyon szép ének, csak nem sok köze van Lányi énekéhez. A fő-gondolatmenet nagyjából megmaradt, egyébként csak néhány azonos verssort, és valamivel több azonos gondolatot lehet csak benne találni. Az új 5. vers egészen független a régitől, a Rdt átdolgozás szerint halad. A régi szöveg eléggé elavult, döcögős volt.

321. Eltévedtem, mint juh /UZ 308. Régi magyar ének. Payr Sándor./ Alig tart meg verssort az eredeti formájában, annyira átdolgozza. Az új szöveg szép, itt-ott szebb is a réginél, de azért mégis kár, hogy nem ragaszkodott jobban a régi szöveghez.

322. Uram, rosszul cselekedtem /UZ 982.lap. Herr, ich habe missgehandelt. Franck János. Zábrák Dénes./ Új fordítás. Nagyon szépen, pontosan fordított az UZ teljes figyelmen kívül hagyásával. A 6. vers kimarad /nincs is szükség rá /.

323. Előtted állok, drága Jézusom /UZ 307-Rdt 233-KS 59. Nyni o drahy Jezuši. Kalinka Joachim. Sántha Károly./ A 3-4. vers bibliai példáit kihagyja, a többit erősen simítja. A tartalmi mondanivalón lényegesen nem változtat.

324. Jézus, bégyadtak ereje /UZ 293. Jesu, Kraft der blöden Herzen. Knorr Keresztély. Zábrák Dénes./ Az eredeti és UZ szövege telve van ma már használhatatlan -részben drasztikus- képekkel, az utolsó vers pedig a misztika felé

Új átdolgozás. Az UZ 7.-rdt 6.-nak megfelelő verset kihagyta. A régi és új szöveg között nincs sok kapcsolatot, a tartalmi mondanivaló azonban nagyjából azonos. A próbafüzet kezdősorát /Romlottságim, oh mely nagyok/ a végleges szövegben kijavították, a többit változatlanul veszik át.

334. Hozzád, szívem mélységéből /UZ 396-KS 58. XVIII. sz. magyar ének. Kovács Sándor./ Kimarad a 3.6-12. vers, a 2.a. 3.b. verset erősebben átdolgozza, a többi meghagyottat alig változtatja. Az új 5. versnek semmi köze sincs a régi szöveghez, de harmonikusan lezárja az új éneket. A régi ének két énekrevaló anyagot is foglalt magában, így a nagyarányú kihagyások az új szövegben nem okoznak zökkenőt.

335. Teljes minden éltamben /UZ 329. Straf mich nicht in deinem Zorn. Albinus János. Torkos András, Zábrák Dénes./ Már Torkos András nagyon erősen átdolgozza a német eredetit, úgyhogy jogosult az új énekeskönyv megjegyzése Torkos szerzőként való beállításával /legfeljebb azt lehetett volna megjegyezni: Albinus J. után./ Zábrák kihagyja az 5.7.12. verset, az új záróverset erősebben, a többit egész kíméletesen dolgozza át. Igyekszik a több helyen dúcós, régi verset a régi kifejezések megtartásával és felhasználásával átköltetni. Ez meglehetősen sikerült is neki.

336. Penálad keresek Szent Isten, segédelmet /Gy 218. Kis János. Horváth Béla./ Itt-ott meglehetősen erősen átdolgozta a régi szöveget. Az 1-3. vers elfogadható, az utolsóban azonban Horváth elrontotta Kis János szövegét /az sem volt egészen kifogástalan, de az új változat egész rossz/.
Kis: Mely veszélyt szül a bűn,
Uram, szentül fogadom: Lelkem,
testemet Ezután néked adom.
Mától fogva kedvem Csak a jóban teljen, S az egyenes úton Lelked vezéreljen.
Horváth: Nagy veszélyt szül a bűn,
Azért szentül fogadom: Testemet,
lelkeket Ezután néked adom;
Mától fogva kedvem Csak a jóban lelem,
Szándékomat áld meg Végetlen kegyelem.
Kis János helyesen még csak ohajtásról beszél és a teljesezéshez a Szentlélek segítségét kéri, Horváth azonban befejezett ténymegállapítást közöl, amit Istennek /személytelenítve! / csak éppen tudomásul kell vennie és egy áldással megerősítenie!

337. Szüntelen harcolnak velem /Gy 219. Kis János./ Kimarad az 5. vers, többé-kevésbé átdolgozták a meghagyottakat is. Igyekeztek javítani Kis János szövegén, de azért eléggé érezhető a mai szövegen is az eredeti moralizmusa.

338. Uram, ha jól megvizsgálom /Gy 226. Kis János./ Az első verseket stilizálták, a 4-5.-et erősen átdolgozták, a régi 6-7. pedig kimaradt. Ez az ének már jobb az előzőnél. /Igaz, hogy a győri szövege is jobb volt!/.

339. Nincsen szívemnek teljes tisztasága /Győry Vilmos. Költeményei 324.lap/ Az eredeti öt nyolcosoros, az új szöveg pedig hét négysoros versszakból áll. Az eredeti ababccdd rímképletet is aabb codd képletre változtatták, ennek megfelelően az egyes eredeti versszakok 1-4. sorát meg kellett keverniük. Kimarad a 3.b., 4.a., 5.b. vers, a többiben is stilizáltak. A minden második vers első sorában ismétlődő kezdősor enyhe semipelagianizmusától eltekintve az ének jó. Ezt a fogalmazási hibát a tartalom kiegyenlíti.

340. Im nagy Isten, most előtted /Ref. próbaékv.
1903.268. Szász Béla./ A 2. verset stilizálták, a másik
hármát változatlanul vették át. Használható ének.

341. Oh mennybéli Felség /Sántha Károly/. Alapjá-
ban véve jó, de a szokott Sántha-stílus érezhető. /2.v.: Sáb-
tán csapdosásod Erzem a mardosásod -Hol vagy Irgalom... 3.
v.: S angyalok vigadnak ott A bűnös könnyes arcán S mese
szünt lelki harcán/.

342. Oh világnak Megváltója /Sántha Károly/. Fel-
lengzés kifejezések, teológiailag meg nem felelő mondani-
való. /3.v.: Bűnmért folyt drága véred, Hogy meghaljak én
is véled. Add a vétkeket eltemessem, Síromig a jót szeressem.
4.v.: Oh mélységes Kegyelmesség! Magasságos szent Isteniség!
A 3. vers többet markol, mint amit világosan kifejezhet az
első felében, a második fele pedig nem túlnk függ, a vétkeket
sajnos, nem temethetjük el! A jót pedig nem elég szeretni!

343. Lelkem hozzád kiált, Uram /Sántha Károly./
Nem rossz, de felesleges, mert ugyanezt a zsoltárt /130./
Luther is feldolgozta és néhány énekkel utóbb közlik ezt
is /349./.

344. Maragodban meg ne büntess /Sántha Károly./
A 38. zsoltár erősen Sántha-stílusú feldolgozása. A 7. vers-
ben elrontja a zsoltárt: "De kiragyog igazságom S megboosá-
tom /t.i. a háborogtatást/, Így aratok méltó bért". A zsol-
tárokban akad olyan részlet, ami nem való keresztény ének-
be, de ha ilyen nincs benne, nem lesz az ének zsoltársze-
rűbb, ha erőszakkal kerül bele helytelen rész!

345. Jézus, élted hű vezére /Kovács Sándor./ Hí-
rom helyen stilizálták -szokás szerint feleslegesen- az
éneket. Kovács konfirmációi énekként sorolja be, Payr bün-
bánatinak, tulajdonképpen egyiknek sem felel meg; Jézus-ének.

346. Isten Lelke, áldott Lélek /Sántha Károly./
Idézetek: "S ha a lelket a bűn marja, Élve halva nincs nyu-
galma" /1.v./ "Oh Krisztus szentséges vére, Hullj az én lel-
kem sebére! Legyen az mint a hó tiszta" /2.v./ A 4. vers
"fonnyadatlan korona" kifejezése is szokatlan.

347. én Istenem, én Istenem /Sántha Károly./ Helyes
gondolatok vannak a rövid versszakokba belekényszerítve. A
háromszor S szóttagos versszakokba pontosan kifejtve nem fér-
tek el a gondolatok, vagy belekényszerítette őket, vagy csak
a felét mondta el, a másik felének kitalálását a gyülekezet-
re bízta /"E szo, mely ajkamon rebeg, E könny, mely oly sűrűn
perog: Tanám, hogy mennyit szenvedek".

348. Lelkemet, oh Uram, Tehozzád emelem /Sántha Ká-
roly./ A 25. zsoltár ügyes feldolgozása Sántha stílusának
visszasságai nélkül.

Hit és megigazulás.

349. Bűnösök hozzád kiáltunk /UZ 306-Rdt 232. Aus-
tiefer Not*schrei ich zu dir. Luther Márton. Payr Sándor./
Sikerült, új fordítás. Nem szószerint, hanem értelem szerint
fordít. Szép újraköltése Luther énekének. A régi szövegek né-
hol pontosabbak, másutt azonban azok térnek el jobban az ere-
detitől.

350. Eljött hozzánk az üdvösség /UZ 334-Rdt 221. Es
ist das Heil uns kommen her. Speratus Pál. Zábrák Dénes./ Új

fordítás. Kimarad a 3.9. 11.12.14. vers. A 4-5.-et összevonja. Az új 7. vers egészen új és független az eredetitől. A meghagyott verseket elég jól fordítja. Az átdolgozás elmarad az eredeti értékétől.

351. Jer, örvendjünk, keresztyének /UZ 246. Nun freut sich lieben Christen gmein. Luther Márton. Zábrák Dénes. / Új fordítás. Meglehetősen szabadon használja fel Zábrák az eredetit, a 8-9. verset pedig ki is hagyja. Az átdolgozásra példa: Da jammert Gott in Ewigkeit De áldom jó Istenemet, Mein Blend übermassen, Er dacht Ki megkönyörtült rajtam S megengedte, hogy fejemet MŰ ke-an sein Barmherzigkeit, Er engedte, hogy fejemet MŰ ke-wollt mir helfen lassen. Er wandt belére hajtsam; Atyai szí-zu mir das Vaterherz, Es war bei vét mutatá S megmentésemre ihm fürwahr kein Schmerz, Er azt adá, mi néki legdrágább liess sein Bestes kosten. volt. /4. vers/ Ebben az énekben az "Erős vár"-nál elkövetett hibát kikerülik. A 7. versben Zábrák pontosan lefordítja a "für dich" kifejezést: "teérted".

352. Ha Istenem velem van /UZ 335-Rdt 222. Ist Gott für mich, so trete. Gerhardt Pál. Payr Sándor. / Már az UZ-ből kimarad az eredeti 14. verse, a Rdt további négyet kihagy, Payr pedig a Rdt-n is túltesz, mert még hármat kihagy /így végeredményben kimarad a 6-9. és 11-14. vers. A fordítás némol kissé túlságosan szabad, egyébként szép fordítás. Kár azonban, hogy az éneknek több, mint a felét kihagyta.

353. Ne gondoldj Istenre félve /UZ 242-Rdt 145. Weg mein Herz mit dem Gedanken. Gerhardt Pál. Nagy Lajos. / A próbafüzet "javított" megjegyzése ez esetben legfeljebb utánérzést jelent. Az ének fele kimarad, /3-4.6.8.10.11./ a meghagyottakat is csak néhány gondolatfoslány kapcsolja az eredetihez. Gerhardt énekének értékét Nagy Lajos meg sem közelíti. **≡** Volt Gerhardt-nál olyan kép, amit ma már nem használhatunk: "Er ist ja kein Bär, noch Löwe, der sich nur nach Blute sehnt" /UZ: ő nem medve, vagy oroszlány, mely a vért szomjúhozza./

354. Kegyes Isten, jövék hozzád /UZ 426-Rdt 226. Treuer Gott, ich muss dir klagen. Heermann János. Sántha Károly. / Az UZ szövegét már a Rdt több helyütt erősen átdolgozta, Sántha pedig ezt alakítja tovább. Kimarad így az eredeti 3.8-11. vers, a 6-7.-et pedig összevonja. A meghagyott versekben figyelembeveszi az eredetit is, de elég szabadon. Az ének felének kihagyása itt is tartalmi értékcsökkenést jelentett.

355. Hívek, dicsérjük jó Istenünket /Gy 123. és Rdt 578-Gy 130-Dt 119. Auf Christen, lasst uns unsern Gott. Diterich János. Kis János. / A szöveget alaposan megfésülik, de értékesebbé mégsem tudták tenni. Az előzőkben megcsontott állapotukban is még mindig értékes ének voltak, úgy-hogy ez -a más változatban már amúgyis felvett- ének igazán felesleges volt, annyira középszerű ének.

Istenfélelem és vallásosság.

356. Mint a szép híves patarka. /Béza Tivadar. Sze-nczi Molnár Albert. / A 42. zsoltárt Fejes Istvánék már alapo-san átdolgozták az 1903-as próbaénekeskönyv számára. Ezt a szöveget vették most alapul, de néhány helyen változtattak rajta. Ha már az eredeti Sze-nczi Molnár szövegtől eltértek

és a hivatalos, református próbaénekeskönyv szövegét használták, kár volt azon változtatni.

357. Isten felséges adománya /Rdt 587-Gy 196-KS 159. Religion, von Gott gegeben. Thiess Ottó. Kis János. Zábrák Pénes./ Zábrák az 1. és két utolsó verset változatlanul veszi át Kis János szövegéből, a 2-3.-at kihagyja, az egészen rossz 5-7. vers helyett újakat ír /3-5./. A változtatlanul átvett verseknek a Krisztus helyére emelt "váltság" dicsőítéséről szólnak s teszik a különben megfelelő 3-5. verset is használhatatlanná. Az éneknek semmi keresztyén jellege nincs, akár zsidó, akár pogány /különösen, ha racionális beállítottságú/ használhatja az éneket. A keresztyénség konkrét mondanivalóit gondosan kerülgető, langymeleg nemcsak felekezeti- hanem vallásközi racionális hangulatvallásosság jellemző terméke volt az ének eredeti formája, s ebből Zábrák igyekezete sem emelte ki.

358. Szegény fejem, hová hajtnálak /Gy 528. után szabadon Sántha Károly. KS 130./ A szép, tartalmas XVI. századi éneket /Szegény fejem Uramhoz óhaj, Balassi Bólint, vagy Pécseli Király Imre/ Sántha egészen elrontotta. Az 1. versben a valláshoz fordul csak, utána pedig a szokott Sántha-stílusban szól Istenről. A szép, eredeti dallam helyett is újat írtak divatos magyar nótákból /a dallam eleje: "Csak egy kislány van a világon", a vége pedig a "Ki tanýája ez a nyárfás" nótáé vége: "Vagy alusznak, vagy nem hallják..."/ Szövegben is, dallamban is komoly érték helyett talmi, pótlékot adtak!

359. In Istenem, hova menjek? /Sántha Károly/. Si-ránkozó kezdet után kissé zavaros fogalmazásban már megéne-kelt gondolatok.

360. Szívem téged imád, magasztal /Gyurácz Ferenc./ A vallás dicsőítése ez az ének is. Kár, hogy az ének tartal-mas mondanivalóját a valláshoz kapcsolja először és csak a 3. versben a hithez.

361. Hiszek benned, Istenemben /Sántha Károly./ Nem rossz hitvallás-feldolgozás. Luther szövege azonban jobb, miért nem azt fordították le? *v. Zábrák Pénes*

Istenben való bizodalom. /Vigasztaló énekek./
362. Az Istennek jótetszése /Wies Gott gefüllt, so gefüllt mirs auch Blarer Ambrus. A német szöveg magyarra csak nagy ügyel-bajjal fordítható. Ez a nehézség látszik is az UZ szövegén, az ismeretlen fordító igyekszik átültet-ni a magyarba, de az eredeti frissesége elvész. Zábrák újra feldolgozza az éneket. A régi mondanivalót nagyjából meg-tartja, de az eredeti ének hangulatát ő sem találja el. Ez ugyan pl. a 3. versben nem is lett volna ajánlatos: Was Gott versehen hat einmal, wer kann das anders machen? Drum all's umsonst, Weltwitz und Kunst, Hilft auch nicht Haer ausrau-fen: Murr oder beiss, solls sein, so sei's! Weils doch sein Weg muss laufen./ Az eredeti minden versében visszatérő jel-szót: "soll's sein, so sei's" az UZ még igyekszik megtartani, a Rdt és Zábrák azonban már ügyet sem vet rá. A fordítás-kísérletekre a fent idézett 3. vers UZ és Zábrák-szövegét közlöm:
UZ: Az Istennek jótetszése Dolk Zábrák: Az Istennek jótetszése
gaim feltett tzelja, A'mi Isten' Szívemnek akarátja; Mit ő fe-rendelése Senki meg-nem másolja; Lőlem elvégze, Senki meg-nem

Mit használ hát? Ha ki haját másítja. A jajgató a záglódó
Bújában kiszaggatja, Ha ren- Magát epeszti gonddal; Mit ő
őeli, Meg-kell lenni, Ki ska- rendelt és jonak lelt, Betel-
dályozhatja. jesül bizonyjal.

Az utolsó verset az UZ két versben fordítja, Zábrák pedig
kihagyja egészen. Különböztetést megtekinthető végig a kapcsolat
az eredeti és Zábrák szövege között, ha érezhető is a sza-
bad fordítással járó különbség.

UZ 374-Rdt 296.

363. Légyen, mint Isten akarja /Was mein Gott will,
das gescheh allzeit. Albrecht herceg. Zábrák Dénes./ Az éne-
kekönyv Albert Ögróf megjegyzése téves. Új feldolgozás. Záb-
rák néhol kissé szabadon fordít; az UZ pontosabb. Az éneknek
eredeti dallama is volt, amit ma "Az Istennek jótetszése"
dallamként ismerünk; azt kellett volna meghagyni dallamjel-
zésnek.

364. Bár hitemért szenvednem kell /KS 37. Mag ich
Unglück nit Widerstahn. Mária magyar királyné éneke. Haan
Lajos./ Az ének szerzője ismeretlen. A találgatások során
előkerült Luthernak és magának Mária királynénak a neve is.
Ha van köze tényleg az éneknek Mária királynéhoz /II. Lajos
özvegyéhez/, bizonyos, hogy nem magyarországi, hanem morva-
országi tartozkodása idején keletkezhetett. Magyar vonat-
kozása tehát csak annyi van az éneknek, hogy egy a magyaro-
kat nem szívelő Habsburg nevéhez fűződik /aki bizony szen-
vedésének tekintélyes részét nem a reformáció iránti rokon-
szenvének, hanem ennek a körülménynek köszönhetően/. Haan
az értékes, de nehezen fordítható régi német szöveg 1-2.
versét elég jól fordítja, a 3. vers azonban már alig kap-
csolódik az eredetihez.

365. Forog a szerencse /Balassi Bálint: Túrj és
remélj. Perendum et sperandum. Payr Sándor./ Balassa 19
verses költeményéből Payr szinte szoról szóra átveszi az
1.4.9-11.17. verset /a próbafüzetben még az 5-6.-at is/,
a 16.-at pedig változatlan szöveggel előreviszi 3.-nak.
Egy-két, egészen lényegtelen stilizálás van csak a szöveg-
ben. Payr nagy ügyességgel szedi össze Balassinak ebből a
kesergő költeményéből az egyházi éneknek is használható
részeket /bár dogmatikai szempontból az 1-2. vers nem
egészen kifogástalan, a további versek helyes irányba te-
relik a mondanivalót/. A kihagyott versek jobbára egészen
személyes vonatkozásúak, vagy pedig más okból nem valók
templomba.

366. Aki bizik, ragaszkodik /UZ 392-Rdt 297. Wer
Gott vertraut, hat wohl gebaut. Magdeburg Joachim. Zábrák
Dénes./ Az eredeti 8 soros verseket már az UZ 4 sorosakra
bontja. A 4. versben gyengít Zábrák: halál és örök he-
lyett csak balsors és bánat támadásáról szól. Egyébként
ez az új fordítás elég jó.

367. Istentől el nem állok /UZ 987.lap-Rdt 294.
Von Gott will ich nicht lassen. Helmbold Lajos. Zábrák
Dénes./ A 6.7.9. vers kimerad. A fordítás néhol túlmege-
s a megengedett határon és önállósul. Az új szövegnél érez-
hető a régi szövegek hatása is.

368. Az Úr az én hű pásztorom /UZ 241-Rdt 150.
Der Herr ist mein getreuer Hirt. Becker Kornél, Meusslin
János? Payr Sándor./ Becker szövegétől már az UZ eltér.
Meusslin szövegét nem találtam meg. Az új magyar szöveg

ben mindkét régi magyar szöveg hatása érezhető. Payr ügyesen állította össze a kettőből -ahol lehetett- szó szerinti átvételekkel az új szöveget.

369. In minden Dolgeimben /UZ 986.lap-Rdt 170. In allen meinen Taten. Flemming 141. Zábrák Dénes./ Az eredeti 7. verset a Rdt hatására kihagyja. A fordítás során általában az egyes verseknek csak a felét fordítja le, a másik felét hozzékölti. Az ének főmondanivalóját azonban megtartja.

370. Hagyjad a jó Istenre /UZ 252-Rdt 163-KS 34. Befehl du deine Wege. Gerhardt Pál. Sántha Károly./ Új fordítás. A versfőkben a 37. zsoltár 5. verse. Sántha kihagyja az 5.7.9.10.12. verset, pedig ezzel a nagyarányú kihagyással sokat veszített az ének értékéből. A revideálatlan Károlyi szövegből a két "és" szócikét kihagyja /pedig ha megtartja, ez is két versszakot mentett volna meg/. A másik három kihagyott versszak is menthető lett volna, ha a névelőket /2-3.v./ és névmásokat /6-7.v./ külön verskezdetként kezeli. A régi, pontos fordítás nem ügyelt a versfökre. Az új fordítás általában követi az eredeti gondolatmenetét, a 6-7. /eredeti 8.11./ versben azonban többé-kevésbé független attól.

371. Az Úr gondot visel /UZ 251.a-Rdt 160. Gott, der wirds wohl machen. Stockmann Ernő. Zábrák Dénes./ Az eredeti ugyancsak a 37. zsoltár 5. versén alapszik, ez azonban a magyar szövegben már alig vehető észre. A Zábrák fordítás egységesebb, mint maga az eredeti szöveg, mert míg az az 1. és 2. személyt változtatja, Zábrák végig megmarad az 1. személynél. A 3. verset teológiailag gyengíti: Jones lag in dritten Tag, Jónást az hab harmad'nap ~~XXXXXXXXXX~~ Schlägt dich Temette; téged-is, ha ilt Unglück gleich darnieder: Gott er- Isten, viszont fel-költ. hebt dich wieder. Az UZ-fordítás döcögős, rossz /ha ilt.../, Zábrák azonban egészen mást mond és az embert helyezi előtérbe: "Velem van a viharban s lecsillapulnak a habok, Ha híve maradok." Az 5. vers fordításába is beleviszi Zábrák az ember szerepét, holott arról szó sem volt:

Gott, der wirds wohl machen,	UZ: Az Ur gondot visel,
Der den alten Drachen Dämpfet	Sátánt erős kézzel Győzi
ritterlich. Führt er gleich	egészen. Ha bár tseren bok-
die Seinen über Stock und Stei-	ron Minket hordoz gyakran,
nen Vielmals wunderbarlich, Sei be-	Hatalmas kezén Öröme légy,
reit zur Freud und Leid, Gott	's öröme kész, Istenre magad
befiehl nur deine Sachen, Gott, d'olgát	Vesd, az Ur hozzád lát.
der wirds wohl machen,	

Zábrák: Az Ur gondot visel: Kétségbe mért esel, Csüggedő se-reg? Elküldi szent Fiát, Hogy Sátánt és hadát Véled győzze meg. Zokognom ~~már~~ nincs okom; Harcaimban ő nyújt kezet, S győzelemre vezet." A "véled" még csak sajtóhibának sem tekinthető /pedig "véle" egészen mást jelentene és jó volna!/, mert a próbafüzet, és a különböző kiadások is így közlik. Az eredeti 4. verset kihagyja, a régi 6-7. /új 5-6./ sorrendjét megcseréli. A régi szövegeket erősen átdolgozza, de az eredetivel így is megmarad a kapcsolat.

372. Néha úgy tetszik nekünk /UZ 442-Rdt 351. Sollt es gleich bisweilen scheinen. Tietze Kristóf. Valószínűleg Arnold Stottfried átdolgozásában. Payr Sándor./ Kimarad a 6.

és 9. vers. Payr fordítása szép és pontos. Jobb a korábbi szövegeknél.

373. Ki dolgát csak Istenre hagyja /UZ 257-Rdt 166-Gy 110. wer nur den lieben Gott lässt walten. Neumark György. Kis János. Zábrák Dénes és Sántha Károly. / Az 1. vers az UZ-Rdt, a 2-7. a győri szöveg stilizálása. Nehol nincs lényegesebb változtatás a régebbi szövegekhez képest. A Kis János szövegben átveszt versek néhol kapcsolódnak az eredetihez is, de fordításnak sehogysem nevezhetők, csak átdolgozásnak. Az eredeti, tartalmas, szép ének megérdemelné, hogy egyszer már tényleg azt fordítsák le. Az UZ megduzzasztja 11 versszakosra, ezt csökkenteni a Rdt 9-re, Kis János pedig tényleg az eredeti gondolatmenetet követi, de átdolgozza. A kezdősor a régi szövegben egy árnyalattal jobb /Ki csak Istenre dolgát hagyja/.

374. Légy csendes szívvel, légy békével /UZ 398-Rdt 348-Gy 395. Gib dich zufrieden und sei stille. Gerhardt Pál. Kis János. Zábrák Dénes. / Kimarad a 3.6.8.9. vers, a 12-13. helyett pedig egy némileg hasonlókat illeszt be 8.-nak. Zábrák Kis János szövegét stilizálja, így az eredetitől eléggé eltér. Az eredeti jobb.

375. Teremtő Istenünk /UZ 449-Rdt 353-Gy 387. Ismeretlen, magyar, vagy tót eredetű ének. Sántha Károly. / Sántha kihagyva az 5-6.8-9.12. verset, átkölti az egészet. A Sántha-szöveg utolsó két verse az UZ-tól is, Vistórisz szövegétől is elég távol esik /Tranossius 856. Boze stvořiteli./

376. Mind jó, amit Isten tészén /UZ 439-Rdt 292-Gy 315-KS 52. Was Gott tut, das ist wohlgetan, es bleibt... Altenburg János után Rodigast Sámuel. Kis János. Zábrák Dénes. / Zábrák a Kis János féle szöveget veszi alapul, ami ennél az éneknél is azt jelenti, az UZ-tól és eredetitől ismételtelen eltér. Ez azután az ének értékének rovására megy.

377. Im lelken, miért csüggedsz el /UZ 432-Rdt 225. Warum sollt ich mich denn grämen. Gerhardt Pál. Zábrák Dénes. / Zábrák nagyon helyesen nem törődik a Rdt oszka szövegével, hanem szépen és feltűnően pontosan újr fordítja az éneket /a 6. és 9. verset hagyja csak ki./

378. Csak siralom és fájdalom /UZ 450. Ismeretlen eredetű ének. Sántha Károly. / A 3-4. verset összevonja, az 5-6. at kihagyja, a többit erősen átdolgozza, ha az eredeti mondanivaló nagyjából meg is marad. A szokott Sántha-képeket is csak a 4. versszakba illeszti bele. Tartalmilag az ének már az UZ-ben is helytelen. Keresztyén ember nem siránkozik és jajveszékeli úgy, mint ez az ének. Ezen a helytelen kesergésen Sántha sem enyhített, annyival jobb az 6. szövege, mert rövidebb és 5 versen keresztül keresőbb lamentáció van, mint az UZ 8 versében.

379. Lelkem, légy nyugodtan /UZ 399-Rdt 349. Seele sei vergnügt. Schmolek Benjamin. Sántha Károly. / Az eredeti szöveget az UZ számára egészen átdolgozták, alig lehet ráismerni. Sántha visszatért az eredetihez és azt fordítja le. Nehol egyénien fordít ugyan, általában azonban jó a fordítás. A 3. versbe azonban becsempészi megint a "vallást", nona sem az eredetiben, sem az UZ-ben nem volt róla szó.

380. Gondviselő édes Atyám /KE 43./ Szóráról szóra átveszik ezt a szép kis éneket. A szöveghez jól illik a dallem is, egy bújdosó-nota dallama.

381. Szívem keserűségét /UZ 447-Rdt 352. Acs Mihály. Sántha Károly./ Néhány helyen Acs szótagszám-hibáit javítja, egyébként elég kíméletesen bánt a szöveggel /bár a javításoknak még így is kb. a fele felesleges volt./

382. Elbágyadt lelkeknek /KS 27. Petrőczy Kata Szidónia. Kovács Sándor./ Kimarad a 3.6-9. 12-15. vers. Az új 5-6. /eredeti 10-11./ versben van néhány alakítás, a többit Kovács szó szerint közli. Az új 2. vers ismeretlen eredetű. Az új énekeskönyvbe szó szerint veszik át Kovács szövegét.

383. Csüggedsz, szegény szenvedő /SHe deine Tränensaat. Meister Kristóf. Zábrák Dénes./ Szabad fordítás. Tartalmilag nem kifogástalan ének: "Küzdj s az Ur neked is ad Diadalmat koronát" /2.v./ "Ki itt könnyek közt vetett, Ott arat vig életet" /7.v./ Hiányzik az énekből az, ami a döntő az élet harcában: Krisztus már győzött, nem nekünk kell küzdenünk, ő küzd értünk! Az énekekben ott bújkal az ember szerepének fontosságát!

384. Mi e földön az én életem /Rdt 360-Gy 390. Was ist mein Leben hier auf Erden. Borchwardt Ernő. Szücs István. Kis János. Zábrák Dénes./ Mindkét szövegből egyaránt vett részleteket, az 1. versben pl. kezd a közös sorral, majd áttér a győri, s befejezi a Rdt-változattal. A továbbiakban hol az egyik, hol a másik szövegből ragad ki egy-egy gondolatot /nem mondatot! / s ír hozzá új verset. Az új 4. vers egészen független, új betoldás. Ennek különben a vége nyelvtanilag javításra szorul: "Ürök tavaszt s derült napot Nem itt, csak mennyben várhatod." Ha emlégeti is az ének a sorsot /5.v./, s az 1. vers is keresztyén tartalom nélküli elmélkedés, a többi vers helyrebillenté, súlyosabb kifogást nem lehet emelni az ének ellen.

385. Ha életem terhe fáraszt /Gy 389. Will mich, o Gott hienieden. Freylinghausen János. Kis János./ Az 5-6. verset kissé jobban átdolgozzák, a többit alig változtatják meg. Érdekes a 6. vers változtatása. Egy hibát kijavítanak, de /talán, hogy az egyensúly fel ne boruljon? / másikat raknak helyére:

Uram, drága kegyelmedtől, Meny-
nyi örökségedtől, Akármely Bal-
esetünk Meg nem foszt; sőt az
inséget Ha jól tűrjük, dicsősé-
get Nagyobbat reménylhetünk.

Uram, a te kegyelmedtől, Meny-
nyi örökségedtől Nem foszt meg
szenvedés, baj; Bár itt gyakran
borúl egünk, Amott dicsőbb ha-
zát nyerünk. Elnémul ott a sok jaj

Kis János moralizmusát enyhítik, de helyébe olyan farizeusi öntudat kerül, hogy az rosszabb a Kis János féle feltételes reménykedésnél.

386. Ha az élet terhe csüggeszt /Rdt 355. Will mich, o Gott, hienieden. Freylinghausen János. Szücs István./ zonos eredetű az előző énekekkel. /Az éneket külsőleg, belsőleg javítgatják /az 1. v.-ben pl. "Adj vigasztalni tudó észet" helyett "He földre sújt nehéz kereszt"/. Az 5. vers kimarad. Bár a kezdősorok is utaltak rá, az énekeskönyvszerkesztés során nem vették észre, hogy tulajdonképpen ugyan-annak az énekek két változatát vették fel 385-386. számmal!

387. Sokszor a jók sírnak /Rdt 172-Gy 394. oft
blühn Verbrecher auf. Cramer János, Kis János./Néhol sti-
lizálnak csak rajta, így a 2. v.-ben "Isten tisztelői" he-
lyett "Istennek fiai"-ról szólnak. A kezdősor hibája/"jók/
/farizeusi különbségtétel: jók és gonoszok/ érezhető az ének
további részén is, ha az elgondolat jó is.

388. Tudom, hogy a föld szenvedés /Györfy Vilmos
költeményei 322./ Kimered a 3b. 4b. vers. Györfy 8 soros ver-
seit itt is a 339. éneknél ismertetett módon alakítják át
4 sorosakká. Tartalmilag az utolsó vers jó, a 6-7.-ben is
akad keresztyén gondolat, a többi azonban filozófiai elmél-
kedés a szenvedésről és elmúlásról.

389. A mélységből küldöm sóhajom /Gyurátz Ferenc./
Tartalmas, szép ének.

390. En Istenem, Oh be sokan törnek rám /Sántha
Károly./ A zsoltárookra emlékeztető, jobb Sántha-
ének.

391. Örök irgalom, jó Isten /Gyurátz Ferenc /
Tartalmas, a zsoltárookra emlékeztető ének.

392. Az Ur üdvösségem /Csengey Gusztáv: Kri.m.88./
Szó szerint közlik a 27. zsoltár ezen szép feldolgozását.

393. Csak te vagy Isten, minden bizodalom /KS 39.
Sántha Károly./ Tartalmilag jó, kifejezéseiben már kevésbé.

394. Keresd lelkem a mennyet /Sántha Károly./ Más
énekek visszhangja.

395. Ti sötét felhői /KS 50. Szaboleska Mihály./
Túláságon "költői", messze esik az egyházi ének szent egy-
szerűségétől. Az 1. versben "haragvó ég sötét felhőivel kí-
vánja Istenhez küldeni a lelkét, hogy ott dicsérhesse az
Urát "míg rá bösz viharok ütése hullnak"/2.v./ Viharos menny-
ország?

396. El Isten az égben /Sántha Károly/. A pietizmus
túlásái közé tartoztak a XVII-XVIII. sz. énekeinek ilyenfaj-
ta képei "Meglássad, könnyhullásod összeszedi tömlőjében" az
Urísten. Kár volt ezt felújítani. A 4. vers egész rossz. A
feltámadás és üdvösség nem az egocentrikus viszontlátás örö-
me lesz /"Kik alusznak mélyen A sír öliben; Kiket úgy szeret-
tem, Kiket eltemettem, Kikért fájt szívem: Fülkelve új reggel-
re, Visszaadja őket nékem, Aki él az égben."

397. Nem hágy el a jóságos Isten /Sántha Károly./ Az
1-2. vers jó, a 3-5. azonban már a jellemző Sántha-hibákkal
telt.

398. Rád bízom sorsomat /Csengey Gusztáv./ Nagyjából
elfogadható, bár túláságon sok benne az elmélkedés.

399. Tudom, hogy itt a boldogságnak /Sántha Károly./
Akad néhány jó gondolat ebben az énekekben is, csak elvész a
nagy változatoságban és a képekben.

400. Nincsen olyan mélység /Sántha Károly./ A pro-
zódia rossz. A tartalom semmi újat nem mond. Kár volt felvevni.

Jézus iránt való szeretet.

401. Krisztus, menny s föld alkotója /Rex Christe,
factor omnium. Nagy Gergely. Sántha Károly./ Az 1-2. 5-6.
vers szabad fordítás, a középső kettő szövege már átdolgo-
zásnak is beillik. Lényegileg azonban nem változtatta meg az
ének jellegét. Tartalmas, szép ének új formájában is.

402. Szívből szeretlek, Jézusom /UZ 367-Rdt 280.

Herzlich lieb hab ich dich, o Herr. Schalling Márton. Payr Sándor./ Uj fordítás. Az eredeti 13 soros verseket 6 sorosakra tördelte az eredeti dallam elhagyása miatt. Az átdolgozás jó, néhol ugyan kissé szabód és az egy sor hiány miatt néhol szegényebb a régi szövegnél. Az eredeti és a korábbi magyar szövegek még Istenhez, Payr már Jézushoz szól.

403. Tündöklő hajnali csillag /UZ 391. Wie schön leuchtet der Morgenstern. Nicolai Fülöp. Zábrák Dénes./ Az 1. verset egészen kiforgatta értelméből. Az eredetiben Krisztusról szól a vers végig, Zábrák a vers végében hangsúlyozottan szól az ember eszelekvéséről is. A 2. vers a németben telve van képekkel, amelyeket Zábrák nem mer /vagy akar/ lefordítani; a pótlásként írt új szöveg azonban gyenge:
O meine Perle, werte Kron, Sohn Gyöngyökkel ékes korona, Szi-
Gottes und Marien Sohn, Du hoch- vemnek drága liljome, Mennynek
geborner König, Mein Herz ist édes gyümölcs! Lelkem érted
voll von deinem Ruhm, Dein süßes sóhajt, eped; Setét, hideg
Evangelium ist lauter Milch und övénymet illattal, fénnel
Honig. Herr dich Preis ich, Hosi- töltsd be. Erted Égek, Ég
anna! himmlisch Manna, das wir szerelme, kebelemre hittel
essen, deiner kann ich nicht ver- zárlak, Többé én el nem bo-
gessen. csátlak.

Ugyanez a helyzet a többi versnél is. Az eredeti hatására, néhol az UZ felhasználásával írt Zábrák egy új éneket, amelyik azonban elmarad az eredeti és UZ mögött.

404. Jézus életemnek /UZ 371-Rdt 527-KS 68. Jesu meine Freude. Alberti Henrik után Franck János. Szűcs István. Zábrák Dénes./ A "Jesum in me" jellegzetes túlzásaitól és mai szemmel ~~inkább~~ elfogadhatatlan képeitől Zábrák megszabadítja az éneket, de a finomkodással néhol értékeset is elhagyott. Már az UZ sem ragaszkodik pontosan az énekhez eredeti szövegéhez. Uj formájában szép ének, bár valamivel többet lehetett volna megtartani belőle.

405. Te világ szép ékessége /UZ 378-KS 71. Du, o schönes Weltgebäude. Franck János. Vásonyi Márton. Payr Sándor./ Uj fordítás. Payr szépen, pontosan fordít. Tartalmilag az ének második fele hibás, mert a testet csak a lélek börtönének tekinti, bár erre nem valami világmegvető aszketikus felfogás, hanem a Jézus iránti szeretet vezet.

406. Oh királyom, én köszálom /UZ 416-Rdt 305. Sieh, hier bin ich Ehrenkönig. Neander Joachim. Sántha Károly./ Azonos eredetű ének a 8.-kal. Uj fordítás. A 878787 szótagszámú versből 8787 lesz. Az eredeti dallammal együtt elmaradt a refrén és az ahhoz csatlakozó sor. Ezzel tartalmi szegényedés állt be. Egyébként is meglehetősen átdolgozta Sántha az éneket. A kihagyásokért cserébe egy új verset illeszt az ének végére. Semmi szükség sem volt arra, hogy ugyanazt az éneket Sántha kétféle, de mindkét változatban csonka formában dolgozza fel és mindkét változatot felvegyék az énekeskönyvbe.

407. Jézust el nem bocsátom /UZ 385-Rdt 224. Mein Jesum lass ich nicht. Keimann Keresztély. Sántha Károly./ A kezdősornak a versfőkben való ismétlését a magyar fordításokban nem lehetett megvalósítani. Sántha jóformán újra fordítja az éneket, annyira eltér a régi szövegektől. Az eredetivel azonban megvan a kapcsolata, lényeges eltérés nincs ahhoz viszonyítva.

408. Téged keres imádságom /UZ 383. Meine Armut macht mich schreien. Richter Frigyes. Zóbrák Dénes. / Az eredeti szöveget nem találtam. Az 1. versre nem lehet ráismerni /régi kezdet: "Hivemhez hogy kiáltsak jajt", a megszólítás hibás!/. A továbbiakban azután egyre több a kapcsolópont, sőt néhány azonos verssor is akad az énekben. Az átdolgozással a versmérték nem változott, a tartalom is nagyjából azonos. Az átdolgozott szöveg jobb a réginél.

Engelhardt
szövegkivétel
11.11.17, 69

409. Győzhetetlen én köszölöm /KS 41. XVIII. szö-zedi magyar ének. / A Kovács Sándor féle szöveget pontosan átveszik. Kovács azonban eggyel kevesebb versszakot közöl, mint a "Cantata". Az ének alá Rákóczi Ferenc neve a század-forduló Thaly Kálmános kurucromantikája hatására került. Az ének tartalmi értékén nem változtat, ha ettől a téves romantikájától megfosztjuk ezt a most már felekezeti közösi ma-gyar énekünket /református és róm.katholikus testvéreink is használják. / Az 1. versszak 3. verssora teológiai és rímelési szempontból is jobb volna, ha nem "áron", hanem "áron" lenne /Jézus a szabadulás ára, és ezt az árat ő már régesrég kifizette, azt nem most várjuk! /

410. Minden e földön csak elmúló /UZ 389-Rdt 283. Les Mihály. Sántha Károly. / Kimarad a 6-7.9. vers. A 3. versben egy szó sem azonos, a többit ennyire azért nem változtatja meg. Néhány javítás elkelt a régi szövegen, de átdolgozni kár volt.

411. Oh, hogy adhassak hálákat /KS 40. Petrőczy Kata Szidonia. Kovács Sándor. / Kimarad a 4.7-9. vers. Ko-vács két helyen alakít Petrőczy szövegén egész jelentékte-len simítással, az új szöveg a 4. versben megcseréli a 2-3. sort /ig simább a szöveg/; egyébként egy lényegtelen javítástól eltekintve a Kovács-szöveget közli. A tartalmas, szép énekben akad két nem egészen kifogástalan kép "Leháj-tad tüleidet" /2.v./ "Tömlőbe szedvén könnyemet" /5.v./

412. Mit nékem e világ /UZ 375. Was frag ich nach der Welt. Pfefferkorn György. Zóbrák Dénes. / A próbafüzet szerint "javított", ez azonban inkább új fordítás, itt-ott a régi szöveg felhasználásával. Az eredeti szövegtől sem a régi, sem az új szöveg nem tér el. Tartalmas, jó ének.

413. A mi szívünk téged óhajt /UZ 240-Rdt 149. Áts Ferenc. Sántha Károly. / Mindkét régi szöveget használja az átdolgozáshoz. A Rdt is, Sántha is kihagy 3-3 verset az UZ-ből /Rdt a 4-6., Sántha a 4.5.9. verset/. Az átdolgozásban annyira megy, hogy egymásután következő sorokban ismételt-en is felcseréli egymással a Jézus és Krisztus neveket. Az egész énekben csak néhány sor akad, amit nem bántott. Né-hány változtatás helyes és elfogadható, a túlnyomó többség azonban teljesen felesleges. Kár a régiért!

414. Jövel Jézus, lelkem hő szerelme /KS 74. Oh hol van már, akit lelkem szeret. Szőnyi Benjamin: Szentek herceüje 51. Payr Sándor. / Szőnyi terjengős, nehézkes és for-mailag egészen gyenge énekéből Payr szépen gördülő, kissé át-odon zamotú, tartalmas, szép éneket írt. A 12 versből 7, a 10, 8, 10, 8, 10, 8 versmértékből 10, 10, 5, 10 lett. A kapcsolópontok Payr és Szőnyi szövege között a következők: Payr 2 - Szőnyi 2b., 3-4a., 4-4b. és 5b., 5-6a. és 7a., 6-9a. 7-12. Ezek a kapcsolópontok azonban nem szó, vagy mondat- hanem

csak gondolatátvételek, ill. hasonlóságok. Szőnyi szövege megihlette Payr Sándort s a jelzett gondolatok felhasználásával írta meg szép énekét. Még legtöbb hasonlósága a 3 - 4z. versek között van. Összehasonlításként közlöm:

Szőnyi 4.: Mint a hold mihelyt Payr 3.: Hitem pedig, mint a telik, fogy mindjárt, hitem sok változó hold, hamar elfogy, töl- izben már így járt, Egyszer te alig hogy volt; Hol felhat mennyben hat, másszor meglap- égig, Hol meg elhal s a homály- pad, Amennyit nő, annyit apad. ban kézik.

Hét kövér időt; követ hét sovány 4.v.: A kövér övekre s soványak hitemben is egyre be-beáll- Mint élő, annyit halovány.

5b.: Amit kezdtem, végbe nem vi- nak. Bár szép a kezdet, Még a hetem, Akarnám, de nem tehetem. célig minden el is veszhet.

Tartalmilag is jobb Payr szövege. Megszabadította az énekét a gyökértelenül belerakott -és így alig érthető- igehelyek- től. A szerzőmegjelölésnél tehát inkább Szőnyi neve hanyagol- ható el, a helyes megjelölés: Szőnyi után Payr.

415. Kegyes Jézus, én Megváltóm /UZ 352. Schönster Jesu, liebster Leben. Anna Zsófia grófnő. Sántha Károly./ A régi, kétségtelenül több helyen elavult szövegből Sántha csak töredékeket tart meg. A 2-3. vers helyett egy tartalmilag hasonló 2.-at ír, a 4. verset egészen kihagyja, az 5.6.7. versnél mindegyiknek az elejét tartotta meg, a többit hozzököltötte /új 3-5.v./ . Az 5. versnél ez tartalmi romlást jelent:

Denn mein Jesus ist bei mir, Ha Jézus erősségem, Mi ért-
Der du der wird mich für und für hatna énnékem? Győzők ezer
Als mein Beistand mächtig schützen bűnön, bajon, Ha te fo-
Wider aller Teufel Blitzen. god az én karom.

Megint csak a már többször előforduló hiba: én győzők, Jézus legfeljebb segít egy kicsit. Sem az eredeti, sem az UZ nem ezt mondja, hanem éppen az ellenkezőjét! A továbbiakban lényeges eltérés nincs már Sántha és az eredeti szöveg között.

416. Ha mindenki elhagyna /KS 76. Wenn alle untreu werden. Novalis -Hardenberg Frigyes. Payr Sándor./ A fordítás szép és pontos. A tartalom azonban rossz. Az 1. vers a Péter-féle fogadkozás? utána az emberi halátlanságról szól, de azért nincsen baj, mert "győz a hű szeretet, Végül meghódolunk s megbánva nagy bűnünket, Kebledre borulunk"; a 4. vers eleje farizeusi bizonykodás, a vége pedig rossz: "A hűlenek is egykor Hozzád sereglenek, Hogy bűnüket megbánva, Kérjék kegyelmedet." /Akkor már késő! / Kér a helyért, amit ez a "vallásos költemény" elfoglal az énekeskönyvben! Az, hogy Novalis a világirodalom elismert költője közé tartozott, nem jelenti ezt, hogy egyházi éneket is tudott írni.

417. Jézus, szent világosságom /Rdt 282-Gy 320. Herr Jesu Christ, mein Trost und Licht. Rist János. Szűcs István. Eis János. Horváth Béla./ Horváth a Kis János szöveg szerint halad, az 1. verset változatlanul, a 2.és 5.-et nagyobb, a 3-4.-et kisebb alakítással közli. Az új szöveg általában jobb /néhány racionális vonást eltüntetett/, az ének vége azonban Kisnél jobb:
Kis: Időm fogytán is őh légy Horváth: Hogy időm itt ha eljár,
Segítöm s magadhoz végy; Tégy Koporsóm majd ha bezár, Magad-
minden gonosztól mentté, Örök- hoz véssz te engemet És üdvö-
ké boldog s szentté. zited lelkemet.

418. Bűnösöknek megváltója /Gy 321. Kis János./
Kimarad a 3.7.8.10. vers. Az 1-2. lényegtelen stilizálás-
sal kerül át, a többiből egy-egy szót, vagy mondatrész-
ket ragad ki az ismeretlen átdolgozó és költi hozzá az új
verseket. Az új szöveg jó.

419. Jézusom, szeretlek /Rát 284. Jesu, den ich
liebe. Szerző ismeretlen. Sántha Károly./ Néhány helyen sti-
lizálja a szöveget. Az azonos kezdő- és záróversben nyelv-
tanilag ront: "Elmult..." helyett "eltűn" /ha az ikés igék
a köznyelvben kiveszőfélben vannak is, az egyes szám 3. sze-
mélyében ma még nem hagyható el a személyrag, különösen nem
irodalmi igénytel jelentkező versben!/.
•

420. Eldlak Jézus, hív barátom /KS 120. Kovács
Sándor./ Az éneket minden változtatás nélkül vették át és
nagyon helyesen nem a "bőjt és nagypéntek" csoportban hagy-
ták, hanem áttették a Jézus iránti szeretet énekei közé. A
kezdősor rossz megszólításától eltekintve jó ének.

421. Üdvöztő Jézusom, /Te vagy egyetlen reményem
/Gyurácz Ferenc./ Tartalmas, jó ének.

422. En édes Megváltóm, míg élek /Zábrák Dénes./
Tartalmas ének.

423. Teljes szívemből tégedet szeretlek /KS 72.
Sántha Károly./ A szokott Sántha-képekkel telt ének. Feles-
leges.

A keresztyén szent élet.

424. Jertek hozzám, Krisztus mondja /UZ 343. Kommt
her zu mir, spricht Gottes Sohn. witzstadt János, vagy Grün-
wald György. Zábrák Dénes./ Az 1-2. verset összevonja, a 3.
7-10.13. verset kihagyja. A megtartott versekben hat rá az
UZ is, de inkább új fordítás; az új 5. és 7. versben jobban,
a többiben alig tér el az eredetitől. A 7. /eredeti 14./ vers
az új változatban gyengébb, mert a kárhozatról szóló evangé-
liumi tanítást elhagyja s már ebben a versszakban szól az üd-
vösségről, noha az egész következő vers arról szól:
Ist euch das Kreutz UZ: A kereszt keserű, Dt: Nehéz ugyan a
bitter und schwer, Ge- nehéz, hát a pokol, oh szenvedés, De kíno-
denkt, wie heiss die mi ehhez, Melybe e vi- sabb a büntetés, Mely
Hölle wär, Darin die lág esik, Szervenni éri a hitetlent. A ke-
Welt tut rennen. Mit testnek, léleknek Kell részt edzi lelkedet,
Leib und Seel muss Lei- kínját az örök tűz- A porból istenhez ve-
den sein, Ohn Unter- nek, Mely soha nem alu- zet s mutat szebb
lass die ewge Pein, und szik. hont odafent.
mag doch nicht verbrennen.

425. Eldj meg minket Uristen /KS 36. Balassi Balint.
Kovács Sándor./ A 13,13,15,13 szótagszámú sorokat a daltám ked-
véért a Balassi-sornetszettel kettéválasztják 76,76,76 szótagszámú
sorokra. A szöveget kissé stilizáltan vették át. A stilizálást
a két szótagnyi különbség is megkivánsa. Az 1. versben Kovács
Sándor pontosabban ragaszkodik Balassi szövegéhez, mint az új
szöveg, amit feleslegesen racionalizáltak "Világosíts meg min-
ket Irgalmasságoódból" helyett "Világosítsd elménket". Balassi
jegyzete az énekhez: "egy lengyel ének. Igéről igére és ugyan-
azon nótára: Blahosz Laundz etc." Kommt Aládtól szerint az
eredeti ismeretlen. Szlovák-rutén nyelvtörőkről való /i.m.202.1./

426. Bizom tebenned szent Isten /UZ 394. Sarmelléki
Nagy Benedek. Payr Sándor./ A terjedelmes ének már az UZ-be

rövidítve került, mint azt a csonka versfők bizonyítják. Fayr a meghagyott 12 vers felét még ezenkívül kihagyja /3. 7.8.9.10.12.v./, a többit meglehetősen átdolgozza. Az átdolgozás ügyes, a régi kifejezések többhelyütt tényleg olyanok, hogy ma már gyülekezeti használatra alkalmatlanok, de azért mégis több megtartható lett volna a régieből, nemcsak a keze, s a meghagyott részeket sem kellett egészen átdolgozni. A régi szövegből például ideiktatom a 8. és 10. verset: "Müstülög az ég felbókkal, Rakva sokszor kő-esőkkal, Meg ne üss mennyűtő kővel, El se boríts sok a nagy záporosókkal" "Csatold láncra az ördögöt, Tartsd száján a poklos dögöt, Ne próbáljon gyarló embert, Mint szent Jóbót, kin erőt nem vehetett."

Bányai próbefüzet III.37.

427. Boldog az, ki életében /O blagoslevení clovek. Szerző ismeretlen. Kemény Pál./ Volt az 1. zsoltárnak eredeti magyar feldolgozása is /SZG 1-~~11~~UZ 341-Rdt 254./ Miért kellett a kerület /s tót szöveg közvetítésével/? Kemény szövegét a 3-4. versben stilizálják.

428. Jertek, a Jézustól magától /UZ 342-Rdt 255-Gy 294. Kommt ihr Christen, kommt und höret. Meermann János. Zábrák Dénes./ A makerizmak feldolgozása új fordításban. A 87877788 versmértékből 9898665665 mérték lett. Ezzel a kezdősört meg kellett duzzasztani /Jertek a Jézustól...Nyelvtani szabálytalansági/ Egyébként is felesleges volt ez. A régi szövegek közül még leginkább Kis János szövege hatott, de nagyon helyesen nem a csonka, hanem a teljes szöveget közli. Az eredeti szöveget nem találtam, az UZ-től több helyen függetleníti magát.

429. Légy hív minden bánatodban /UZ 349-Rdt 258. Sei getreu in deinen Leiden. Prätorius Benjamin. Schade Gáspár. Zábrák Dénes./ Az UZ már az éneknek Schade-féle átdolgozását fordította, ezt az átdolgozást még nem találtam meg. Zábrák gyakorlatilag újra fordítja az éneket, a 6. verset Rdt hatására kihagyja, a többit lényeges tartalmi változtatások nélkül átdolgozza.

430. Jézus mondja: oh keresztyének /UZ 344-Rdt 256. Mir nach, spricht Christus, unser Herr. Scheffler János. Zábrák Dénes./ Zábrák nagyon helyesen nem a gyenge Rdt-szöveget, hanem az UZ-t veszi elő és a 3. verset kihagyva újra fordítja az éneket. Az új szöveg jó.

431. Isten, szívem néked adom /UZ 362-Rdt 261. Mein Gott, das Herz ich bringe dir. Schade János./ A terjedelmes ének erősen megrövidítve került át az új énekeskönyvbe /24 versből 11 maradt!/. Kimaradt a 2-3.5.10.11.16-19.21-24. vers. A 6-7. verset már a Rdt összevonja, ezt az átdolgozást veszik az új szövegnél is figyelembe. A 10-11. vers helyett egy új verset illesztnek be 6. versként. A további verseket néhol szinte szó szerint, másutt azonban erősen átdolgozva veszik át. Az átdolgozások, stilizálások tartalmilag nem változtatták meg lényegesen az éneket. A bőbeszédű, hosszadalmas éneket meg kellett rövidíteni, hogy a mai viszonyoknak is megfelelő maradhasson. Kissé túlságosan gyakran, de nagyjából jó helyen alkalmazták a kihagyásokat. A szöveg alakulására álljon itt az eredeti 12. verse s változataival: Gott, heiliger Geist, nimm du UZ 12.:Szent Lélek, társaságodba auch mich in die Gemeinschaft Nimm mich mit dir, Szent Lélek, társaságodba ein, Ergieß um Jesu willen vom Kammerjäger Jézusért jó mélyen. dich hier in mein Herz hinein.

Rdt 11.: Szentlélek társaságos- Dt 7.: Híveidnek seregébe
ben Vágy föl inyen engem, Részel- Vágy föl, oh Szentlélek,
tess ajándékozd, tegélj jobbá Hogy lakjék szívemben béke,
lennem. Mig e földön élek. /próbafüzet 10

432. Oh egy a szükséges dolog /UZ 376-Rdt 260.
Eine ist Not, och Herr, dies eine. Schröder János. Zóbrák
Dénes. / Alapul a Rdt szövege szolgált. A dallamot elhagyták
s új versmértékre szabták az éneket / 8787, 12, 12, 11, 11, he-
lyett 87878877/. Ennek következtében természetesen egészen
itt kellett dolgoznia az éneket. Kimarad az 5-8. vers, he-
lyettük egészen más tartalmú verset illeszt be 5.-nek. Az
1-3. és utolsó versben többé-kevésbé rágaszódik az ere-
dethez /az UZ szövegét azonban mindenhol át dolgozza/, a
4. és 6. versben azonban csak 1-1 sor kapcsolódik az ered-
ethez, a többinek semmi köze hozzá. Az új versek tartalmi-
lag jók, de semmi szükség sem volt a tartalmas régi éneket
ennyire át dolgozni.

433. Boldogságom Istene /Rdt 281-Gy 304. Habe
deine Lust am Herrn. Schmolck Benjamin. Szücs István. Kis
János. Sántha Károly. / Az új szöveg Kis Jánosénak át dolgo-
zása. Valamivel jobb azonban ennél. Az át dolgozásokra példa:
Énnek: Noha baj nélkül Kis: Sok bajt áraszt Sántha: Engem sok bá
nem lesz E földi bajos ugyan ránk A mi föl- ér itten és tövisek
életem; De te úgy meg- di vándorlásunk; De közt kell mennem; De
segítesz, Hogy azt mind általa, szent Atyánk, erőm vagy, oh Isten,
elviselhetem, S végre Könnyebb lesz pályafu- Az én erőtlen ségem-
fölemelsz mennybe, Tö- tásunk; Te minket vidé- ben. Biztatsz és vi-
kéletes örömbé. mitasz, S mindent jönk- dmitasz S mindent
ra fordítasz. jóra fordítasz.

Az eredeti Schmolck-szöveghez nem sok köze van, mert már
Szücs sem közvetlenül az eredetiből, hanem annak valami-
lyen racionális át dolgozásából fordította az éneket.

434. Keresztyén vagy, mondd /Rdt 268-Gy 296.
Du sagst, ich bin ein Christ. Arnd János után Hasslocher
Adam. Szücs István. Zathureczky Sámuel. Sántha Károly. / A
tartalmas ének egyre rövidebb lett. Az augsburgi ékv 16,
s Rdt 11, a Gy 10, a Dt már csak 7 verset közöl. Csonka,
tartalmilag szegényített ének. Már Szücs át dolgozta az éne-
ket /vagy valami csonka változatát használta/, Zathureczky
Szücs szövegét alakította át, Sántha azonban függetlení-
tette magát a régi szövegektől /és részben az eredetiből
is/. Az 1. vers tartalmilag is új /az eredeti 2. verssel
van valamelyes kapcsolatban/ Az eredetivel mindhárom ma-
gyar szöveg csak laza kapcsolatban van. A 3. versben Sán-
tha részben visszatér az eredetibe; mert említi a megvál-
tás arát, Jézus véré, de a régi szövegek közös hibája ná-
la is megvan; Istennel e szövetséget mi kötjük. A 4. vers-
ben Sántha Zathureczky gyenge kifejezését veszi át: "Ked-
veled az ígét" de már ezt nem veszi figyelembe, hogy nyom-
ban utána Zathureczky ezt mondja: "Otthon s a templomban
Tanulni nem restelled". Ugyanebben a versben van egy egé-
szen szokatlan kifejezés: "Életed termi-e az ige magvait"
Az ige nek gyümölcseiről szoktunk beszélni, a mag maga az
ige Jézus példázata alapján. Az eredetiben meglévő 7. vers
a gyónásról szól, ezt már a régi magyar szöveget sem köz-
lik. Érthetetlen, hogy miért hagyta ki Sántha a korábbi
szövegekben még meglévő következő verset az úrvacsoráról.

Az egyes verseket szinte sorról sorra kellene ellenőrizni, mert hol az egyik, hol a másik változat szövege a jobb. Az eredetivel is hol több, hol kevesebb a kapcsolata a különböző változatoknak. Az értékes ének megérdemelné már egy becsületos fordítást!

435. Isten, ki a bünt ítélő /Gy 87. Zathureczky Samuel./ Az 1-2. verset változatlanul vették át, a 3. verset azonban egészen átdolgozták. A két szöveg között semmi lényeges tartalmi különbség nincs. A morális jelleg ép-ségben megmaradt.

436. Keressétek serénységgel /Rdt 329-Gy 366. Ringet ernstlich Menschenkinder. Szerző ismeretlen. Kis János. Zábrák Dénes./ Az 1. versnek önmegigazítási jellegét Zábrák kiküszöbölte. A további versekben a Rdt szövegét veszi alapul. Általában a vers egyik felét veszi át változatlanul, a másik felét átdolgozza. A 4. versben Zábrák is részt kér az "egyházi oázisból": "S égi palma száll fejedre". Az 5. versben a Gy szöveget veszi alapul, noha a Rdt változata -egy nyakatekert verssor kivételével- jobb volt. Zábrák azonban alakít a szövegen. Az ének új formájában elfogadható.

437. Mit használ keresztyénségem /Rdt 265-Gy 284. Was hilft es mir, ein Christ zu sein. Welcke Keresztály. Kis János. Zábrák Dénes./ Az eredeti 10 soros énekét már a Rdt Kis János 8 soros átdolgozásában közli. Ez persze minden versnél tartalmi kiesést jelentett. Az 5. versben Zábrák átveszi a Kis János féle moralizmust, még hozzá pozitív formában: "Ott jócselekedetem Szépíti csak életem" Kis Jánosnál ez még csak kérdés formában volt meg, igaz hogy a kérdés fogalmazásában a felelet is benne volt már. A német szöveg erről nem szól.

438. Mind célját, mind napjait /KS 78. Szókács József/. A négy versből hármat stilizáltak -szokás szerint feleslegesen. A 2. vers stilizálása még gyengítés is: "Kiben Isten és hit él" helyett "Akiben szilárd hit él".

439. Akkor leszek boldog /KS 85. Lázár Miklós./ A szöveget több helyen stilizálták. Egy-két ügyetlen kifejezés és prozódiai hiba van ebben az egyébként elfogadható énekben.

440. Ödvözítőm, szerelmed által /KS 77. Kovács Sándor./ A 4. v. ügyetlen kifejezését kijavítják /Virraszd fel sírom éjjelét" helyett "Peritsd fel..."/, egyébként változatlanul közlik ezt a szép énekét.

441. Halás szívvel fogadom Isten ajándékát /Csengey Gusztáv/. A 3. vers nem egészen megfelelő: "Mindem új nap a példát O szívébe írja: Szegény ember szándékát Boldog Isten bírja". Szépen hangzik, de mégsem egészen pontos, a közmondás illetően alkalmazása pedig suta. A tartalom az éneket inkább az általános, "Istenben való bizodalom" ének-csoportba utalná, mint a "keresztyén szent élet" csoportba. Az ének Krisztusról nem szól, csak Istenről.

Felebaráti szeretet.

442. Ha szólnék nyelvökön /Sántha Károly./ A szeretet-himnusznak /I.Kor.13./ szép és jó feldolgozása Sántha stílusának fázisai nélkül.

443. Aki azt állítja, hogy az Istent szereti /Rdt 371-Gy 406. So jemand spricht: Ich liebe Gott. Gcl-lert Peresztély. Kis János. Zóbrák Dénes./ Zóbrák a Rdt szerint halad, de kihagyja a 3.5-7.11. verset, a többi stilizálgatja, de senki sem tér el lényegesen a régi szövegtől. Az új szöveg is hajlik a moralizmus felé.

444. Emberek szeretetére /Gy 409. Kis János. Zóbrák Dénes./ A stilizálással valamelyest enyhül az ének racionalizmusa. Az 1. vers szövegezése /sormetszetek/ az új változatban is rossz, mert énekelve egészen mást jelent, mint leírva mondattanilag el emezve.

445. Kit gazdaggá tett a szerenese /Csengey Gusztáv/. A kezdősorok akármely pogány erkölcsfilozófus ajkán helyén valók, csak éppen keresztény énekekben nem. A 3. vers rossz: "Keményszívű te, szállj magadba! Az Úr szíved szerint fizet... Tested leszáll a föld porába, De léleked üdvé az megél." A kemény szívnek az üdv a fizetség? Egyébként is rossz kifejezés, mert nem a lélek üdvé, hanem a lélek él és nem éppen csak megél. Az utolsó vers is hibás, ill. hiányos: "mi az 3 igája? Ha másnak terhét hordozom. Munkálva élni más javára: Ez a te igád, Jézusom." Ahhoz, hogy helyes értelmű legyen ez a befejezés, bizony szükséges egy kis "exegézis", de gyülekezeti éneklés közben ki gondol ilyenre?

446. Testvéreim javáért /Sántha Károly./ Az 5. vers eleje rossz: "Te vagy a szeretetnek Remeke, oh Uram" Ez a kifejezés élőlényre sem alkalmazható, nem hogy Jézusra. Egyébként az ének a jobb Sántha-énekek közé tartozik.

447. Biztos úton jár az igaz ember /Csengey Gusztáv. In.106./ Egy helyen stilizálták Csengey szövegét s így a hibák rendre bennmaradtak. Az ének kezdete már jellemző /a farizeus imádsága!/. A 4. vers a "ki mint vot, úgy arat" közmondás hatása minden keresztényen tartalom nélkül. Az utolsó vers is rossz: "Ugy lesz példator, Hogyha egymás terhét hordozzátok". Jézus nemcsak akkor "példa" /és főleg nemcsak az!/, ha néha-néha az ember hajlandó követni őt.

448. Egy Istenünk és egy Urunk van /Gy 429. Zathureczky Samuel. Ihász Ferenc./ Ihász csak néhány sört hagyott meg változatlanul, a többiét átírta. Az új szöveg símbb és kevésbé racionalis.

449. Ki boldogan él bőséggel /Csengey Gusztáv./ A gondolatok nem egészen logikusak a 2. és 6. versben. Különben Csengeynek jobb énekei közé tartozik. A próbafüzet közl még egy verset 3.-nak, ezt azonban még időben kihagyták /s viselt ruhák odaajánékozása!/.

450. Jertek, hű barátom /KS 79. Kommt Kinder, laßt uns gehen. Tersteegen Gellért. Payr Sándor./ Payr a 7676 6776 xxxxmértékét 666 6666 szótagszámra dolgozza át, pedig a dallamkészletben megvolt az azonos ~~xxxm~~mértékű "Istentől el nem állok" dallam. A különbség miatt minden versben összevonásra volt szükség. A tartalmas, hosszú ének hiteles szövegét nem találtam még meg. A speyeri ékv. 16, a szász 7 verset közl, de a Koch-idézetekkel /VIII.565./ nem egyeznek pontosan. Hogy Payr mely verseket használta fel, melyeket hagyott ki, nem volt ezért véglegesen tiszt-

tázható. Az bizonyos, hogy Fayr nem a Hallelujában felhasználított verseket fordítja újra; kétségtelenül kimaradt az eredeti 5-6-7-16-18. verse, megvan a kapcsolópont a 6-11, 7-14, 8-15, 9-17. versek között. Fayr nem szó szerint fordít, hanem az egyes versek alap gondolatát emeli ki és dolgozza fel újra. A magyar szöveg téyleg a felebaráti szeretet csoportba is felvehető, az eredeti "zarándokének" volt.

451. Zengedézz nyelvek szótja /Rdt 379-Gy 430. Auf, erwache, mein Gemüte. Niemeyer Agost. Kis János. Zábrák Dénes./ A szöveg erős stilizálása nem megy túl a szöveg gördülékényebbé, modernebbé tételén, tartalmilag nincs lényeges eltérés.

Egyes keresztyén erények.

Munkásság és hivatáshűség.

452. Nem hanyélni, munkásságra /Gy 381. Zur Arbeit, nicht zum Müßiggang. Borchward Ernő. Zathureczky Sámuel./ Az 1. verset stilizálták /ez volt Borchward énekéből való/, a 2-3.-at azonban egészen átdolgozták /ez a kettő már Zathureczky hozzáköltése/. A régi szöveg sem volt rossz, de az új sem jobb; a moralizmus felé ez is éppúgy hajlik, mint a régi, az alakítás tehát csak a feltétlen változtatás és "javítás" szándékával indokolható.

453. Gyorsan folyó időmet /Rdt 342-Gy 382. Kis János./ A 4-6. versnek szinte semmi köze sincs Kis János énekéhez. A 3. versben enyhítik Kis moralizmusát és nem beszélnek jutalomról, hanem némileg enyhítve: "Ha igaz és há leszek, lelki nyugtot úgy lelek." Az utolsó verset változatlanul átvették, megtartva a régi szöveg hibáját: "elmondhasam: Időm hasznosan tele, mint bölcs, úgy élttem vele."

454. Hová futxx oly gyorsan életem /Rdt 343-Gy 383. Wo eilt ihr hin, ihr Lebensstunden. Liebich Ehrenfried. Kis János. Zábrák Dénes./ Az ének több helyen stilizálta Zábrák, de ezzel az ének több helyen homályos és morális vonatkozásait nem tüntette el. Egészen rossz, ill. hiányos a 2. vers vége: "Kárba vezett minden óram, Melyből haszon nem áradt rám.

455. Oh nagy Isten, csodaműved /Csengey Gusztáv. i.m. 105./ Az eredeti 8 soros verseket 4 sorosokra tördelik némileg stilizálva. Az új 4. vers nem igaz: "Mind, akik a gyönyör útján járnak, Idő előtt sír ölébe szállnak." Ha sokszor elő is fordul ez, de nem mindig és hányan szállnak a sírba "idő előtt" olyanok is, akik nem a gyönyör útját járták? Nem kimagasló érték, de nem is rossz ének.

Lelkünkre való vigyázás.

456. Lelkem méltóságát /Gy 359. Herr, meiner Seele grossen Wert. Diterich János. Kis János. Zábrák Dénes./ Zábrák az énekét átdolgozta, a 3. morális verset egészen újra írta, de az ének fő hibáját, a farizeusi "a bűnösök, de én, a jó" szembeállítását márcsen sikerült egészen kiküszöbölnie az énekből.

457. Lelkem, vigyázz serényen /UZ 423-Gy 364. Mache dich, mein Geiät bereit. Freystein Burkhard. Kis János. Sánta Karoly./ Sánta nem a rottott Kis János szövegét,

hanem az eredetit veszi alapul s így az eredetitől eltérő szótagszámú ÚZ-szöveget is elveti. Az 1. vers való csak Kis Jánostól, a többi már Sántha-átköltés. Némiképpen kapcsolat található az eredeti 2. és Sántha-át., az 5-4., 7-5., 10-6. versek között. Ez a kapcsolat azonban oly csekély, néhány szóra, gondolatra szorítkozó, hogy az éneket egyszerűen új éneknek tekinthetjük. A 3. versszak legalább is teljesen új. Ebben a nagyarányú átdolgozásban talán Kis János volt a példás, mert ő is egészen átdolgozta az éneket, ha más irányban is. Az 1. vers kivételével nem törődik Sántha Kis János szövegével sem. A befejezés igazi Sántha-stílus: "rent örök lesz pálmám". Az eredeti többet ér Sántha szövegénél.

458. Oh Uram, ha ösvényvedre /Cy 365. Wenn ich, o Gott, von dir geführt. Münter Boldizsár. Kis János. Ihsz Ferenc. / az átdolgozás az éneknek külsőleg-belsőleg javára vált. Új formájában használható ének.

Alázatosság

459. Valamim van, mindenem /Rdt 327.-Gy 355. és párhuzamos szövegeik: Rdt 319. Gy 345. és 356. Was ich nur Gutes habe és Dir dank ich für mein Leben. Mindkettő: Gellert Keresztély után Diterich János. Kis János. Payr Sándor. / Payr egyesével válogatta össze és dolgozta át a használható, és a 19. éneknél még fel nem dolgozott verseket. Az egyes versszakok eredete: 1-Rdt 327, 1., 2-3. Gy 355, 2-3. némi stilizálással, 4-5. Rdt 327, 4-5. erős átdolgozásban, 6. Gy 355. 4. és 6. versből összeállítva. A Gy 355. szintén szerkesztett szöveg volt már, a két német eredeti pedig átdolgozott szöveg, érdekes szövegkritikai játék volna kielemezni Gellert, Diterich, az ismeretlen Rdt-szövegező, Kis János és Payr szerepét az új szövegből. Mindenesetre az új szöveg használható.

460. Oh ments meg, Uram, kérlek /Rdt 326. Gib Gott, wenn ich dir diene. Gellert Keresztély. Payr Sándor. / a 2. sort teszi meg kezdősornak, a 3. verset kibagyja, a többi átalakítja. A régi szöveg sem volt rossz, az új azonban külsőleg-belsőleg jobb. A próbefüzetben nincs meg az ének, sőt az "alázatosság" címszó is hiányzik, tehát az utolsó hónapokban gondolhattak az ének felvételére.

Békétülés és békeszeretet.

461. Türed kereszted mindhalálig /KS 80. Adversa mundi tolera. Kempia Tamás. Sántha Károly. / Hogy közvetlenül a latin eredetit, vagy pedig annak német fordítását/Dulde Christ des Lebens Leiden/ dolgozta-e fel Sántha, nem lehetett a német szöveg hiányában megállapítani. A latin szöveghez Sántha énekének csak néhány helyen van köze, különben önálló. A 2. vers már a blaszfémia határán van: "Nemes harcban szép a pályá, Jézusó így lón a pálma" /Jézus és a Sátán egyenrangú küzdőfelek? méghozzá valami futópályán és Jézus kapja az első díjat???. Különböztetve, megfelelő ének lenne.

462. Oh ember, ne gyűjts fejedre /Cy 435. Verbitern lass, o Gott, mein Leben nicht durch Rache. Müdre János. Kis János. Ihsz Ferenc. / Ihsz több helyen javítja az éneket nemcsak formailag, hanem tartalmilag is, de az ének főhibája az új szövegben is ismételtén észrevehető: nem Istentől vár segítséget, hanem csak önmagától, nem a hit és szeretet, hanem a lelkiismeret és értelem vezet.

463. Boldog, kinek a béke minden vágya /KR 83.
Kovács Sándor/. A 2. v. utolsó sorát kicserélik másra, különben változatlanul veszik át ezt a tartalmes, szép éneket.

Igazságszeretet és erkölcsi tisztaság.
464. Add Uram, az igazságnak /Rdt 382-Gy 421.
Lass mich Höchster darnach streben. Diterich János. Kis János. Ihász Ferenc./ Ihász a győri szövegét több helyen alakítja, de így is csak az 1-2. vers fogadható el, a többi tartalmilag hibás, nem használható. A Farizeusi megelégedettség és moralizmus sugárzik az énekből.

465. Az értetlen, tiszta öröm /Rdt 337-Gy 373.
Sei aller Wohlbut Reiz zu wehren. Gellert Keresztély.
Kis János. Ihász Ferenc./ Az 1-3. és utolsó verset erősen, a többi valamivel enyhébben írja át Ihász. A régi 5-8. vers kimerad, ezek gondolatait az új 5.-ben dolgozza fel. Az éneknek semmi különösebb keresztyén mondanivalója nincs. Újra moralizálás. Az utolsó két versben előfordul ugyan Isten neve, de ez már nem változtat azon, hogy az 1-5. vers még az új szövegben is inkább illik valami pogány filozófus szájára, mint a megváltás-kegyelen-megszentelődés gondolatkörében élő keresztyénre.

VI. Különféle alkalmi énekek.

A család.

Ujházások esketésekor.

466. Szeretet Istene, Atyánk /Rdt 396-Gy 453.
Gesegnet lass stets sein durch dich. Szerző ismeretlen.
Németh István./ Az ismeretlen átdolgozó Németh szövegét egészen átalakította Kis János szövegének teljes figyelmen kívül hagyásával. Bár már Németh is átdolgozta az eredeti szöveget, még az új változatban is megtalálhatók a kapcsolópontok. Az új 1. vers Németh 1-2. verséből, az új 2-4. pedig Németh 3-5. verséből készült. Néhol egy-két szó is azonos. Tartalmilag megfelelő, külsőleg simább szöveg a réginél.

Házasság és családi élet.

467. Oh Jézusom, mily boldogok /Wie schön ist doch, Herr Jesu Christ. Gerhardt Pál, Csepregi György./
Még aránylag a kezdősort fordította le legpontosabban, a továbbiakban akad olyan gondolat is Csepreginél, ami Gerhardtól való! Kér pedig Gerhardt szép énekéért. Csepregi utazata messze elmarad Gerhardt éneke mögött!

468. Nagy Isten, örömmel tisztelünk /Rdt 394-Gy 451. Im Stillen wollen wir dich ehren. Eschenburg János. Kis János. Szalay Mihály./ Szalay a 3-4. verset összevonja, a 8. és 10.-et kihagyta. Az ének az átdolgozás után is megánhordja keletkezési korának bolygóját: megvil-tásról, kegyelemről nincs benne szó, van azonban benne némi racionalizmus /4.v./, hibás értelmezésű viszontlátás-gondolat /7./ és helytelen öntudat: "Előtted jó Atyánk, megil-lunk/az utolsó ítéletkor! /Igaz, hogy ez utóbbi részről Kis János szövege még rosszabb: Az Ur előtt bátran megállunk."

Gyermekek és ifjak énekei.

469. Szent neved magasztalom /Rdt 402-Gy 459.
Dir, Gott, sei mein Dank geweiht. Schlegel János. Zathureczky Sámuel. Sánta Károly./ Sánta a következőképp szerkesztette meg az új szöveget: 1-Rdt 1., 2-Gy 2, 3a-Gy 3a, 3b-Rdt 3b, 4-Gy 4, 5-Rdt 5. Közben az említett szoros kap-

csolat mellett egy-két szóban hol egyik, hol másik szöveg is hat, no meg a szerkesztő Sántha is alakít. Az utolsó vers kissé moralizáló, egyébként nem rossz ének.

470. Gyermekednek szája /Sántha Károly./ Gyermekének, de felnőttnek is kommentárra van hozzá szüksége, hogy félre ne értse. Lehetetlen kifejezések: "Hallgasd meg... Érező szívemnek Teérted verését" /gyermek ezt legfeljebb félreértheti, hogy a szívét akarják elverni//1.v./
A 2. v. sem különb: "Tégy szent vallásomnak Szerető keblére, Mint égi társamnak Síríg hű ölére..." /A vallás szeret? A vallás szerető keblén pihenni lehet? Ha égi társ, miért csak a sírig hű? Mária égi társról szól, ott érzi már magát?/
A 3. v. "Tündér virágkorom" kezdete is csak dagályos költői kifejezés, nem gyermekénekbe való. A 4. és 5a. versek jók. Az 5b. jó gondolatához azonban már ismét kommentár kell. Minden gyermek arra vágyódik, hogy felnőtt lehessen, hogyan akarjuk akkor azt énekelteni vele: "Add, maradjak gyermek Napom alkonyáig!" Az utolsó vers gondolatai jók, kidolgozásuk már kevésbé. Jelen formájában használhatatlan ének.

471. Hajnalesillag Jézusom /Sántha Károly./
Ha Nicolai klasszikusan szép énekében használja is ezt a képet, de nem ilyen enyelgésszerűen. Ez az ének már megközelíti azt, amit gyermekénektől rövidségben, egyszerűségben és tartalomban megkívánunk, de még el nem éri.

Gyermekek reggeli éneke.

472. Hozzád fohászokodom /Székács József/. A közismert ének-imádság főhibája, hogy nem a gyermek, főleg nem a mai gyermek nyelven szól. Jó ideig eltart, míg a gyermek nemcsak megtanulja, hanem meg is érti.

Gyermekek esti éneke.

473. A nap lemegy, az éj beáll /Székács József./
Ez az a kis imádság már jóval közelebb van a gyermekhez szövegben és tartalomban egyaránt, mint az előző.

Szülők esti éneke.

474. Aludjál édes gyermekem /UZ 248. Schlaf sanft und wohl. Rube János. Sántha Károly./ Szabad átdolgozás. Kimarad a 6.8.11.12.14. vers. A többi Sántha alaposan átdolgozza. A 2. versben rózsalevelekre akarja a gyermeket fektetni, de megelégedezik arról, hogy a rózsalevélnek is van már tüskéje /a rózsaszirm a rím miatt nem volt jó, a levél azonban rossz!/. Mit ért az Álmos, aludni készülő gyermek az 5. versből: "Légy szép árnyéktartó fácska, Oh Ur áldotta plántácska!". Az utolsó vers durva germanizmusa súlyos tartalmi hibát jelent: "Aludjál édes gyermekem, Az Isten tartson meg nekem!" Bármennyire is érthető bizonyos fokig a szülőknek ez a szeretetből fakadó önzése, mégsem keresztyén énekbe való. Az említett hibákat leszámítva tartalmilag megfelelő ének, bár az UZ szövege tartalmasabb.

Árvák éneke.

475. Elvesztettem jó szülőmet /Rdt 405-Gy 463.
Ich armes, vaterloses Kind. Szerző ismeretlen. Kis János. Zsábrák Dénes./ Alapul inkább a Kis János-szöveget vette, bár a Rdt hatása is felismerhető. Az 1-3. vers siratójellege mindhárom szövegben megvan. Az utolsó vers jobb

már mindhárom szövegben, de legjobb Kis Jánosnál. Zábrák egész új és tartalmilag gyengébb- verset közöl:

Rdt: Szüléimnek hűségöket Megrizetted bőséggel; Ha megsértettem szívüket, Oh atyámi azt enged el: Vé- gezetre Jobb életre Add, mind hozzád gyűlhessünk, S téged dicsőíthessünk.	Kis: Szüléimnek hü- ségüket Rizesd meg bőségesen; Ha bűsi- tottam szívüket, Ho- raszsz reám, Hogy célo- mat elérjem, S jó szüléim- mel csáss meg kegyelme- sen. Végezetre... mint a Rdt	Zábrák: Angyalidat küld el hozzám jó emberek ké- pében, Jobb napokat vir- rassz reám, Hogy célo- mat elérjem, S jó szüléim- mel csáss meg kegyelme- sen. Végezetre... mennyországban Egyesül- jek boldogságban.
---	---	---

476. Teremtő Isten, jó Atyám /Sántha Károly./ Gyer-
mekkel énekelteti, de az ének fele /2-3./ gyermeknek érthe-
tetlen, másik fele sem egész könnyű.

Özvegyek éneke.

477. Irgalom Istene, Búval vagyok tele /Rdt 404-
Gy 462. Dich bester Freund, den Gott mir gab. Szerző ismer-
etlen. Zigán János. Kis János. Sántha Károly./ Az 1. vers-
be Sántha bántó prozódiai hibát csúsztat: "Folyton-foly én -
Könnyem árja" /az ikés igékről másutt is megfélekedezik/. A
2. versben a régi prozódiai hibát hagyja benne /Házassági-Éle-
temre/. A 4-5. vers hasonló régi hibáit azonban kijevítja.
Egyébként Kis János is, Sántha is elég kíméletesen bánt az
ének Zigán-szövegével. A siratóének jellege változatlanul meg-
maradt az új szövegben is.

Utas ember ~~HELYEK~~ éneke.

478. Kegyes, őrző pásztorom /KS 30. Sántha Károly./
Rövid, fohászzkodásszerű utas-ének. Tartalmilag megfelelő, for-
mailag is jó. Nincsenek benne a szokott Sántha-képek.

Betegek éneke.

479. Tudom, kegyes Atyám /Rdt 410-Gy 470. Nicht
mehr, als meine Kräfte tragen. Bürde Samuel. Kis János. Záb-
rák Dénes./ Az 1-2. verset a tartalom érintetlen hagyásával
egészen átdolgozta, a többit csak itt-ott változtatta meg.
Az ének hibáját, a jutalomvárást is változatlanul megtartotta.
Különben megfelelő ének lenne.

480. En Istenem, feléd sóhajtok /Sántha Károly./ Tar-
talmilag, formailag gyenge ének néhány jellegzetes Sántha-kép-
pel.

Betegnek reggeli éneke.

481. Ismét elmúlt az éj /Sántha Károly./ Vegyes tar-
talmi ének: az 1. vers siránkozása nem keresztény, a 2. v. meg-
felelő, a 3. és 4. első fele a vallásról szól, a második azonban
már a hitről és Istenről, az 5-7. vers szokatlanul jó, tartal-
ma tiszta evangélium a Sántha-képektől teljesen mentent

Betegnek esti éneke.

482. Jövök Isten, jövök hozzád /Sántha Károly./ A négy
rövid versszakban van jó gondolat is, a kerete már kevésbé jó.

Felgyógyulás után.

483. Hálát adok neked /KS 78. Torkos László./ Az 1. v.
nyelvtani pongyolaságától eltekintve /Hálát adok neked...ki
engem...serkentett.../ tartalmilag és formailag megfelelő.

Egyház és iskola.

Templomavatáskor.

484. Jézus, Istennek küldöttje /UZ 514-Rdt 184. Szer-
ző ismeretlen. Sántha Károly./ A kétféle versre bővített 3. /Rdt

3-4./ versnél az UZ, különben a Rdt szerint halad. Mind a Rdt, mind pedig Sántha elég kíméletesen bánt a régi szöveggel.

485. Megnyílt immár házad nekünk /Csengey Gusztáv. 1.m. 98./ A 3. v.-ben két helyen stilizálták. Tartalmas, szép ének. Csak az a különös, hogy éppen a magyar énekek és dallamok ügyében sikra szállt Csengey hajlandó a rím kedvéért ilyen németesen írni: "Vándorlásunk szent oáza: Legyen ez a béke háza"/3.v./ Arról nem is szólva, hogy mi közünk itt Magyarországon az oázishoz! Főleg: szent oázishoz!

Templomavatási emlékünnepre.

486. Oh jer, Sion, zengj éneket /Payr Sándor./ Megfelelő, szép ének, a 3. vers azonban az emlékünnepre templomrenoválást tétélez fel!

487. Ez a nap, mit az Ur rendelt /Sántha Károly/. A 3.vers pálmái nélkül szebb lenne az ének. Az utolsó vers biztatása "Ha küzdés lesz osztályrészünk, Add, a buzgó ősökre nézzünk" helyénvaló, s mivel nyomban hozzáfűzi "S te védj szentegyházadat" nem is érthető félre.

Egyházi tisztviselők beiktatásakor.

488. Adj erőt szent hivatalához. /Rdt 602-Gy 507. Gib Gott dem Lehrer Glück und Kräfte. Szerző ismeretlen. Sikos István. Zábrák Dénes./ Zábrák külsőleg-belsőleg átdolgozza az éneket. Tartalma egyiknek sem volt rossz, formája Zábrákénak jobb.

489. Uram, hozzád fohászkozdunk /Csengey Gusztáv. 1.m. 99./ Változatlanul vették át Csengeynek ezt a jó énekét. A beiktatott lelkészre súlyos felelősséget ró: "Mit szent igéddel hirdetett s követett életében, Az hasza át a hiveket!"

490. Ránk virradt az öröm napja /Sántha Károly/. Az 1. vers puffogófrázisok szóhalmaza. A 2. vers kifejezései is csak egy árnyalattal maradnak el az 1. mögött. A 3. verssel kapcsolatban pedig tisztázandó, hogy mi köze a lelkésziktatáshoz a királynak és főleg a koronájának. Akad azonban néhány jó gondolat is az énekben.

Új iskola felavatásakor.

491. Halld meg Uram, énekünket /Csengey Gusztáv. 1.m. 103./ A költői szabadság az értelmetlenségig csak világi versben keverheti össze a szavakat, egyházi éneknek mindig világosnak kell lennie. Az 1. vers azonban értelmetlen: "Háza kész az ifjú népnek, Lelki kincsért, melybe lépnek,..." Nyilvánvaló, hogy nem a kincsbe, hanem a házba akarnak lépni, de azért mégis érthetőbben kellett volna ezt kifejeznie. Egyébként jó ének, csak éppen az iskolaavatásnál mégis csak jelentős szerepet képviselő gyermekserceg nem igen érti meg a költői lendületű éneket!

Tanév elején.

492. Ez új tanévnek küszöbén /Sántha Károly./ Néhány kifejezés nem megfelelő, különben jó ének.

493. Hozzád zeng, Isten, énekünk /KS 219. Sántha Károly./ Minden versben van kifogásolnivaló. Az 1. v. "A bölcsök, kik voltak s vannak, Uruknak mind téged vallnak" csak bizonyos megszorítással érvényes, "Ki szép

elmét tiszta szívvel, s tudást egyesít élő hittel, Csak az igazán a boldog" racionális, ill. gnosztikus színezetű. Ezt a hibát a 2. versben akarja kijavítani, mikor /más hibát elkövetve/ ezt mondja: "Ki mind nappal és mind éjjel jár a vallás szelíd fényével, Az boldog...". A 3. versben "Szép hazánknak szép jövője Legyen lelkünk éltetője" szép és hangulatos kifejezés, de jó, hogy nem igaz, mert hol lenne a lelkünk akkor most két világháború s a velük járó "szép jövő" utáni A továbbiakban azután ezt a szép jövőt is az üdvösség feltételei közé sorolja!

Tanév végén.

494. Aldott a bölcs, kegyelmes Isten /Sántha Károly./ A 4. versben újra előtűnt a pálma: "Ha hív az élet iskolája, hol a küzdőkre pálma vár." Ebben a formában ráadásul még nem is igaz ez; hányan vannak, akikre bukás és nem dicsőség vár! Egyébként tartalmas ének. Ezt a két sort átalakítva jó is lenne.

A tanuló ifjúság énekei.

495. Ifjúságom teremője /Rdt 520-Gy 63-KS 220. Ich komme vor dein Angesicht, du Schöpfer... Münter Boldizsár. Zigan János. Kis János./ Az új átdolgozó néhány stilizálástól eltekintve a régi szöveget közli, hol Zigan, hol Kis János szövege szerint. Egyébként a régi szövegek közt sincs nagy különbség.

496. Mi kegyes Atyánk, bölcseségnek Ura /UZ 408-Rdt 272. Szerző ismeretlen/ Kimarad a 6.8.9. vers, a többi is egészen átdolgozták, verssor alig maradt alakítás nélkül. Mint másutt, az alakítás itt is jórészt felesleges volt. A tartalom nagyjából azonos.

Harangavatáskor.

497. Csendül-kondul új harangszó /Victorisz József./ Szép és jó ének. A 2. vers vége ugyan hibás: "Bár az élet semmivé lett: El örökre fent a lélek." Az élet, de még a test sem lesz semmivé, másodszor pedig a gondolat ilyen folytatás, némileg spiritisztikus jellegű.

Orgonaavatáskor.

498. Isten, ki a magasságban /Horváth Béla./ Használható, jó ének. Nem vagy vész el az általánosságban, vagy az orgona dicsőítésében, hanem megtalálja a helyes utat: "Hirdesse orgonánk nekünk: Te vagy a mi menedékünk."

Tanulmányi évek Arvaházi ünnepén.

499. Ahol ég lángja a tűzhelynek /Csengey Gusztáv. i.m. 102./ Az 1-3. vers hangulatos, szociális vonatkozású, de minden vallásos tartalom nélküli költemény. A 4-5. versben van csak szó Jézusról. Néhány verssor van csak az énekekben, amit nem változtattak meg, a többi a tartalom érintetlen hagyásával átdolgozták /pedig nem ártott volna a tartalmán is változtatni!/.

Temetőavatáskor.

500. Szenteld meg ez új temetőt /Sántha Károly/. Többféle kifogást lehet említeni: megvan az énekekben a filozófiai izű halhatatlanság-gondolat, a helytelen értelmezésű viszontlátás. A 4. vers pedig nagyon sok temetési beszéd hibájába esik: "Tiszteljétek a temetőt, Mint mennyország kapuját." Arról, hogy esetleg éppen nem a mennyországnak, hanem

a kárhozatnak kapúja, nem vesz tudomást. Igazi Sántha-kifejezés: "A kegyelet koszorúja a siron azt súgja nekünk."

A haza és nemzet.
Nemzeti Ünnepen.

501. Népek hatalmas Istene. /Rdt 609. Karsay Sándor./ Istennek nem feladata, hogy a polgári törvényeket megtartsa /nekünk kell azokat megtartanunk!/, vagy megőrizze / a polgári törvények változhatnak, Isten ígéje nem függ egy bizonyos polgári törvénytől/. Egyébként, a 3. versnek ezen hibájától eltekintve megfelelő, tartalmas ének.

502. Népeknek Istene /Horváth Sándor./ Elfogadható ének, csak a 4. vers dicsekedése /Isten előtt! / nem helyénvaló: "Népeknek Istene, Ki e hős nemzetet..."

503. Népek nagy Istene, Urunk /Zábrák Dénes./ A hősi jelző itt is kétszer előfordul. Az 5. vers fogalomkapcsolása és sorrendje is hibás: "Szégyen Légyen, Ha ki honát s Megváltóját megtagadja." Egyébként tartalmas, használható ének.

504. Zengjen minden ajkon ének /Sántha Károly./ A 2. vers nem egyházi énekbe való a hazafiaskodásával, egyébként is a nemzeti jelvényként szereplő magyar koronának csak azfelelő része volt "István király koronája". A 3. versben ismét "Krisztus Urunknak vallása" s nem maga Krisztus lett "hazánknak újulása". Hangzatos, képekkel telt, szokványos Sántha-ének.

505. Nagy Isten, ki a világot /Gyurátz Ferenc./ Az eddigi hazafias énekeket felülmúló, józan hangú ének.

A márciusi szabadságünnepen.

506. Ez a nap, mit az Ur szerzett /Sántha Károly/ Igaz, hogy Isten szerezte ezt az ünnepet is, de ha már a diplomavetési emlékünnepre írt énekét így kezdi Sántha /487./ más kezdetet is találhatott volna. Egyébként is -tartalmát tekintve- felesleges ének. A március 15.-i ünnepre egyházi énekként ilyen éneket írni, visszaélés a nemzeti érzéssel. A 2. vers valami hazafiaskodó hangoskodásra alkalmas, egyházi énekben azonban ostoba. Bármily nagy nemzeti ünnepünk is március 15., a szent jelzőt mégse profanizáljuk erre, különösképen egyházi énekben nem. Ugyanez vonatkozik vértanúink "szent" emlékére is. Kár volt az éneket felvenni az énekeskönyvbe!

A királyért.

507. Az Ur rendelt királyokat /Gy 446. Kis János. Zábrák Dénes./ Zábrák stilizálásával lényegében is megváltoztatja az éneket. A 2. v.-ben "Isten áldotta nép, Kit ily isteni kép Vezérel" helyett "Boldog a nemzet, Kit ily fő vezet." A 3-5. vers tartalmilag is erősen megváltozik. Kis János szövegében a király a középpont, Zábráknál már sokkal több szerep jut Istennek is.

508. Uram, örüljön a király /Rdt 391.Gy 488.Gott, deiner Stärke freue sich. Cramer János. Szűcs István. Sántha Károly./ A 7. verset kihagyja, a többi itt-ott stilizálja Sántha. Tartalmilag messze felülmúlja az előbbi éneket: nem szervilis újjongás, hogy van királyunk, hanem alázatos könyörgés Istenhez, hogy a király teljesíthesse feladatát.

Nemzeti gyász és közesapás idején.

509. Emlékezzél, mi történék, Uram, mi rajtunk /UZ 473. XVI. századi magyar ének. Payr Sándor./ Jeremiás siralmából készült szép énekünket alaposan megkurtítva és átdolgozva közli Payr. A próbafüzet még 7, az énekeskönyv azonban már csak 5 verset közöl a 19-ből. Az 1. v. -ben egy prozódiai hibát ügyesen kijavít, ~~íax~~ a többi alakítás azonban már felesleges volt /...mely nagy szida-lomban mi vagyunk" helyett "mily nagy itten a mi nagy bűnünk"/. A következő versek a XVI-XVII. század súlyos éveinek nemzeti, társadalmi és egyházi életének nyomorúságát mutatják, úgyhogy ezeket általános gyülekezeti használatra ma nem lehet használni. Payr nem is erőszakolta, hanem kiválogatta a megtartható verseket /bár kissé szűkmarkú volt a válogatásnál/. A bizottság azután még két verset kislejtett. A próbafüzet szövegét még egyszer átdolgozták. A végleges szöveg alakulása a következő: a 2. vers a próbafüzet 5a és 2b verséből készült /UZ 2b; pr.5a. új szöveg/, 3.-pr.3-UZ 6. némi átdolgozással, 4-pr.6-UZ 15. elfogadható javítással, 5-UZ 17a és 18b. Az ének elterjedésének és gyakoribb használatának akadályaként címe, ami miatt oly ritkán használják ezt a szép énekünket.

510. Könyörülő nagy Istenünk /Rdt 438-Gy 493. Bekümmert treten wir vor dich. Szerző ismeretlen. Kis János. Ihász Ferenc./ A pestis-éneket más halálos veszedelmekre alkalmazza. A régi 2. és 8. kimarad, az 5-6.-ból lesz az új 4. vers. A szöveg használható.

Háborúban.

511. Szent Isten, kegyes színeddel /Rdt 434-Gy 489. Hast du denn ganz dein Angesicht. Szerző ismeretlen. Kis János. Payr Sándor./ Több helyen stilizálta Payr. Az ország határain belül dúló háború alkalmára használható.

512. Gyakorta való buzgó könyörgést /UZ 359. Bányaí próbafüzet III.62.Gaál Mihály./ Kár, hogy Bethlen Gábor énekét Gaál Mihály elrontott szövegével közlik. A 19 verses énekből Gaál csak öt versszakot tart meg, de azt is úgy, hogy az 1. versszak 1-3. sora kapcsolódik a régi szöveghez, a többi független attól.

Tábori istentiszteletre.

513. Templomunkból, haromezőről /Elefánt Mihály./ Nagyon gyarló ének. A szent profanizálása: szent szabadság, sőt szent fegyver /kétszeresen rossz, mert csak Isten szentelhet, a "szent" szabadság nem, Isten pedig emberi fegyvereket nem szentel meg!/. A 4. vers egészen rossz: a háború sohasem üdvös; a háború utáni "tisztább lég és újabb élet" közelebbi jelentését két háború után jól ismeri nemzetünk; különös elképzelés ez is: "égben kárhozat, itt átok."

Békekötés után.

514. A menny és föld Istenének /Rdt 424.Gott, unser froher Lobgesang. Teller Vilmos. Zigan János. Szalay Mihály./ Érthetetlen, hogy az énekeskönyv Szalay Mihályt szerzőként tünteti fel, mikor ő csak átalakította a Rdt szövegét. Mivel több sor egymásután azonos szövegű a Rdt és Szalay szövege közt. Szalay szövege jobb a réginél, de semmiképpen sem tekinthető önálló éneknek. Az ének hangulata egyébként olyan, hogy elsősorban győztes háború utáni békekötés alkalmára jó; ilyenben pedig évszázadok óta nem volt részünk!

A természet.

A természet javairól.

515. Ahol csak ember ezt a földet lakja //Rdt 414-Gy 476. Soweit die Menschen deine Welt bewohnen. Cramer János. Zigán János. Sántha Károly. / Az 1. v. kezdősora Zigán, a többi Kis / Kis János szövegéből való. A 2-7. vers Zigán szövege némi stilizálással, Kis János csak néhány szó megváltoztatásában hat. A 2-3. v. sorrendjét megcserélik, az 5.-et pedig kihagyja Sántha. Az ének új szövege megfelelő.

516. Isten, minden áldások Atyja /UZ 548-Rdt 492 Gy 31. O Gott, von dem wir alles haben. Neumann Gáspár. Cramer János. Kis János. Zábrák Dénes. / Zábrák nem az UZ-Rdt, hanem a győri szöveg nyomán halad, amit Kis János a Cramer-féle stilizálás figyelembevételével készített. Így a 4-5. verset is a Kis János féle összevont formában közli /új 4./ Amit a 2. versben mond, nem felel meg egészen a valóságnak: "S ha tisztükben híven eljárnak, Egyikük sem lát szükségét".

Tavaszi ének.

517. Új tavaszra ébredünk /Csengey Gusztáv. 1.m. 83./ Lúktető, elfogadható ének.

Nyári ének.

518. Jertek, áldjuk az Uristent /Ref.próbaszv. 1903.286. Szerző ismeretlen. / Minden versben van stilizálás. Az ~~új~~ sort minden v.-ben át kellett alakítani az új ~~szöveg~~ mérték miatt /egy szótaggal rövidebbre/. Az alapgondolat hibás: "De miképpen fizessünk meg, Jóságáért Istenünknek?" /2.v./ S mivel az ezután következő részben a "fizetési feltételeket" részletezi, az ének rossz!

Őszi énekek.

519. Sárgul a lomb, lehervadt /Gyurácz Ferenc/. Az 1-3. vers nem egyéb az őszi hangulatos rajzánál, a többi azonban már helyes irányban halad s az első versek értelmét is helyreigazítja.

520. Bús hangulat ül az őszi tájon /Tóth István./ Használható ének.

Téli ének.

521. Világ Ura és Atyja /Gy 71. Grosser Schöpfer, Herr der Welt. Lavater János. Kis János. Payr Sándor. / A régi szöveget néhány simitotta csak Payr s így az ének hibája, az utolsó vers automatikus üdvözlés-gondolata, megmaradt az új szövegben is. ^{V helyen}

Aratási hálaadó ének.

522. Letarolva a mező /Payr Sándor./ Tartalmas, szép ének.

523. Járuljunk buzgó háladással /Rdt 416-Gy 477. O dass doch bei der reichen Ernte. Liebich Ehrenfried után Diterich János. Zigán János. Kis János. Zábrák Dénes. / Az 1.3.4.6. vers Kis János szövegén alapszik /Gy 1-4./, a 2. és 5a.v.új, az 5b a Rdt 7b-Gy 5b teljesen azonos szövege. Az új szöveg használható.

524. Jer, menjünk hív lélekkel /Rdt 417-Gy 478. Kommt, lasst uns Gott lobsingeln. Cramer János. Perleky Dávid. Payr Sándor. / Payr Perleky szövegét használja, Kis Jánoséra nincs tekintettel. A 2. v.kimaradt, a 4. v. új szöveg. Az 5. a régi 7a és 5b, a 6. a régi 6., a 7. a régi 7b vers kiegészítve. Az új szöveg simább és tartalmasabb.

Szűk aratás után.

525. Szegényeknek gazdagsága /Rdt 419-Gy 479.
és Rdt 440-Gy 495. Du bester Trost der Armen. Miller Fülöp után Schlegel János, vagy Stresow Konrád. Beliczay Jónás. Ihász Ferenc./ Kimarad a 2.4.vers, az új 2.4-5. a régi 3.5.6. versből készült, az új 3. független a régi szövegektől. Az átdolgozás igen nagy mérvű, egyes verseknél csak egy-egy gondolat az, ami megmaradt a régiből. Az új szöveg jobb a réginél, bár rossz az sem volt.

Szárazságban.

526. Oh nagy Isten, híveidnek kegyelmes Atyja /Ref.próbaékv.1903.294. K.Nagy Ignác/Náhol szokatlan hangú, tartalmilag azonban elfogadható ének /"A szomjú föld im kitarja száraz kebelét" 2.v./

Eső után.

527. A hervadt mezők vigádnak /Rdt 428-Gy 485. Mit mildem Regen sinket Erquickung. Münter Boldizsár. Kis János. Sántha Károly./ A régi szövegen elég sokat alakított Sántha. Néhány simítás helyénvaló volt, a nagyobb észsze azonban felesleges, mert sem a formán, sem a tartalom lényegesen nem javított.

Tartalmas, hosszú esőzésekör.

528. Uram, sirunk sóhajtok /Rdt 453-Gy 505. Schmerz und Klage füllt das Land. Büssler János. Kis János. Fayr Sándor./ Néhány felesleges alakítás van ebben az énekben is. Nem rossz egyik szöveg sem.

Óri háborúban.

529. Besötétültek az eget /Rdt 443-Gy 498. Der hohe Himmel dunkelt sich. Lavater János. Beliczay Jónás. Sántha Károly./ A 4. v. kimarad, a többiben a Rdt, az utolsó vers végén a Gy szöveget közli Sántha némi átalakítással.

Inséges, nehéz időben.

530. Tekints le ránk a földre /KS 46. Torkos László./ Az 5. v.-ben Torkos ismét szétdobálta az összetartozó szavakat: "Hogy nem hagysz bűneinkben Elveszni gyermekid". Egyébként megfelelő ének. Változatlanul vették át a Kis ékvből.

VII. A halál és az örök élet.

Milándóság és készület a halálra.

531. Mit bizik e világ /UZ 582. Gur mundus militat. Jacoponus. Sántha Károly./ Kimarad a 3-5. v., a 6-7.-ből lesz az új 3. A 4-6. v.-be a régi 8-10.-ből vesz át néhány gondolatot Sántha. Az 1-2. verset még elég hűségesen közli, a többit azonban már oly erősen átdolgozza, hogy a régi szöveghez alig van valami köze.

532. Milandó világnak /UZ 583-Rdt 540. Miskey Ádám. Sántha Károly./ A kezdősorokban a régi szöveghez tért vissza, a továbbiakban azonban már több helyen a Rdt változatát használja. Tartalmilag a stilizálások nem érintik az ének lényegét. A változtatások javarésze felesleges.

533. Ember, mi vagy? /Gy 403. Zathureczky Sámuel. Sántha Károly./ Sántha kihagyja a 3.9-10. verset. Az új 7. /régi 8./ versben kijavítja a szöveget, a többi nagyjából változatlanul veszi át. Az új változat tartalmilag is megfelelő.

534. Halandóság mártaléki /Gy 399. Baliczay Jónás. Sántha Károly./ Sajnos, csak néhány helyen változtatott Sántha a szövegen, pedig, ha már egyáltalában felvették ezt az éneket, erre igazán ráért volna olyan átdolgozás, mint amivel tartalmas énekeket is átdolgoztak. Néhány egészen szörványos esettől eltekintve lehetetlenség az, amit kíván: "Oh nézd meg gyakran sírodát, Ember! s abban gyászos sorsodat"/4.v. A sírban különben sem az ember "sorsa", hanem holtteste szokott feküdni! Ugyanebben a versben ráadásul még spiritiszta szeánszok tartására hívja fel a gyülekezetet: "Kérd meg a voltakat, A már megholtakat: Megbeszélük, Hogy kimúlunk...Sokan, midőn nem is vélik." Az egész ének racionalis, ill. pogány. Az utolsó vers végén említi a mennyet, szenteket és jobb lelkeket. Ennyi az ének "keresztény" tartalma.

535. Mintha szárnyon szállna /Sántha Károly./ Az 1. vers elmélkedés a mulandóságról, a 2-3. elfogadható. Az ének legfőbb értéke az ehhez a szöveghez kapcsolt szép régi dallam.

536. Utas vagyok e világban /Gy 242-KS 94. Wir sind nur Pilger in der Welt. Klopstock Frigyes, vagy Löwe János. Kis János. Zábrák Dénes./ Az új szöveg használható. Néhány észrevételt lehet csak tenni: "A testem csak lekesült por"/1.v./ a jelentésváltozás miatt nem használható kifejezés. Az utolsó versben a halállal való kézfogás nem tartozik a feltétlenül egyházi énekbe való gondolatok közé. Az 5. v.-ben figyelemre méltó javítás van: "Adj olyan szívet, mely féljen Téged a éljen Sok léleknek javára" helyett "Teremts ~~hazam~~ tiszta szívet bennem, Néked élnem Legyen lelkem fővágya."

537. Szemem akármerre vetem /Gy 402. Zathureczky Samuel. Zábrák Dénes./ A 4. verset átdolgozta, a 6-7.-et stilizálta, a többi változatlanul vette át. Az új változat használható.

538. Mily hirtelen, reménytelen /Gy 248. Kis János. Payr Sándor./ Kegyelemről, bűnbocsánatról sehol sincs szó az énekben, annál inkább arról, hogy milyen pompás dolog lesz neked, kegyes szívű embernek a mennyországban!

539. Mily gyarló az ember, míg él /Rdt 539-Gy 241. Wie sicher lebt der Mensch, der Staub. Gellert Keresztély. Kis János. Zábrák Dénes./ A 3. versből érezni az ének keletkezési korát: "Kit a halál jobba nem tett, Az róla nem elmélkedett" /rationalis-morális, a mellett még kétértelmű is!/. A 4.6.7. verset jobban, a többi kevésbé dolgozta át Zábrák.

540. Foly az idő a sírhoz /Rdt 538-Gy 240. Meine Lebenszeit verstreicht. Gellert Keresztély. Kis János. Zábrák Dénes./ Sajnos, itt is csak néhány helyen stilizált az új szöveg, a réginék moralizmusa jóformán érintetlenül megmaradt.

541. Midőn eljön az én óráim /UZ 579-Rdt 537. Wenn mein Stündlein vorhanden ist. Hermann Miklós. Sántha Károly./ A régi szövegekkel nem sokat törődik, hanem újra fordítja az éneket. Az eredeti azonban tiszteletben tartja és nem ír helyette mást.

542. Uram Isten, tudom én jól /UZ 591-Rdt 365. Herr Jesu Christ, ich weiss gar wohl. Ringwald Bertalan. Szalay Mihály és Payr Sándor./ A 2-3. verset nem az UZ, hanem a Rdt szerint veszik, a 4-5. új fordítás, az 5. a régi 5a versből készült, a 7. pedig Rdt 10. stilizálása. A többi vers kimeradt /7.8.9./. Az új szöveg jó.

543. Fogyton-fogy napjainnak száma /Rdt 529-Gy 401-KS 93. Jetzt leb ich, ob ich morgen lebe. Hippel Ti-vadar. Kis János. Zábrák Dénes./ A szöveget stilizálja. Az ének azonban a stilizálás után sem lett értékes. El-mélkedés a halálról s ebből következik az elhatározás: "Hozzád térek, oh élet Atyja..." ennek következménye pe-dig "Igy hirtelen múltak ki bár, Tenélad boldog öröm vár." Sehol egy szó a bűnbocsánatról, kegyelemről. Az üdvösség az ének szerint semmi mástól nem függ, minthogy elhatároz-za az ember magát!

544. Én dolgom bízom Istenre /UZ 568-Rdt 531. Ich hab mein Sach Gott heimgestellt. Pappus János, vagy Leon János. Payr Sándor./ Payr kihagyja a 4-5. /már a Rdt is kihagyja/, 7-10. /Rdt 5-8./, 13-16. /Rdt 11./ 18. /Rdt 13./ verset. A Megtartottaknál -sajnos- inkább a Rdt szö-vegét simítgatja /pedig már az is csonka és átalakított szöveg/. Az eredetivel a meghagyott versek szoros kapeso-latban vannak s csak árnyalati különbség van köztük. Az ének hosszadalmas /azonban falusi temetésekre való tekin-tettel ez nem lett volna hiba/, Payr erőteljesen megrö-vidítette. Ezzel azonban az ének értékes mondanivalójából is hagyott ki többet, amiért kár.

Halotti és temetési énekek.

Általános tartalmúak.

546. Csek halandó, elmúlandó /UZ 589. Ach wie flüchtig, ach wie nichtig. Franck Mihály. Zábrák Dénes./ Új fordítás. Kimerad a 6-7.9-11.v. Az új szöveg szép és pontos fordítás. Az új záróvers /9./ Petrőczy Kata Szidó-nia fordításához írt záróvers /ebben a 2. sort stilizél-ták/. Az ének felsorolja a múlandó dolgokat, harmonikusan illik tehát az ének végére a záróvers: "Oh Megváltóm, sza-badítóm, én édes /az eredetiben szerelmes/ Jézusom! Erő-sítsd én hitemet, Hogy semmi múlandó tőled El ne szakasz-sza szívemet."

545. Még a halálban is dicsérlek /Rdt 543. Ich will dich noch im Tod erheben. Eschenburg János. Perlaky Dávid. Ihász Ferenc./ Az átdolgozás az ének lényegét nem érinti. Figyelemreméltó, hogy Ihász a 3. v.-ben mit mond a lélekről: "De lelkem, oh tudom, nem vesz el, Győzelmet vesz halálomon." Ezek a sorok Perlakynál hiányoznak.

547. Múló a világ, virágja lehull /KS 99. Sán-tha Károly./ Rossz ének: az 1. v. nem keresztény, a 2. az automatikus üdvözülésről szól, a 3. pedig a reményhez fordul. Amit eleink a Rdt 333. énekénél kifogásoltak, az érvényes erre az "ének"-re is: sem Jézus, sem Isten neve nem fordul elő benne semmilyen formában sem!

548. Mily múlandók a világ javai /Gy 245. Kis János. Payr Sándor./ Az éneket Payr eléggé átgyúrta, de értékesebbé ezzel sem lett. Különös felfogás: "Végző óránk megjelen véletlen"/4.v., ikés igék?/. Az ének pogányos

elmerengésén nem javít az sem, hogy az utolacelstti sorban megemlíti Isten nevét is.

549. A hitetlen gonosz szívnek /Gyuritz Ferenc/. Egy kis jóindulattal a jó énekek közé sorolható.

550. Minden ember csak halandó /UZ 580-ról 568. Alle Menschen müssen sterben. Albinus János. Zsárik Péter és Sántha Károly./ Kimarad a Rdt hatásra az 5-6. vers. A 4. v. stilizálásba ismét beleveszik a példát. Az új 5. az UZ 7-Rdt 5. versnek felel meg /inkább a Rdt-nak/, a 6. az UZ 6.-nak, a 7. pedig a már egyszer közvetve felhasznált 7.-nek. Az új szöveg nem rossz.

551. Már elmegyek az örömben /UZ 1011.lap-Rdt 547. Miklós ének. Sántha Károly./ Nagy kár, hogy Sántha a Rdt rontott szövegét használja fel, mert így csak az 1-6. vers maradt a régi szöveggel kapcsolatban. Az új 7. vers független a korábbi szövegektől, a 8-11. pedig Rdt 13-16.-nak felel meg.

552. Elvégeztém életemet /UZ 567-ről 530. Mein Wallfahrt ist vollendet hab. Börsnik Lajos. Zsárik Péter és Sántha Károly./ A régi szövegeket meglehetősen át dolgozták. Az új szöveg kétségtelesen simább és gördülékényebb, mint akarmelyik régi, de tartalmilag az UZ valamivel jobb.

553. Szívem szerint kívánom /UZ 588-ra 59. Herzlich tut mich verlangen. Knoll Kristóf. Payr Sándor./ Új fordítás. Payr kihagyja a 4.3.9. verset. A meghagyottakat nem szövezerint fordítja. A 2. v.-ben az eredeti és UZ szövege említi az ördögöt és poklot is, mint amiktől Jézus megszabadított, Payr hallgat róluk. Az eredeti az utolsó versekben is jobb, mint a fordítás.

Res. v. ut. Rdt. 536

554. Már búcsút veszek tőled /UZ 578. Valet will ich dir geben. Harberger Valerius. Idéz Ferenc és Payr Sándor./ Kihagyják a 3. verset és egy új 4.-et illesztnek be. Ennek azonban semmi köze sincs sem az eredetinek, sem az UZ-höz. Az UZ szövege eléggé régies, ahol elavult ebben az énekekben, de tartalmasabb az új gördülékényebb és simább szövegnél.

555. Jézus Krisztus, én életem /UZ 571. O Jesu Christ, mein Lebens Licht. Behm Márton. Payr Sándor./ Kihagyja a 6.9.11.12.13b.14.15a.16 verset. A kihagyásokkal 9 versre rövidítette az éneket. Tartalmilag csak valamivel szegényebb az új szöveg, mert a régiben sok ismétlés volt.

556. Krisztus, te vagy életem /UZ 577-Rdt 535. Christus der ist mein Leben. Falán Stolberg Lajosné. Payr Sándor./ Kár, hogy a Rdt rontott szövegét javítja Payr, és nem tér vissza az eredetinek /a 2-3. versben különösen/. Az 5-6. verset felcseréli a az új 5. versben más hasonlatot használ /pajtorján a ruhához helyett borostyán a fűhöz/. Rdt 6. hatása érethetős rajta. A 7. v. új, a 8-9. a régi 7-8. feldolgozás nagyrészt új gondolatokkal.

557. Jár, tessék el a testet /UZ 1010.lap-Rdt 548. Nimmst uns den Leib begraben. Weiss Mihály érke. Sántha Károly./ a Rdt szövegét veszi alapul és így az UZ 5.6.9. verse kimarad. A kihagyás gyengített a szövegben, a stilizálás nem.

(eredeti 5-6.)

(a változatban UZ helyett új.)

559. /Zsuzsakovszky: Temetőkönny 187.sz./ Mind-
szenty éneke "Tanuló írja fölött". Ennek az éneknek i.
és 5./utolsó/ versét alakítja át Bayr. Az utolsó sor meg-
ismétlést elhagyja s az éneket /többek közt a kihagyá-
sokkal/ átalakítja barmely temetőnél használandó ének-
re. Az alakítások az 1. versben simább és magyarosabbá
teszik a szöveget; az utolsóban pedig "a szent kereszt
törvény" helyett "Sirda csendes ölőben" pihenteti Bayr s ha-
laltat néhány jelentéktelen alakítás mellett. Az ének szarban
egy temetés alkalmával Berecz Imre gyfri kántorra oly nagy
hatással volt, hogy dallamával együtt nálunk is terjesz-
tette. Hogy Bayr tudott-e a nyomtatásban megjelent szöveg-
ről és dallamról, vagy csak a Berecz-főle közlésből ismer-
te, tisztázatlan. /A dallam erős átalakítással "Oh nagy
isten, cök a vétkes" címen ismert/.

558. E testet nyugvó ágyába /Rdt 549-Gy 254.
Nun bringen wir den Leib zur Ruh. Lieblich Ehrenfried.
Kis János. Zábrák Dénes./ Hol a Rdt, hol Kis János szövege, hol pedig ezektől független, új fordítás. Kimarad az eredeti 8. és 10. v. Az ének hibái az új változatban is megmaradtak. A 2-6. v. racionális, morális. Az 1. 7.8. vers az elfogadható réz az énekben.

559. Jaj de bús ez a ravatal /Mindmenty Gedeon.
Payr Sándor./ Az 1. vers a cigányzenés búsulás hangulatát kelti, a 2. v. is hibás: a feltámadás nemcsak üdvösségre, hanem kérhozatra való feltámadás is lehet!

560. Zárja bár holt testemet /Gy 282. Zathureczky Samuel. Payr Sándor./ Az ének hibája a stilizálás után is megmaradt: automatikus üdvözülés.

Gyermekek és ifjak halálára.

561. A gyenge virág már bimbójában /Gy 256.
Auch Rosen welken und verschwinden. Szerző ismeretlen.
-csak az 1. vers!- Kis János. Sántha Károly./ Kár volt felvenni. Az Uristen felelősségrevonása és a gyülekezet megrikatása nem egyházi énekbe való.

562. Gyenge virág életünk /Beliczay halottas ékv. 87-Rdt 613. Beliczay Jónás. Payr Sándor./ A régi szöveget néhol stilizálta csak Payr, így a hibák is megmaradtak. Isten említése nélküli elmélkedés a múlandóságról, befejezésül pedig a már ismert, hibás viszontlátás-gondolat.

563. Ime, a gyászt szerző halál /Beliczay 84-Rdt 612. Beliczay Jónás. Payr Sándor./ A megszemélyesített halál leírása a 4-5. v.-ben tisztára pogány gondolkodás. A 8-10. versben van csak szó Istenről és üdvösségről, de ott is hibásan: automatikus üdvözülés.

564. Elmegy, kedves gyermek /Rdt 614-Gy 255.
Kis János. Zábrák Dénes./ Az automatikus üdvözülés és magától értetődő viszontlátás-gondolat vonul végig az új szövegben is.

565. Oh kemény halálnak Keserves igája /UZ 584. és 585-Gy 257. Ismeretlen szerző. Kis János. Payr Sándor./ Szabad átdolgozás. A szerkesztés és átdolgozás menete a következő: az 1.v. a Gy 257.1a, UZ 584.1b és új szöveg; a 2.v. UZ 584.2. és új szöveg; 3.v. UZ 584.3a ill. 585.4a. és új szöveg; 4.v. UZ 584 és Gy 4 verseinek közös gondolatait használja fel; az 5. teljesen új szöveg, a 6-7.-nek Gy 6-7.-kel van valamilyes kapcsolata. Az ének keresztyén mondanivalója ebbe a két versbe van elrejtve. Ugy azonban, hogy Isten, Jézus, bűnbocsánat, kegyelem, ítélet szoba sem kerül; az "égi révpárt" elérése egész természetes.

566. Már elusznak a virágok /Sántha Károly./
Hangulatos versike, de nem keresztyén ének.

567. Lánykánk alszik /Das Mägdlein schläft. Gerok Károly. Nagy Lajos./ Kimarad a 2.6.7. v., az új 5. negyven lazán kapcsolódik az eredeti 7.-hez, a többit is erősen átdolgozta Nagy Lajos. A 3. v. teológiailag rossz: még a kis gyermek sem értetlen, az eredendő bűnben él az is és még nála is gyakran észrevehető, hogy a konkrét bűnök sin-

csenek távol tőle. A 4. v. gondolatai sem kifogástalanok: "Dühönghet már a sors heragja, őt a sír védőn eltakarja." Az utolsó két vers /a szentimentális befejező sorokat nem számítva/ tartalmilag megfelelő. A kifogásolt részek már Geroknál is megvoltak.

568. Elaludtál, lefektettünk. /Sántha Károly./ Érthető, ha a szülők sóratják is megholt gyermeküket és sokat ábrándoznak is róla, de mégsem kereszttyén énekbe való. A 8-10. v. gondolatmenete is zavaros.

Középkorúak felett.

569. Élet, halál örök Úra /Szerző ismeretlen. Zábrák Dénes./ A próbaüzetek kiadása után gondoltak az ének felvételére. Az 1-3. vers siránkozása kifogásolható, a 4-5. v. azonban már megfelelő. Az első ének, amelyik a viszontlátás-gondolatot nem hibásan közli: "Jézusi feltámadás, élet, Add, hogy egyesüljünk veled, s ki most hozzád költözött, Lássuk szent öröm között." A "ki most hozzád költözött" sor ugyan egyrészt vitatható /gondoljunk az elmúlt évek halál-feltámadás vitájára/, másrészt nem is olyan egészen biztos /kárhozat is lesz, nemcsak üdvösség!/, a viszontlátás-gondolatot azonban mégsem az önző, emberi formájában közli.

Öreges halálára.

570. Elég immár /UZ 984.a.lap-Rdt 367. Es ist genug. Burmeister Ferenc. Sántha Károly./ Az 1. verset tartalmilag gyengíti: hiányzik Sántha szövegéből az Isten utáni vágyódás; így csak az életúntság olvasható ki belőle. A 2-4. verset már nem dolgozta ennyire át, az 5. versben azonban ismét függetleníti magát a régi szövegektől. Az eredeti mondanivalóját azonban nagyjából megtartja.

571. Hazavágyom /Ich möchte heim. Gerok Károly. Nagy Lajos./ Az ének sor-és szótagszámát megváltoztatja: 11,6,11,6,11,11,10,4 helyett 466466994. Kimarad a 4. vers. A fordítás itt-ott lehetne pontosabb is, általában azonban megfelelő. Az Isten utáni vágyódás éneke, az öregkor esendős megnyugvása tükröződik benne.

Fejedelem halálakor.

572. Halva fekszik jó királyunk /Ref.próbaékv. 1903. 328. Szerző ismeretlen./ A 88878887 beosztású éneket kétszer 8888 beosztású versekre vágják szét. Kimarad a 3a vers és a 4. közepe. Szervilis ének. Az "erős vérünk" kifejezés Luther óta emberre nem alkalmazható. Hogy ki Istennek "hű szolgája"/3.v./, azt nem mi állapítjuk meg. A "Néped most is érted áldoz" /6.v./ kifejezés egyrészt kétértelmű, ~~miért~~/most is érted, miattad szenved!/, másrészt nem igaz: áldozhatunk mi valakiért?

Föltevők és egyházi tisztviselők halálára.

573. Hát már végképen letetted /Gy 265. Kis János. Sántha Károly./ Az 1-2.v. a halottat faggatja, miért ment el, a 3. v. a gyászolók felé legyint lemondóan "E hi-degült tetemek már nem adnak feleletet", a 4. v.-ben ismét a halott felé, fordulva a viszontlátással vigasztalja magát.

574. Aki éltét így folytatja /Rdt 546. Wer mit Lust und Bifer strebte. Gramer János. Ferlaky Dévid. Sántha Károly./ Rossz ének. Emberkultusz, majdnem szentté avatás /5.v.1/ morális jellegű részek. Kár volt az éneket felvenni.

575. Eletnek, halálnak Ura /Beliczay 79. Beliczay Jónás. Payr Sándor./ Kimarad az 5-8. vers. A személykultusznak van némi nyoma ebben az énekben is, mikor a vezetőket Mózeshez és Józsuéhoz hasonlítja, de nagyon helyesen nem az illetők cselekedeteiről szól, hanem Istenről, a vezetőket Isten eszközeiként említi. Az utolsó vers nem egészen világos /lehet jóra, lehet hibásra magyarázni./.

Sokat szenvedett felett.

576. Örvendezzél, oh én lelkem /UZ 587-Rdt 542. Freu dich sehr, o meine Seele. Ismeretlen szerző. Zébrák Dénes./ A 7-9. v. kimarad. A Rdt változtatott szövegét teljesen figyelmen kívül hagyva újra fordítja -itt-ott az UZ figyelembevételével- az eredetit. A fordítás elég jó. Az ének gyakoribb használatának főakadálya ennél az éneknél is a cím. Pedig a tartalom megértésénél a gyakoribb alkalmazást!

Hirtelen és szerencsétlenül kimúltak temetésekor.

577. Halandó, lélek, mily hirtelen /Gy 263. Zathureczky Sámuel. Payr Sándor./ Payr szövege lényegesen simább, gördülékenyebb Zathureczky több helyen elég döcögős szövegénél, a tartalom azonban Payrnál is változatlanul rossz: elmélkedés a mulandóságról és önmegigazítás.

578. Ki tudja, mily közel végörám /UZ 576-Rdt 534. Wer weiss, wie nahe mir mein Ende. Emilia Julianna grófnő, vagy Seckendorf-Lajos. Zébrák Dénes./ A 3. vers mindhárom magyar szövegben gyengébb az eredetinel. A 4. v.-ben a "Mint akarod, csak úgy legyen" sor helyére a közismert "Mind jó, amit Isten tésson" éneksort illeszti Zébrák. Az 5. versben a menny édessé tételét még kívánja, de már a világ keserűvé tételét nem. A 7-10. vers kimarad, a 11. /Rdt 8./ némi hatását fel lehet fedezni az új 7. versben. Kár a kihagyott versekért.

579. Tegnap élő, ma már halott /Eleránt Mihály./ A halál nem véletlenül ragad el /2.v./. Különbben megfelelő ének.

580. Örök Felség, szent Istenünk /Sántha Károly./ Tartalmas, szép ének, a szokott túlzások nélkül.

Feltámadás, ítélet és örök élet.

Feltámadás.

581. Mikép a falevelek /Gy 267. Abgestreift, wie dürres Laub. Szerző ismeretlen. Kis János. Zébrák Dénes./ A külső formán sokat javított Zébrák. A tartalom hibás azonban nála is. Az üdvösségről, örök életről szépen szól, csak éppen a feltételét felejtí el megemlíteni: Krisztust és a váltságot, így ezután önmegváltás lesz belőle.

582. Uram, beszéded állandó /Rdt 552-Gy 269-KS 95. Herr, du bist meine Zuversicht. Sturm Kristóf. Beliczay Jónás./ A tartalom változatlan maradt, az 1-4. vers rossz, csak az 5-6. megfelelő.

583. Elet Ura, Jézusunk /Sántha Károly./ Elfogadható kis ének.

584. Boldogok, akik az Urban /Selig sind des Himmels Erben. Klopstock Frigyes. Sántha Károly./ Az 1. versből kihagyja a halhatatlanság említését. A 2-3. verset kissé szabadon fordítja. Elfogadható ének. Az ikés igéket azonban itt is ikteleníti /megszün, eltűn, 3.v./

585. Peltámadsz még /Gy 272. Auferstehn, ja auferstehn Klopstock Prigyea. Zathureczky Sámuel. Sántha Károly./ A halhatatlanság-gondolat ebben az énekben elfogadható formában van meg /a megdicsőült test halhatatlanságáról szól./ Kér azonban, hogy Jézusról csak annyit tud: "ki diadalt vettél a halálon"/l.v./, és a megváltást nem említi, így a 2-3. vers légtüres térben mozog, az üdvösség automatikussá lesz.

Ítélet.

586. Oh mi Megváltó Krisztusunk /UZ 321-Rdt 561. Hex tremendae maiestatis. Sántha Károly./ A 2-3. verset összevonja, a 7.8.10.15.-et pedig kihagyja, ugyancsak összevonja a 14-15.-et is. 11. versként a Rdt 12. versét közli, ennek pedig semmi köze sem volt a régiéhez. Sántha elég ki-méleletesen békül a régi szöveggel. Néhány verset ugyan alaposan átdolgoz, általában azonban csak néhány szót változtat meg. Payr Sándor a próbaüzetben megjegyzi: "Még kell nézni az eredetit!" Az összehasonlítás azonban csak két vers kihagyást eredményezett.

587. Bizony meglészen az idő /UZ 596. Es ist gewisslich an der Zeit. Celenoi Tamás után Ringwald Bertalan. Zábrák Dénes./ A 2. v.-ben Zábrák átszellemléséről szól, ez félreérthető, sem az eredeti, sem az UZ nem ezt mondja /verwandeln und erneuen, elváltoztatnak s megújítatnak./ A 3. versben újra Zábrák tozúslék, hogy az ítéletkor "mindenek...bűnbánattal megvallják, amit már elfeledek." Ez bizony legfeljebb késő bánat és semmit sem éri A 6. vers csak azt mondja, hogy a nevét az üdvözültek névsorában ohajtja hallani, Zábrák pedig ezzel már nem elégszik meg: "Ülelj kebledre, Megváltóm". Ezen néhány változtatáson kívül nincs semmi lényeges változtatás az énekben.

588. Vigyázzatok, azt kiáltják /UZ 603a. Wachtet auf, ruft uns die Stimme. Nicolai Rülöp. Sántha Károly./ Új fordítás, Sántha elég önállóan jár el. Több helyen eltér az eredetitől az ének értékének rovására.

589. Örökké! Oh mennydörgő szó /UZ 604-Rdt 569. O Ewigkeit, du Donnerwort. Rist János. Sántha Károly./ Az eredeti, 16 verses ének már a hosszúságánál fogva sem érheti el azt az erőt, amit rövidebb formában. Ezért már a különböző német énekeskönyvek is rövidítették az éneket 6-8 versszakosra. Sántha ennél a rövidítésnél is tovább megy, 3 már csak az 1-3. és utolsó verset használja fel. Az új 4. versnek semmi köze Rist énekéhez, Rist a kárhozat gyötrelmeinek dantei festésével akarja megdöbbenteni az embert, Sántha szövege pedig könnyörgés Isténhez /mint ilyen azonban jó!/. A versen kiválogatásánál a Rdt nem volt hatással Sánthára, ebben egészen más versszakok maradtak meg.

590. Az én idém, mint a szép nyár /Szentek hegedülje 64.-Ks 90. Szőnyi Benjamin. Payr Sándor./ Szőnyi darabos és hosszadalmas énekét Payr 1/3-ra csökkentve és kisimítve közli. Megtartja az 1.2.7. verset. A Payr-szöveg 4-7. verse már csak nagyon lazán kapcsolódik Szőnyi szövegéhez. A kapcsolat megtalálható a Payr 4. Szőnyi 9., 1-5 és Sz 10-11., 1-6 és Sz 20-21., 1-7 és Sz-22. versek között. Szőnyi szövegéből lehetett volna többet is megtartani és oly nagymérvű átdolgozásra, mint az új 4-7. versben, igazán nem volt szükség.

591. Uram, hiszem, remélem /Rdt 559. Ich denk an dein Gerichte. Schmolck Ben jamin. Perlaky Dávid. Inasz Ferenc./ Az 1-2. verset összevonja, a többit erősen átdolgozza. Az átdolgozás tartalmilag is javára vált az éneknek.

592. Eljőn az Ur, mint ígérte /Sántha Károly/. A 2.v. a "viaskodó szent erény" dicsérete, a további mondanivalójából pedig hiányzik a logika. A 4. versben az ítélettel kapcsolatban nem a kegyelmet, hanem az igazságot várja /mi lenne, ha teljesülne ez az óhajta?/ e ebben a versben is szól a "szent gondolat" és "nemes indulat" "méltó bér"-éről.

593. Ments meg engem, Uram /Bpr. II. 72. ~~XXXXXXXX~~ Libera me Domine. Fayr Sándor./ Fayr a bányai próbafüzetben sajátkezűleg javította a szöveget. A fordítás meglehetősen pontos. Igyekszik latin szöveget mondanivalóját hűségesen visszaadni és a versszakokban elhelyezni. Ez sikerül is.

594. Ama nsp a harag napja /KS 100. Dies irae, dies illa. Celanói Tamás. Sántha Károly./ A próbafüzetben még mind a 19 versszak megvan, az énekeskönyvbe azonban már csak 13 került be és az sem az eredeti dallamával. Kimarad a 10.11.13-16.vers. Sántha szokatlan hűséggel fordítja az éneket, de az eredetinek zenéjét nem tudja a magyar szövegben éreztetni és nem is oly megrázó erejű a fordítás, mint az eredeti. Örök élet.

595. Istenfélők, mily boldogok vagytok /UZ 575-Rdt 565 O wie selig seid ihr doch, ihr Frommen. Dach Simon. Sántha Károly./ A régi szöveget több helyen stilizálta /feleslegesen!/. Tartalmas, szép ének.

596. Örökké! Örvendetes szó /UZ 606-Rdt 567. O Ewigkeit, du Freudewort. Heunisch Gáspár, vagy Finx Erasmus. Sántha Károly./ Rist énekének paródiája /589./ Az eredeti 16 versből már az UZ is csak 9-et közöl. Sántha egészen újonnan fordítja az éneket. Kihagyja az UZ 4-5.8-9. versét. Az új fordítás néhol az átdolgozásig szabad.

597. Ha majd e földi életemnek /Rdt 566-Gy 270. Nach einer Prüfung kurzer Tage. Cellert Keresztély. Perlaky Dávid. Beliczay Jónás. Zábrák Dénes./ A régi szövegek hibái közül többet kijavít Zábrák, de hagyott azért az új szövegben is még elég hibát. Az üdvösség itt is eléggé magától értetődőnek látszik, kegyelemről ninosen szó, a megváltást éppen csak érinti, szól ellenben az erény "beca"-éről.

598. A szent boldogság lelkeket /Gy 283. Mein ganzer Geist, Gott, wird entzückt. Fritsch Ahasvénus után Diterich János. ~~Zábrák Dénes. Beliczay Jónás.~~ / Zábrák kihagyja a régi 2. verset, a többit szinte szó szerint veszi át. A régi szöveg hibái is épségben átkerülnek az új szövegbe: az üdvösség magától értetődik, a bűnről pedig ennyit ír: "A bűn megszűn /ikes ige?/ Szemeinket, szíveinket vakítani, Boldogságunkat rontani." Ennél azért több a bűn. Nemcsak örömünket závarja és szemünket kápráztatja!

599. Lelkem, fel égbe száll a porbul /Hinauf, hinauf von dieser Erde. Wimmer Gottlieb; Zábrák Dénes./ Zábrák a 6-8. verset egybedolgozza. A tartalmas, szép ének felvételére csak a próbafüzetek megjelenése után gondoltak, mert azokból hiányzik még.

600. Az égbe vágyom, fel az égbe /Sántha Károly./ A 4. vers nem egész kifogástalan /vizionlátás, a "jók" üdvözítése/, különben használható.

10. /51./ Az énekeskönyv szerzői.

Ebben a pontban az énekeskönyvi munkában résztvett fordítókat, szerzőket kívánom részletesebben ismertetni, mert az összegezéshez szükséges.

Payr Sándor. Mint énekszerző nagyon szerény volt, csak két önálló énekét vette fel az énekeskönyvbe. Ez a két ének azonban formailag is, tartalmilag is megfelelő. Payr jelentősége mint szerkesztő-fordító nagy. Az énekeskönyv szerzőjegyzékéből és az egyik próbafüzetbe írt megjegyzéseiből 75 ének fordítása, ill. átdolgozása tulajdonítható neki. Ennél azonban nyilván több ének mai szövege való Payrtól. Fordítói működésére jellemző, hogy a 75x fordításból, átdolgozásból 14 a szép, pontos fordítás, 14 a szabad, értelem szerinti; többé-kevésbé erős átdolgozás, stilizálás 12 éneknél, tartalmi javítás 6, csonkítás, erős rövidítés 8, versmérték-változtatás 1 éneknél található; 4 alkalommal a régi szövegekből szerkeszti az újat, 1 alkalommal az ÚZ, 5 alkalommal pedig a Rdt szövegéhez ragaszkodik nagyon erősen; 6 éneknél nem éri el az eredeti értékét, 7-nél pedig több-kevesebb tartalmi hibát meghagy az új szövegben is. A magyar eredetű énekek nagy részét ő dolgozta fel. Ezek a feldolgozásai részben nagyon ügyes, értékes, új szöveget jelentenek /pl. Szőnyi Benjámin énekeiből írt új szövegek/, részben azonban a régi szövegnek átköltései, felesleges átdolgozásai. A magyar eredetű énekek szövegváltoztatásai külsőleg simább, gördülékenyebb szöveget eredményeztek, de mégis az alakítások nagyobb része felesleges volt. Mint már a 30. pontban rámutattam, a szerkesztés, válogatás munkája nagyjából Payré volt. Ugyanesek neki tulajdoníthatjuk a fordító-jelzés nélküli énekek tekintélyes részénél is a fordítás, átdolgozás munkáját.

Sántha Károly. 105 önálló énekével és 76 fordításával, átdolgozásával az első helyen áll a magyar énekszerzők között. A legtermékenyebb énekírónk volt. Mint azonban általában az "énekgyárosok"nál gyakran előfordul, hogy az énekek száma azok értékével legfeljebb fordított arányban van. Sántha énekeinél is ez a helyzet. Tartalmas, szép énekek csak alig tízedrészét tekinthetjük /22.124.143.192.314.348.361.442.478.580./ . Kevésbé értékes, de még mindig elfogadható éneke van további 12. Majdnem jó ének-csak kisebb tartalmi, vagy formai hibák vannak benne-újabb 12. Hangatos, szóvirágokkal, erőltetett képekkel, túlságosan "költői" fordulatokkal telt "vallásos költemény", de nem egyházi ének 22. Különféle tartalmi hibák /synergizmus, önmegváltás, ünteltség, hibás eschatologia, stb./ több-kevesebb mértékben található 18 énekekben /39.70.71.74.123.202.206.273.315.342.344.396.493.500.506.547.568.592./ A maradék 31 ének mondanivalója vagy egész jelentéktelen, kevés, vagy formája igénytelen; vagy pedig ugyanazt más értékesebb formában dolgozta fel, tehát felesleges ének. Sántha lendületes verselő, de ebből következik, hogy énekeinek 1/5-e a formában vész el. Sajátságos, hogy mennyire szereti omlegetni énekeiben a sírást /39,6; 77,3; 194,1; 199-208; 282,4; 347,3-4; 358,2; 378,4; 390,1; 396,1; 397,3; 480,2; 461,1.7; a bőjt-nagy-pénteki énekekben még érthető valamennyire, de a többi énekekben nem olyan lényeges az ellágyulás. Kedveit képe a palma is /113,3; 457,6; 487,3; 494,4; 550,4/. Az ikés

1782₂:506₂
547₂:568₅

igékre legtöbbször nincs tekintettel. Fordító-átdolgozó működésére jellemzők a következő adatok: a 76 fordításból szép és pontos 3, szabad 11, többé-kevésbé át dolgozott 26, tartalmilag javított 2, csonkított 52; versmérték is megváltozott 1 éneknél, 4 alkalommal a régi szövegekből szerkeszti az újat, 6 éneknél a Rdt, 2-nél a Gy szöveg a döntő tartalmi értékváltoztatás nélkül; 7 át dolgozása nem éri el az eredeti értékét, a régi szövegéből több-kevésbé meg hagy 9 éneknél. Magyar eredetű énekeink közül többet 3 dolgoz át. Ezek az át dolgozások is javarészt feleslegések. Különös elgondolása volt egyes esetekben a régi szöveget másfajta régies stílusba átírni. Több közvetve, vagy közvetlenül latinból át dolgozott ének szövege való Sánháton /179.401.461.594./. Az elsőnél néhány gondolatot használ csak fel, a következőknél már megtartja a tartalom nagyrésztét, igyekszik pontosan fordítani az utolsót. Az eredeti énekeknél említett visszasságok /fellelmezés kifejezések stb./ az át dolgozott és fordított szövegeknél is több ízben elő fordulnak, ha nem is oly bántóan, mint az eredeti énekeknél.

Zábrák Dénes. Önálló énekszerzőként 3 is szerény, 5 énekkel szerepel. Ezek közül tartalmilag, formailag megfelelő, jó ének 2 /301.422./. tartalmilag nem egészen kifogástalan 2 /304.503./. gyenge 1 /151./. Fordító-át dolgozó munkája ennél sokkal jelentősebb, mert 98 éneknél találhatjuk a nevét. Ebből pontos, szép fordítás 15, szabad 19, többé-kevésbé át dolgozott 14, tartalmilag javított 10, csonkított 1; 3 alkalommal a régi szövegekből szerkeszti az újat, 3-3 alkalommal pedig a Rdt, 111. Gy szöveg az irányadó számára tartalmi alakítás nélkül; 13 éneknél nem éri el az eredeti értékét, 17-nél pedig a régi szöveg hibáiból hagy meg több-kevésbé. Régi magyar eredetű énekanyagot nem dolgozott át. Nagy számban alakította át a racionalizmus énekanyagát; mint azonban a kimutatásból látszik, nem sikerült mindenütt eléggé.

Kovács Sándor. Nem tartozott az énekeskönyvszerkesztő bizottsághoz, mégis nyomban a bizottság tagjai után kell megemlítenünk, mert Kis énekeskönyv-ével nagy hatással volt a munkára. A régi magyar anyag /különösen az énekeskönyvekben eddig nem szerepelt Balassi, Rimay, Petróczy-ének/, és az újabbak közül is több ebben jelent meg először. A pontos adatok itt megállapíthatatlanok, mert az előkészületek során szóba kerül egy kéziratos Payr-Kovács féle énekanthológia /nyilván ebből állította össze Kovács Sándor is a maga énekeskönyvét/. Az énekeskönyvben 8 eredeti éneke szerepel. Kettőben van néhány gyenge kifejezés /127. 440./. egyébként mind értékes, szép ének. A változott körülményeknek és igényeknek megfelelően inkább rövidebb, költői, de mégis egyszerű nyelven megírt evangéliumi tartalmú énekek. Három át dolgozása van. A Melanchlioni-ének eredeti szövege nem került még elő. A másik két át dolgozása oly erős, hogy az egyiket az énekeskönyvben joggal eredeti énekének jelzik /186. és az eredetinek jelzett 313./. /

Osengey Gusztáv. Eredeti énekeivel nyomban Sánháton után következik /13 ének/. Énekei értékben elmaradnak

a többi új szerző énekei mellett. Stílusa inkább költői, mint evangéliumi. Szép, ill. elfogadható éneke: 392. 405. 489. 517. Kisebb tartalmi, ill. stílusbeli hibák vannak a következőkben: 23. 441. 449. 455. 496. Tartalmilag hibás a 445. 447. 496. Érezhető az énekeken, hogy Csengey a liberalizmusnak volt híve.

Gyurátz Ferenc. Tíz énekéből 5 értékes, szép ének, 5-ben kisebb stílushibák vannak, ill. hibás kezdet után tárlal csak rá a megfelelő hangra. Gyurátz énekei minden meszterkéltség nélküli, komoly hangú, de emellett egyszerű, biblikus énekek. Kerüli az áradozást vallási és nemzeti szempontból egyaránt, mégsem esik bele a száraz racionalizmusba.

Torkos László. A "legköltőibb" énekszerző az új szerzők között. Énekei is inkább irodalmi jellegűek, mint gyülekezeti éneknek valók. A költői szabadság nevében stílusa még a nyelvtani szabályokkal sincs egészen összhangban /483. 530./ . Jó éneke tartalmilag, formailag egyaránt: 193. Tartalmilag nem kifogástalan: 172.

Györy Vilmos. A szerkesztőket megelőző nemzedék sokoldalú irodalmi működést kifejtő embere. Mai mértékkel mérve énekei nem kimagasló értékek. Kedves hangulatú kis énekei még a legjobbak /85. 99./ . Nem rossz a karácsonyi éneke sem /142./ . Kisebb hibák vannak már a következő két énekében /224. 339./ , túlteng a filozófia az utolsó között versében /éneknek nem mondható/: 388.

Székes József. Az "ország papja" énekei mutatják szerzőjük értékét is. A múlt század derekán és második felében, racionalizmus idején tud olyan énekeket írni, amelyek mai mértékkel mérve is használhatók /98. 235. 438. 472. 473./ , ha akad nála is nem egészen világos szöveg /84. 141./ és tartalmi hiba is /275./

A többi új szerző csak 1-2 énekkel szerepel, külön jellemzésük felesleges /Elefánt Mihály, Haan Lajos, Karsay Sándor, Szász Károly a megelőző nemzedékből, Czékus László, Horváth Béla, Horváth Sándor, Lázár Miklós, Lévay József, Szabolcska Mihály, Szalay Mihály, Tóth István a bizottság kortársai közül./ Az átdolgozók közül említést érdemel még: Ihász Ferenc /főleg a racionalizmus énekanyagából átvett énekeket javították nemcsak külsőleg, hanem többször tartalmilag is./

Nagy Lajos fordításai, ill. átdolgozásai már általában csak utánérzésnek tekinthetők, annyira átdolgozza a régit. Ez egy esetben javára válik az éneknek /183./ , a többinél azonban már nem, sőt tartalmi szegényedés is jár együtt ezzel az eljárással /248. 281. 353./ . A régihez, ill. eredetihez többé-kevésbé rászokdik még néha /230. 571./ . Az eredeti teológiai hibáját megtartja /571./ . A régi értékes szöveget ellopítja /53./ A többi átdolgozó csak néhány ének fordított, dolgozott át /Benesó Antal, Csepregi György, Czékus László, Gaál Mihály, Haan Lajos, Horváth Béla, Karsay Sándor, Szalay Mihály, Szász Béla, Vojtkó Pál./

Külön kell megemlékezni a református egyház énektügyi bizottságának 1903. évi próbaénekeskönyvéről. Ebből 6 ének került az énekeskönyvbe. Tartalmilag, formailag jó az ismeretlen eredetű konfirmációs ének /306./ , F. Varga Lajos éneke /302./ és Szász Béláé /340./ . Tartalmilag jó, stílusa kissé szokatlan K.

Nagy Ignác énekének /526./. Tartalmilag elhibázott ének is akad kettő az átvettek között /518. 572./. Itt különben meg kell említenem, hogy szinte valamennyi éneken alakitottak több-kevesebbet. Ha ez a református bizottsággal egyetértésben történt, helyes; ha azonban nem, akkor csak azzal az indokollással fogadható el, hogy a próbaénekeskönyvet a konvent nem fogadta el, tehát a szövegei beláthatóan belül úgysem kerülnek hivatalos református énekeskönyvbe.

11. /52./ Az 1911-es énekeskönyv összefoglaló értékelése.

Az énekeskönyv tartalmában és külső formában egyaránt jelentős haladás a közvetlen megelőző énekeskönyvekhez képest. A megelőző énekeskönyvek /korületi, győri, régi csabai/ énekanyagának zömére áll az, amit Lágler Sándor kifogásolt: "rimékbe szedett erkölcsi tanítások" /Prot. Pap 1892.: A protestáns liturgia és az egyetemes papság./ Már ebben a cikkben rámutatott Lágler a régi himnuszok értékére. Az énekeskönyvbe tényleg felvettek jónéhány középkori eredetű éneket, nagyrészt XVI. századi magyar feldolgozások formájában. Nagy jelentőségű, hogy klasszikus énekeink közül sok olyat újra felvettek, amelyek a megelőzőkből hiányoztak, vagy elrontott alakban voltak csak meg. Ez az értékes anyag még szabad feldolgozásban is emelte az énekeskönyv értékét. Nagy jelentőségű, hogy Balassi, Rimay, Petróczy énekeskönyvben eddig nem szerepelt énekeit -mint magyar énekanyagunk gyöngyeit- közkinccsá tették.

Már a múlt század eleji énekeskönyvreformával kapcsolatban az a kívánság hangzott el, hogy az énekeskönyv irodalmi szempontból is megfelelő legyen s ne gyarló versfaragások legyenek benne. Ez az óhajítás azonban /különösen a Rát anyagánál/ többnyire csak óhajítás maradt. Az új anyag összeállításánál már nagyon ügyeltek arra, hogy a közölt énekek formája is megfelelő legyen. A bizottsági munka zömét végző Payr, Sántha és Zsábrák költői tehetséggel megáldott teológus volt s így a simitás megtörtént. Az énekek túlnyomó többsége sima, gördülékeny, költői szempontból is elfogadható. Ezzel a magasabb igényű közönséghez is elvitték az Igét az énekeskönyvben.

Hogy az énekeskönyv közszükségletet elégített ki, bizonyítja, hogy a legcsekélyebb erőltetés nélkül terjeedt és lett gyakorlatilag egyetemes énekeskönyvünk /hisz a helyi jellegű csabai és szarvasi könyvek is vették át belőle énekeket/.

Az egész evangélikus, sőt keresztyén énekkincsből válogató énekeskönyv természetesen nem lehet szigorúan egységes, hiszen felöleli a reformáció előtti keresztyénség, a reformáció, orthodoxia, pietizmus, racionalizmus, liberalizmus, megújított és megújuló teológiai irányok gazdag tarkaságát. Magától értetődik azonban, hogy széthulló sem lehet azért az énekeskönyv. Ezt a veszélyt Payr Sándor elkerüli. Mégis valamivel egységesebb lehetett volna a könyv, különösen az újabb anyagánál. Eymás mellett vannak Gyurátz hívó egyszerűséggel megírt énekei és Csengey, Sántha, Torkos "költői" művei,

W Bizalmas körben később maga Payr Sándor is elismerte,
hogy az énekeskönyv több helyen "sínthít".

Kovács értékes énekei mellett Sántha tartalmilag is hibás énekei.

Károsan éreztette hatását a munka megrendésekor szerkesztési elvül megazabott magasságok és a megelőző énekeskönyvekhez. Hogy a sok tekintetben higgadtabb kerülési énekeskönyv mellett a győri énekeskönyvnek is oly nagy hatása volt a szerkesztőkre, érthető, ha gondolunk arra, hogy a bizottság tagjainak többsége soproni volt s ott annak idején Poszvácz Sándor énekeskönyvét használták /az pedig elsősorban a győri énekeskönyv anyagát használja/. Ez természetesen nem menti a bizottságot, hogy belevettek az énekeskönyvbe olyan szövegeket, amelyek nemcsak a mai, teológiai megújulás idején nem felelnek meg, hanem nyilvánvalóan már 50 éve sem voltak kifogástalanok. Kétségtelenül a fenti szerkesztési szabály alkalmazása okozhatta azt is, hogy párhuzamos szövegek esetén az ÚJ szöveg csak egész elvértve volt irányadó, többnyire a Rdt; esetleg Gy változatok szerint vették fel az éneket. Itt kell utalni arra is, hogy az énekeskönyv szerzőjejegyzéke egész sor éneket tulajdonít Kis Jánosnak, de a kutatás során kiderült, hogy ezek zöme -talán mind- csak fordítások. A két megelőző énekeskönyvből átvett anyagot megrostálták és átdolgozták, mégis 70 énekben maradt több-kevesebb teológiai hiba, amit nem tudtak, vagy akartak kiküszöbölni.

A szerkesztők minden igyekezetükkel azon voltak, hogy az énekek simán görvülők, könnyed versek legyenek. Ezt az igyekezetüket még a tartalom rovására is érvényesítették néha. Különösen gyakran történt ez a régi magyar anyaggal kapcsolatban. Kétségtelen, hogy az új szövegek külső formájukban simábbak, versetani hiba is jóval kevesebb van bennük, de a simítás az ének erejét vette el.

A reformáció, orthodoxia, pietizmus klasszikussá vált énekei közül 153 került be az énekeskönyvbe. Jelenlétük mennyiség és nagy érték lenne, ha a magyar fordítások megfelelénének az eredetinek. Ezt azonban sajnos csak 34 esetben állapíthatjuk meg. 84 éneknél több-kevesebb szabadsággal dolgozták fel a fordítók az eredeti szöveget /jónéhányat csak néhány gondolat kapcsol az eredetihez, 12-nél pedig a versmértéket is átalakították az új dőlámpjelzések miatt/. 35 éneknél többé-kevésbé elmarad a magyar szöveg az eredeti értéke mögött. Különösképpen bántó, hogy még a közölt néhány Luther-ének fordításai sem pontosak.

Sántha Károly az énekeskönyvbe felvett nagy tömegű énekével egészen kétségtelenül ráfeküdt az énekeskönyv anyagára s szorított ki ezzel értékes régi énekeket. Ily nagy tömegű ének felvétele egy 600 éneket tartalmazó énekeskönyvbe még akkor is túlzás, ~~XXXXXXXXXX~~ ha Sántha egy Gerhardt-nak megfelelő értékű énekköltő lett volna. Utolok itt az előző pontban Sántha énekeiről mondottakra.

A II. rész 7./48./ pontjában részletesen tárgyalt teológiai hibák rendre előkerülnek az új énekeskönyvben is /elsősorban a már említett 70 nem egészen megtisztított éneknél/. Súlyosbító körülmény, hogy Sántha, Csengey, Győry énekeinél is megtalálhatók itt-ott. A racionalizmus énekanyagából a korábbi énekeskönyvekben nem szereplő újabb énekeket is felvették s hibáikkal együtt közlik /14. 155. 229. 416./

Az énekeskönyv helyesírása nem egységes. Isten és Jézus megszemélyesítő jelzőit sorközépen hol nagy, hol pedig kis betűvel írják. Az í, í, I betűket nem mindig használják.

Az énekeskönyv egyes csoportjait figyelve értékes csoportok után találunk egészen gyengéket. A dícséretes és könyörgések, valamint a reggeli, déli és esti énekek csoportja szép és értékes. Egy hibája van ennek a két csoportnak: szinte kizárólag az első hitégházat körén belül marad s a II-III.-ról alig vesz tudomást. Az egyházi esztendő ünnepeire írt énekek ugyancsak az értékes énekek közé tartoznak általában; gyengébb alcsoportok az ó-év esti, újévi, áldozócsütörtöki énekek csoportjai. "Az egyház és a kegyelmi eszközök" főcsoportból értékben kiemelkedik a "keresztyén anyaszentegyház" és "Isten ígéje" alcsoport, a többi már gyengébb. A "keresztyén hitélet" főcsoport első fele 316-441./ tartalmazza a legtöbb értékes szép éneket /bűnbánat és törbdelem, hit és megigazulás, istenfélelem és vallásosság, Istenben való bizodalom, Jézus iránti szeretet, keresztyén szent élet alcsoportokban/. A felebaráti szeretet alcsoportjával kezdődnek a racionalizmus-moralizmus §-szerű csoportjai lényegesen gyengébb anyaggal. A különféle alkalmi énekek csoportja ugyancsak bőségesen tartalmazza a selejtes, vagy az átlagszínvonalat éppen csak elérő énekeket. A halál és örökélet csoportja ugyancsak gyenge. Nagyon kevés az az ének általában, amelyik eschatológiailag helyes. Az egyes csoportokban elszórva gyermekénekként megjelölt énekek nem tudnak sem leereszkedni a gyermek egyszerű természetességéhez, sem felemelkedni a gyermek ódaadó hitéhez. Természetesen a fenti tájékoztató megjegyzések nem jelentik azt, hogy egyik-másik csoport csak értékes, vagy csak gyengébb énekeket tartalmaz.

Az énekeskönyv történetével kapcsolatban láttuk, hogy milyen hosszú és komoly munka előzte meg a könyv megjelenését. Hogy felelősségteljes, komoly munka mellett mégis oly sok teológiai hiba csúszott bele az énekeskönyvbe, bizonyos mértékig érthető, ha arra gondolunk, hogy ezen a téren a bizottság egyedül állott. A próbafüzetekre érkezett kevés számú bírálat szinte kizárólag a külső formára szorított. A teológiai kérdések tisztázására nem került sor.

Az énekeskönyv nagy jelentőségét abban foglalhatjuk össze, hogy különböző racionális énekeskönyvek világából sokkal szélesebb látókörű világba vezette népünket, megismertette régi értékeinkkel, egységesítette az éneklést, s mindezt zökkenőmentesen. Sajnos, már nem igen fordul elő népünkél az, hogy az énekeskönyv mindennapi olvasmánya, sőt lelki tápláléka, így az énekeskönyv hibái csak akkor veszedelmesek, ha azok a hibák a gyülekezet lelkészében is megvannak, aki a rossz énekeket használtatja!

Utóhang.

Az új, egyetemes énekeskönyv munkálatainak, az ezzel kapcsolatos konferenciáknak, vitáknak idején hálás szívvel emlékezzünk elődeink hosszú és eredményes munkájáról. Most már két nemzedék ebből az énekeskönyvből tanulja Istent dicsérni, s adhatott könyörgésének, hívő bizodalmanak, Jézus utáni vágyakozásának énekekben is kifejezést. Adjuk érte Istent!

~~szűkített~~

8. /33./ melléklet.

Az 1900-1910. évi énekeskönyvi próbafüzetek anyaga.

Az alábbi táblázatban felsorolom a próbafüzetekben közölt énekek lelőhelyeit a hogy az illető énekeskönyvből mennyi került az énekeskönyvbe. Külön-külön csoportokban sorolom fel azokat az énekeket, amelyek csak az UZ-ben vannak meg, a közös UZ-Rdt, csak Rdt, közös Rdt-Gy, csak Gy anyagot. Külön csoportban a református énekeskönyvből I. próbafüzet/, ill. 1903. évi próbaénekeskönyvből /III-IV. próbafüzet/ átvett énekeket, valamint az egyéb és eredeti új énekeket. Minden csoporton belül az a-jelzésűek nem kerültek bele a végleges szövegbe, a b-jelzésűek igen. Az "egyéb" csoportban szerepelnek Balassi, Rimay, Petrőczy, Pécselli, Karsay, Székács, Győry, Haan, Elefánt énekei, a bányai próbafüzetekből, Pálffy kis énekeskönyvéből, Transcius énekeskönyvéből átvett énekek, valamint a racionalizmus korának eddig nem szerepelt énekei. A próbafüzet egyes csoportjaiba felvett énekek az énekeskönyvben nem mindig ugyanabba a csoportba kerültek. A füzetek kiadása során néha ugyanazt az éneket újra szó szerint közölték, de más tárgycsoportban, a felvett énekek száma ezért több 600-nál, ha számításba vesszük, hogy néhány éneket a próbafüzetek kiadása után soroltak a felveendők közé/.

Tárgycsoport	UZ		UZ-Rdt		Rdt		Rdt-Gy		Gy		Ref.		Egyéb		Uj	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
I. füzet/1900/																
Advent	1	2	1	7	-	2	-	-	-	3	-	1	-	1	2	6
Karácsony	-	-	2	7	-	1	-	2	3	1	1	1	1	2	1	7
0-év este	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	4
Ujév	-	-	-	5	-	-	-	-	1	2	-	-	1	1	-	2
Vízkereszt	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-
Bőjt	-	2	2	12	-	-	-	2	-	2	-	-	1	2	3	4
Virágvasárnap	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Nagyesütörtök	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Nagypéntek	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	3	6
Misvét	-	1	2	6	1	3	-	1	1	4	-	-	2	2	-	4
Áldozócsütörtök	-	-	-	2	1	-	-	1	-	3	-	-	1	2	2	-
Pünkösd	1	-	-	5	-	3	-	2	-	3	-	-	1	1	2	-
Szentháromság	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összesen	2	6	8	51	2	9	-	10	5	20	2	2	8	16	16	34

kimaradt: 41, énekeskönyvbe került 147, összesen 188.

II. füzet /1904/																
Dicséret, hálaadás, könyörgés	-	4	-	8	-	2	1	5	3	5	-	-	1	4	2	9
Reggel	-	1	1	11	-	1	-	4	-	6	-	-	-	-	-	10
Vasárnap reggel	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Szombat reggel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Délben	-	-	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-
Este	1	1	-	4	-	-	-	4	-	2	-	-	-	5	2	2
Vasárnap este	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hét utolján	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Istenben való bizodalom	-	1	-	15	-	1	2	2	1	1	-	-	2	5	5	8
Advent	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pünkösd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Összesen	1	8	2	40	1	6	3	17	4	14	-	-	4	17	9	31

kimaradt 24, énekeskönyvbe került 133, összesen 157.

- III -

Tárgycsoport	UZ		UZ-Rdt		Rdt		Rdt-Gy		Gy		Ref.		Egyéb		Uj			
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b		
Ker.szent élet	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	1		
Istenben v.biz.	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3		
Feleb.szeretet	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	4		
Ker.barátság	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
Lelkünkre való vigyázás	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-		
Idővel v.bölcsen élés	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
Munkásság és hi- vatáshűség	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
Szelidség, béke- szeretet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
Igazmondás és egyenészívűség	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
Az erkölcsi tisztaság	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		
Összesen	4	11	-	20	-	8	2	31	4	20	7	3	8	19	12	61		
kimaradt	37, énekeskönyvbe került 173, összesen 210																	
Összesítés:																		
I. füzet	a	b																
II. "	41	147	2	6	8	51	2	9	-	10	5	20	-	1	8	16	16	34
III. "	24	133	1	8	2	40	1	6	3	17	4	14	-	-	4	17	9	31
IV. "	26	144	4	18	3	39	-	1	2	13	-	10	4	3	7	23	6	32
Összesen	37	173	4	11	-	20	-	8	2	31	4	20	7	3	8	19	12	61
	128	597	11	43	13	150	3	24	7	71	13	64	11	7	27	80	43	158

9. /34./ melléklet.

Kivonat az 1911-es énekeskönyv dallamairól.

Adjunk halát az Urnak	6
/Aldott az égnek Ura/	13/
A nap immár elenyészett	2
/A nap lement/	16/
5. A próféták megmondották	1
Az éj im érkezik	2
Az én idém, mint a szép nyár	9
Az Istennek jótetszése	4
Bar hitemért szenvednem kell	1
10. Béke legyen a nap alatt	7
Bizom tebenned, szent Isten	3
Bizony meglészen az idő	6
Boldog az, ki életében	5
Bűbösösünk esztendei	2
15. Csak halandó	2
Dicsérd én lellem a dicsőség...	1
Dicsérd Istent keresztvénség	9
Dicséret, tisztesség legyen	1
Dicsérlek, Uram, tégedet	6
20. Dicsértessék, Uram	3
Dicsőség mennyben Istennek	11
Dicsült helyeken	3
Ékes dolga ismerni	1
Elég immár	8
25. Eljött hozzánk az üdvösség	8

Előtted állok, drága Jézusom	3
Eltévedtem, mint juh	4
Elvégeztem életemet	5
Emlékezzél, mi történék	3
30. Én Istenem, én bűnös ember	4
Én lelkem, miért csüggedsz el	3
Én minden dolgaiban	1
Erős van a mi Istenünk	7
E szomorú napot	3
35. Ez ezertendőt megáldjad	3
Gondviselő édes Atyám	12
Gyáskorta való buzgó könyörgést	1
Gyűszhetetlen én köszöliam	7
Hirdetek tinéktek	9
40. /Hogy neponként/ Hogy ne dicsérenám az Istent	8 4
Istenfélők, mily boldogok vagytok	5
Istenx felséges adománya	10
Isten, óh szent Isten	9
45. Istentől el nem állok	7
Jehova, csak neked éneklek	6
Jer dicsérijük Istent	9
Jertek hozzám, Krisztus mondja	3
Jer, tenessük el a testet	5
50. Jézus életemnek	10
Jézus, én bizodalnam	13
Jézus, Istennek baránya	5
Jézus, ki bűnös lelkemet	9
Jézus, sebeidnek mélye	10
55. Jézus, szenvedésedről	3
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	
Jöjj, népek Megváltója	5
Jövel Szentlélek Isten	1
Jövel Szentlélek Uristent	10
Kegyes Jézus, én imádságomra	5
60. Kegyes Jézus, itt vagyunk	5
Készítsd magad, kedves lélek	13
Ki dolgot csak Istenre hagyja	25
Krisztus ártatlan barány	1
Krisztus, te vagy életem	4
65. Krisztus Urunknak adott születésén	11
Küldé az Uristen	2
Légy csendes szívvel, légy békével	4
Maradj meg kegyelmeddel	1
Ma újra hűséget fogadok	1
70. Mely igen jó az Uristent dicsérni	4
Mennyből jövök most hozzátok	21
Mennynek földnek teremője	5
Mente meg engem Uram	5
Mi Atyánk, ki vagy mennyekben	5
75. Mily nagy az Ur kegyelmessége	6
Minden e földön csak elmilándó	4
Mindenek meghallják	1
Minden ember csak halandó	5
Mind jó, amit Isten télesen	1
80. Mint a szép híves patakra	12

/szöveg nélküli dallam-
jelzés./

Mintha szárnyon szállna	6
Mit bizik e világ	2
Mi Urunk s édes Atyánk	1
Most nyugosznak az erdők	10
85. Ne csüggedj el kicsiny aerog	2
Ne szállj perbe énvelem	1
Milandó világnak	1
Oh én bűnös, jaj, mit tegyek	5
Oh felséges Atya Isten	11
90. Oh felséges Ur, mi kegyes Istenünk	8
Oh miként fogadjalak	3
Oh nagy Isten, sok a vétkem	4
Oh siralom, szívfájdalom	3
Örökké, óh mennybörgő szó	4
95. Örül mi szívünk	4
Szegény fejem, hové hajtnálak	1
Szerelmez Jézus, vajjon mit vétettél	2
Szívem keserűségét	9
Szívem szerint kívánom	12
100. Teljes minden éltemben	7
Tenéked Uram, hálát adok	2
Teremtő Istenünk	6
Térj magadhoz, drága Sion	6
Te vagy reményem sziklaszála	2
105. Te világ szép ékessége	6
Tündöklő hajnali csillag	16
Uram Jézus, fordulj hozzánk	8
Uram, rosszul cselekedtem	13
Vigyázzatok, ezt kiáltják	17

Fenti 109 dallamjelzésből a zárójelbe tett három dallam csak párhuzamos /magyarázó/ jelzésként fordul elő. Az eredeti dallamként jelzett "Maradj meg kegyelmeddél" általában nem volt használatos /a párhuzamos dallamát használják: Krisztus, te vagy életem/. Több helyen használnak párhuzamos dallamjelzést a három említetten kívül /én minden dolgaiban-Most nyugosznak az erdők; A próféták megmondották-Béke legyen a nap alatt; Szegény fejem, hové hajtnálak-én Istenem, én bűnös ember; Te vagy reményem sziklaszála-Mily nagy az Ur kegyelmessége./

A dallamok száma tehát lényegesen kevesebb a Rdt dallamainál, valamivel több a Gy utolsó kiadásának dallamainál /az első kiadás jelzéseinél azonban kevesebb./ A dallamjelzések most már rendezek, egy kivételével csak olyan dallamjelzést használnak, amelyikhez megvan az azonos kezdetű szöveg is.

A dallamok elosztása nem egyenletes és sok helyen nem is megfelelő. Feltűnő a karácsonyi dallamok bőséges használata /Dicsérd Istent, keresztyénység 9, Hirdetek tinéktek 9, Krisztus Urunknak áldott születésén 11, Mennyből jövők most hozzátok 211/. Mint már a dallamkérdéssel kapcsolatban a 32. pontban említettem, nem volt még a különben zeneértő bizottsági tagoknak sem érzékük a dallam és szöveg mondanivalójának összhangban tartására. Így a dallamjelzések egy része helytelen.

A dallamjelzések az új szövegváltozatokhoz alkalmazkodnak, csak néhány jelentéktelen eltérés akad /Oh felsőges... felsőges helyett/

